

T.C.
İSTANBUL SABAHATTİN ZAİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
DİN HİZMETLERİNDE İLETİŞİM VE TEBLİĞ ANA BİLİM
DALI
DİN HİZMETLERİNDE İLETİŞİM VE TEBLİĞ BİLİM DALI

ORTAOKULLARDA GÖREV YAPAN DİN KÜLTÜRÜ
VE AHLAK BİLGİSİ ÖĞRETMENLERİNİN DİN DİLİ
HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ: İSTANBUL-ATAŞEHİR
ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hatice Gül DEMİR

İstanbul
Aralık-2022

T.C.
İSTANBUL SABAHATTİN ZAİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
DİN HİZMETLERİNDE İLETİŞİM VE TEBLİĞ ANA BİLİM
DALI
DİN HİZMETLERİNDE İLETİŞİM VE TEBLİĞ BİLİM DALI

ORTAOKULLARDA GÖREV YAPAN DİN KÜLTÜRÜ VE
AHLAK BİLGİSİ ÖĞRETMENLERİNİN DİN DİLİ
HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ: İSTANBUL- ATAŞEHİR ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hatice Gül DEMİR

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Mustafa ÖZTÜRK

İstanbul
Aralık-2022

TEZ ONAYI

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürlüğüne,

Bu çalışma, jürimiz tarafından Din Hizmetlerinde İletişim ve Tebliğ Anabilim Dalı, Din Hizmetlerinde İletişim ve Tebliğ Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman Doç. Dr. Mustafa ÖZTÜRK .....

Üye Prof. Dr. Necdet TOSUN .....

Üye Dr. Öğretim Üyesi Esra TÜRK .....

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

İmza

Doç. Dr. Erhan İÇENER

Enstitü Müdürü

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Yüksek lisans tezi olarak hazırladığım “**Ortaokullarda Görev Yapan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerinin Din Dili Hakkındaki Görüşleri**” adlı çalışmanın öneri aşamasından sonuçlandığı aşamaya kadar geçen süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle uyduğumu, tez içindeki tüm bilgileri bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığımı, bu çalışmamda doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu beyan ederim.

İmza

Hatice Gül DEMİR

ÖN SÖZ

Toplumun geleceği olan çocukların eğitim ve öğretiminde baş aktör olan öğretmenlerin hal ve hareketleri kadar iletişim biçimi de önem arz etmektedir. Nitekim öğrencilerle geliştirilen iletişim şekli, öğrenime yönelik edinilecek kazanımlar açısından önemli bir rol üstlenmektedir. Bu bağlamda öğretmenlerin kullanacağı dil, öğrenciyle arasında geliştirdiği köprü olarak da düşünülebilir. Bu köprünün sağlam bir şekilde kurulması, aktarılmak istenen iletilerin etkili bir şekilde hedef kitle tarafından anlaşılacağını düşündürmektedir.

Günümüz toplumunda çevresel birçok faktörün çocuğun hayatında yerini alması ve bu durumun çocuğu fiziksel, sosyal, psikolojik ve ahlaki yönden olumsuz etkilemesi, tedbir alınması gereken bir sorundur. Bu durumun düzeltilmesi için alınabilecek en etkili tedbir ise öğretmenlerin öğrencilerle sağlıklı bir iletişim geliştirmesi olarak düşünülebilir. Özellikle DKAB öğretmenlerinin dini hassasiyetle çocuklara yaklaşımının daha farklı olması beklenmektedir. Dini öğretiler, gelişimsel özellikler dikkate alınarak ve sabırla aktarıldığında, çocuğun olumsuz davranışlara yönelme isteğinin azalacağı ön görülmektedir. Dolayısıyla DKAB öğretmenlerinin din dilini etkili kullanması önem arz etmektedir. Bu doğrultuda DKAB öğretmenlerinin din dili hakkındaki düşüncelerinin araştırılmasının bir ihtiyaç olduğu düşünülmektedir. Söz konusu ihtiyaca binaen böyle bir araştırma yapmaya yönelinmiştir. Araştırma sonucunda ulaşılan sonuçların din dilinin önemine ilişkin farkındalık oluşturması beklenmektedir.

Çalışmam boyunca yönlendirici ve teşvik edici yakın ilgi ve anlayışını gördüğüm öncelikle danışman hocam Doç. Dr. Mustafa Öztürk'e, tezimin sistemleşmesinde değerli fikirlerinden istifade ettiğim hocalarım Doç. Dr. Murat Kaya'ya ve Dr. Öğrt. Üyesi Esra Türk'e teşekkürü bir borç bilirim.

Hatice Gül DEMİR

İstanbul -2022

ÖZET

**ORTAOKULLARDA GÖREV YAPAN DİN KÜLTÜRÜ VE
AHLAK BİLGİSİ ÖĞRETMENLERİNİN DİN DİLİ
HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ: İSTANBUL-ATAŞEHİR ÖRNEĞİ**

Hatice Gül DEMİR

Yüksek Lisans, Din Hizmetlerinde İletişim ve Tebliğ

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Mustafa Öztürk

Aralık, 2022 - 114 + XIII Sayfa

Çalışmanın hedefi, ortaokullarda görev yapan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenlerinin din dili hakkındaki görüşlerini belirlemektir. Bu amaç doğrultusunda araştırmada karma desen seçilmiştir. Araştırmada nicel ve nitel yöntem birarada kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubu, İstanbul ili Ataşehir ilçesinde ortaokullarda görevli olan 68 DKAB öğretmeninden oluşmaktadır. Veri toplamak için uzman görüşleri alınarak oluşturulan anket formu likert tipi sorular ile açık uçlu sorudan oluşmaktadır. Nicel veri seti, istatistik yöntem kullanılarak analiz edilmiş ve frekans ve yüzdeler hesaplanmıştır. Nitel veri setinin analizinde ise içerik analizi ile birlikte frekans ve yüzdeler hesaplanması kullanılmıştır.

Yapılan analiz sonucunda, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenlerinin din dili hakkındaki görüşlerinin demografik özelliklere göre değişmediği belirlenmiş olup din dili ile ilgili önermelere yüksek oranda katıldıkları sonucu bulunmuştur. Buna göre Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenlerinin din dili hakkında yüksek oranda farkındalığa sahip oldukları ifade edilebilir. Katılımcıların din dili hakkında eklemek istedikleriyle ilgili bulgular değerlendirildiğinde de din dilinin öğrencilerin gelişimsel özelliklerine uygun yöntemlerle kullanılmasının gerekliliği anlaşılmaktadır. Araştırma sonuçlarından hareketle öğrencilerin gelişimsel dönemlerinin göz önünde bulundurulması ve onların ilgisini çekebilecek etkinliklerle dini bilgilerin anlatılması önerilmektedir.

Anahtar kelimeler: Din, Dil, Eğitim, Din dili öğretimi, Öğretmen.

ABSTRACT

THE OPINIONS OF RELIGIOUS CULTURE AND ETHICS TEACHERS WORKING IN SECONDARY SCHOOLS ON RELIGIOUS LANGUAGE:İSTANBUL-ATAŞEHİR EXAMPLE

Hatice Gül DEMİR

Master, Communication and Preaching in Religious Services

Thesis Advisor: Assoc. Prof. Dr. Mustafa OZTURK

December, 2022 - 114 + XIII Pages

The aim of this research is to determine the point of view of the teachers Religious Culture and Moral Knowledge working in secondary schools about the language of religious. For this purpose, a mixed design, was chosen in the research. Quantitative and qualitative methods were used together in the research The study group of the research consists of 68 teachers Religious Culture and Moral Knowledge who are working in secondary schools in the Ataşehir district of Istanbul. The questionnaire form, which was created by taking expert opinions to collect data, consists of likert type questions and open-ended questions. The quantitative data set was analyzed using the statistical method and the frequency and percentage values were calculated. In the analysis of the qualitative data set, frequency and percentage value calculations were used together with the content analysis.

As a result of the analysis, it was determined that the opinions of the teachers Religious Culture and Moral Knowledge about the language of religious did not change depending on their demographic characteristics, and it was found out they agreed with the propositions about religious language at a high rate. According to this result, it can be stated that the teachers Religious Culture and Moral Knowledge have a high level of awareness about the language of religious. When participants statements and indications about the religious language are evaluated, it is understood that the language of religious should be used with methods suitable for the developmental characteristics of the students. Based on the results of the research, it is recommended to consider the developmental stages of the students and to explain religious information with activities that may attract their attention.

Key words: Religious, Language, Education, Teaching Religious Language, Teacher.

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAYI	i
BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ	ii
ÖN SÖZ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vi
TABLolar LİSTESİ	ix
ŞEKİLLER LİSTESİ	xii
KISALTMALAR LİSTESİ	xiii
BİRİNCİ BÖLÜM	1
GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Konusu.....	1
1.2. Araştırmanın Amacı.....	3
1.3. Araştırmanın Önemi	4
1.4. Araştırmanın Problemi ve Alt Problemleri.....	6
1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	7
1.6. Varsayımlar.....	7
1.7. Tanımlar.....	7
1.8. İlgili Literatür	8
İKİNCİ BÖLÜM	14
KAVRAMSAL ÇERÇEVE ve BU KONUDAKİ ÇALIŞMALAR	14
2.1. Din.....	14
2.2. Dil Kavramı.....	15
2.3. Din Dili Kavramı.....	16
2.4. Din Eğitiminde Din Dili.....	18
2.5. İletişim	22
2.6. İletişim ve Eğitim.....	23

2.7. Eğitimde İletişimin Önemi.....	25
2.7.1. Anlaşılabilir ve Şeffaf Olma Yetisi.....	26
2.7.2. Konuşma ve Aktarma Yetisi.....	26
2.7.3. Alma veya Dinleme Becerileri.....	27
2.8. Sınıf İçi İletişim.....	29
2.9. Sınıf İçi İletişim Öğeleri.....	30
2.9.1. Kaynak (Öğretmen).....	31
2.9.2. Alıcı (Öğrenci).....	32
2.9.3. Mesaj (İçerik).....	33
2.9.4. Kanal (sözlü-sözsüz iletişim).....	34
2.9.5. Geri Bildirim (Öğrenci Tepkileri).....	34
2.9.6. Ortam (Sınıf).....	35
2.10. Öğretmen Davranışlarının Sınıf İletişimindeki Önemi.....	36
2.11. Sınıf İçi İletişimde Etkin Olan Öğretmen Davranışları.....	38
2.11.1. Liderlik.....	38
2.11.2. Anlayışlı Olmak.....	39
2.11.3. Kararsızlık.....	40
2.11.4. Azarlamak.....	40
2.11.5. Cana Yakınlık.....	40
2.11.6. Öğrenciye Sorumluluk-Serbestlik Verme.....	41
2.11.7. Tatminsizlik.....	41
2.11.8. Kuralcılık.....	42
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	43
ÇALIŞMANIN METODU.....	43
3.1. Çalışmanın Modeli.....	43
3.1.1. Araştırma Grubu.....	44
3.1.2. Veri Toplama Vasıtaları.....	46

3.1.2.1. Bireysel Bilgi Formu.....	46
3.1.2.2. DKAB Öğretmenlerinin Din Dili Hakkında Görüşleriyle ilgili Yapılandırılmış Anket.....	46
3.1.3. Veri analiz teknikleri.....	47
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM.....	49
BULGULAR.....	49
4.1. Birinci Alt Problemine Yönelik Bulgular	49
4.2. İkinci Alt Probleme Yönelik Bulgular	90
TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER.....	93
KAYNAKÇA.....	98
EKLER.....	109
ÖZGEÇMİŞ	114

TABLolar LİSTESİ

Tablo 2.1: İletişimin Tanımı	23
Tablo 3.1: Katılımcıların Kadın-Erkek Dağılımları.....	44
Tablo 3.2: Katılımcıların Yaş Grupları Dağılımları.....	44
Tablo 3.3: Katılımcıların Öğrenim Düzeyi Dağılımları.....	45
Tablo 3.4: Katılımcıların Mesleki Kıdem Dağılımları.....	45
Tablo 3.5: Katılımcıların Mezun Olduğu Program Dağılımları.....	45
Tablo 3.6: Katılımcıların Görev Yapılan Okul Türü Dağılımları	46
Tablo 4.1: “Her Din, İçinde Var Olduğu Kültürün Dil Dünyasında Gerçeklik Kazanır” Sorusuna Verilen Cevapların Demografik Özelliklere Göre Frekans Dağılımı	49
Tablo 4.2: “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinde Öğrencilerle Etkin İletişim Kurulmaya Özen Gösterilmelidir.” Sorusuna Verilen Cevapların Demografik Özelliklere Göre Frekans Dağılımı	51
Tablo 4.3: “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinde Aktarılması Gereken İletilerin Etkili Bir Şekilde Hissettirilmesinde Dini Terimler Kullanmak Önemlidir.” Sorusuna Verilen Cevapların Demografik Özelliklere Göre Frekans Dağılımı	53
Tablo 4.4: “Öğrencilerin İletileri Rahatlıkla Anlaması İçin Dini Terminolojinin Kazandırılmasına Yönelik Ek Etkinlik Düzenlenmesi Gerektiğini Düşünüyorum. (Hikaye Çalışması vb.)” Sorusuna Verilen Cevapların Demografik Özelliklere Göre Frekans Dağılımı.....	55
Tablo 4.5: “İlahi Gerçekleri Aktaran Din Dilin De İlahi (Kur’ânî Terimler) Kaynaklı Olması Gerekir.” Sorusuna Verilen Cevapların Demografik Özelliklere Göre Frekans Dağılımı	58
Tablo 4.6: “İslam Dinin Kendine Özgü Bir Din Dilinin Olduğunu Düşünüyorum.” Sorusuna Verilen Cevapların Demografik Özelliklere Göre Frekans Dağılımı	59
Tablo 4.7: “Din Eğitiminde Kullanılan Kavramların Yeterince Anlaşılabilmesi Din Eğitiminin Verimliliğini Azaltmaktadır.” Sorusuna Verilen Cevapların Demografik Özelliklere Göre Frekans Dağılımı	61

Tablo 4.8: “Din Dili, Öğrencinin Dini Duygu ve Düşüncesinin Oluşmasına Katkı Sağlamaktadır.” Sorusuna Verilen Cevapların Demografik Özelliklere Göre Frekans Dağılımı	63
Tablo 4.9: “Ders İşlerken Sıkça Dini Terim Kullanmaya Özen Gösteririm.” Sorusuna Verilen Cevapların Demografik Özelliklere Göre Frekans Dağılımı	65
Tablo 4.10: “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Derslerine Katıldığım Sınıflarda Öğrencilerin Gelişimsel Özelliklerine Dikkat Ederek Dini Terim Kullanırım.” Sorusuna Verilen Cevapların Demografik Özelliklere Göre Frekans Dağılımı	67
Tablo 4.11: “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinde Dini Terimler Sadeleştirilerek ve Açıklayıcı Bir Şekilde Verilmelidir.” Sorusuna Verilen Cevapların Demografik Özelliklere Göre Frekans Dağılımı	69
Tablo 4.12: “Doğru Bir Dille Yapılacak Din Eğitimi, Öğrenciler ve Hedef Kitle Tarafından Kolayca Anlaşılacak ve Amacına Daha Kolay Ulaştıracaktır.” Sorusuna Verilen Cevapların Demografik Özelliklere Göre Frekans Dağılımı	71
Tablo 4.13: “Dini Metin, Hadis ve Ayetlerin Öğrenciler Tarafından Daha Anlaşılır Olabilmesi Adına Terminolojiye Dair Bir Ünitenin Gerekli Olduğunu Düşünüyorum.” Sorusuna Verilen Cevapların Demografik Özelliklere Göre Frekans Dağılımı	73
Tablo 4.14: “Soyut Düşünme Olgunluğuna Erişmemiş Öğrenciler İçin Dini Terim Kullanılmasını Gereksiz Bilgi Yükleme Olarak Görürüm.” Sorusuna Verilen Cevapların Demografik Özelliklere Göre Frekans Dağılımı	76
Tablo 4.15: “DKAB Dersindeki İletileri En Uygun Dil İle Aktarırken Ayrı Bir Konu Olarak Değil Günlük Hayatın Bir Parçası Olarak Göstermeyi Hedeflerim.” Sorusuna Verilen Cevapların Demografik Özelliklere Göre Frekans Dağılımı	78
Tablo 4.16: “DKAB Dersinde Dini Terimler Sadeleştirilerek Verilmelidir.” Sorusuna Verilen Cevapların Demografik Özelliklere Göre Frekans Dağılımı	80
Tablo 4.17: “DKAB Dersinde Öğrenilen Kavramları Din Dili Altında Öğrencilerin Kendi Kelimeleriyle İfade Edebilmelerini Beklerim.” Sorusuna Verilen Cevapların Demografik Özelliklere Göre Frekans Dağılımı	82
Tablo 4.18: “Din Dilinde Teorikten Ziyade Hz. Peygamber’in (S.A.V.) Uyguladığı Gibi Bir Din Dilini Rehber Edinirim.” Sorusuna Verilen Cevapların Demografik Özelliklere Göre Frekans Dağılımı	84

Tablo 4.19: “DKAB Dersin Öğrencilerin Sorularına Karşı Hassasiyetle Yaklaşır ve Kavramları Aktarıırken Kutsal Konularda Korkutma-Ceza Gibi Uygulamalara Yer Vermem.” Sorusuna Verilen Cevapların Demografik Özelliklere Göre Frekans Dağılımı	86
Tablo 4.20: “Din Dilini Kullanırken Sabır ve Sağduyulu Bir Tavrı Sergilerim.” Sorusuna Verilen Cevapların Demografik Özelliklere Göre Frekans Dağılımı	88
Tablo 4.21: Katılımcıların Din Diline İlişkin Eklemek İstedikleri Görüşlerle İlgili Dağılımlar	90

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 2.1: Sınıf İçi İletişim Süreci	30
Şekil 2.2: İletişim Süreci	31
Şekil 2.3: Geri Bildirim Süreci.....	35
Şekil 3.1. Karma Yöntemde Takip Edilen Aşamalar	43
Şekil 3.2. Paralel Karma Yöntem.....	44

KISALTMALAR LİSTESİ

çev.	: Çeviren
DİA.	: Diyanet İslâm Ansiklopedisi
DİB	: Diyanet İşleri Başkanlığı
DKAB	: Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi
Ed.	: Editör
Ens.	: Enstitüsü
Fak.	: Fakültesi
Hz.	: Hazreti
İA.	: MEB İslâm Ansiklopedisi
İHL.	: İmam Hatip Lisesi
MEB.	: Milli Eğitim Bakanlığı
nşr.	: Neşreden
r.a.	: Radıyallâhü anh
s.a.v.	: Sallallâhu aleyhi ve sellem
TDV.	: Türkiye Diyanet Vakfı
TDK.	: Türk Dil Kurumu
Üniv.	: Üniversitesi
vb.	: ve benzeri
vd.	: ve diğerleri

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. Araştırmanın Konusu

Bilgi ve teknoloji çağının olanakları, her sektörde fark edilir bir gelişme başlatarak toplumu ileri seviyeye taşıyan fırsatlar sunmaktadır. Bu çağda iletişimin ve etkileşimin çok hızlı gerçekleştiğini, bilgi alışverişinin zaman ve mekan kısıtı olmadan sağlandığını, dünyanın herhangi bir bölgesindeki gelişmelerden haberdar olma olanağının bulunduğunu belirtmek mümkündür. Dijital dünya tüm bu olanaklarıyla bireyleri kendine çekmektedir (Yaman vd., 2020:166). Büyülü dünya olarak da ifade edilen dijital dünya, bireylere birçok fırsatı bir arada sunmanın yanı sıra ilişkilerde önemli değişikliklere neden olmuştur (Bakan ve Bakan, 2017: 58). Dijital araçları kullanma yaşının oldukça düşmesi, yeni neslin aileden çok dijital ortamlarda edindiği arkadaşlarıyla vakit geçirmesi, olumsuz içerikleri takip etmesi gerek aileleri gerekse toplumu yakından ilgilendiren önemli bir husus olarak değerlendirilmektedir (Çubukçu ve Bayzan, 2013: 149). EU Kids Online (2010), teknolojideki gelişmeler paralelinde çocukların dijital ortamları her geçen gün daha fazla tercih ettiğini açıklamaktadır. Yapılan bir araştırma sonucunda UNICEF “Dünya Çocuklarının Durumu (2017)” adlı bir raporunda dijital olanaklar bağlamında çocukları bekleyen fırsatlardan ve risklerden bahsederek çocukların bu risklerden korunması için alınan tedbirlerin artırılmasını ve kurumlarla iş birliği içerisinde çalışmalar yürütülmesi gerektiğine değinmektedir. Bu bağlamda dijital ortamların sağladığı olanakların toplumu gelişmiş toplumlar seviyesine çıkarmak için ihtiyaç duyulan fırsatlar olduğu belirtilebilir. Ancak toplumun geleceği olan çocukları fiziksel, sosyal, psikolojik ve ahlaki yönden tehdit ettiğini belirtmek de mümkündür.

Aile ile iletişimin geri planda kaldığı bilgi ve teknoloji çağında (Bakan ve Bakan, 2017: 58), çocuklara doğru ve yanlış ayrımında kılavuzluk eden, fiziksel, sosyal, psikolojik ve ahlaki yönden sağlığını korumak için dijital ortamlardaki risklerle ilgili bilgi veren, çocukluk döneminde kazanılması gereken dini alışkanlıklarla ilgili olumlu yaklaşımlarda bulunan bir rehber ihtiyacı duyulmaktadır. Özellikle dini konularda doğru olmayan ifadelerin hızla yayıldığı ve batıl olana yönelimin fazla olduğu araştırmalarda bildirilmektedir. Yapılan bir araştırmada oldukça popüler bir yaklaşım olarak ateizm ve deizm anlayışının kendine fazla sayıda izleyen edindiği

bildirilmektedir (Euronews. “Türkiye’de Deizm Neden Artıyor, Dindarlık Neden Azalıyor?”, 2021). Bununla birlikte Kandemir (2022) tarafından yapılan araştırmada din eğitiminin etkili bir şekilde verilmesi ve bu eğitimden memnun olma düzeyinin artmasına bağlı olarak ateizm, deizm gibi akımlara eğilimin azaldığı bildirilmektedir.

İnançla ilgili bilgi verilirken gereken bilincin kazandırılması, kendi içerisinde dengeli ve tutarlı, kişilik oluşumunu destekleyecek inanç öğretiminin gerçekleştirilmesi, gelişim dönemlerinin dikkate alınarak dini terminolojinin kullanılması, öğrencinin bilişsel ve ruhsal gelişiminin izlenmesi, ilgilerinin, meraklarının, önceki deneyimlerinin dikkate alınması gerekmektedir. İnanç öğretimi gerçekleştirilirken yaşa göre değişen gelişimsel özelliklerin farkında olarak içerik hazırlanması ve uygun yöntemlerin kullanılması, dini anlatırken kullanılan dilin etkili kullanılması anlamına gelmekte ve bireylerin hurafelerden uzak, bilinçli bir inanç geliştirmesine olanak tanımaktadır (Osmanoğlu, 2014: 177). Bu anlamda DKAB öğretmenlerinin din dili hakkındaki görüşleriyle deneyimlerinin bilinmesi önemli bir ihtiyaçtır denilebilir. Dolayısıyla bu araştırmada ortaokullarda çalışan DKAB öğretmenlerinin bu konudaki düşüncelerinin belirlenmesi konu olarak belirlenmiştir.

Din dili, din eğitiminde kendine has ifade edilmesiyle dil üzerinden açıklanabilir. Nitekim her bilim dalında olduğu gibi din eğitime yönelik sosyolojik, psikolojik ve toplumsal öğretilerin aktarılmasında kendine özgü olma durumu söz konusudur. Bir dilin işlevselliği tam olarak kullanılmadığında ifade edilmek istenen manadan uzaklaşılır (Tosun, 2002: 80-81). Allah’ın varlığını, hayata geliş amacımızı, kainatın varlığını ve canlı-cansız her mahlukatı din aracılığıyla öğrenirken; bu süreç Yüce Allah tarafından evrene gelmiş tüm Peygamberlere vahyedilmiş, Peygamberlerden de ümmetlerine İlâhî mesajlar en etkili etkileşim-iletişim aracı olan dil ile aktarılabilmektedir. Bütün bunlar doğrultusunda ortaya çıkan din dili, vahyedilen âyetlerde ve âyetlerle bütünleşerek bizlere aktaran elçilerin yaşamlarındaki gibi günümüzde de oldukça önemlidir.

Din alanı, diğer bilim dallarından farklı olarak ilahi bir kaynağa sahip olduğu için verilen mesajların aktarılabilmesi adına iyi öğrenilmiş din diline ihtiyaç duyulmaktadır. Diğer bir deyişle dini içerikli mesajların aktarılacağı kitle için uygun din dilinin kullanılması, manaların anlaşılabilirliği açısından önem taşımaktadır.

Hitap edilen kitleye (çocuk, ergen, yetişkin ve yaşlı) uygun konu seçimine dikkat edildiği kadar konunun veriliş biçimine, kullanılan dil yönüyle de dikkat edilmesi önem arz etmektedir (Öcal, 2007: 43-117 ve Köylü, 2014: 56-88). Buradan hareketle din dili, bireylerin gelişim dönemlerine uygun bir yöntemin kullanılması (ifade ediş biçimi) ile ilişkilendirilebilir. Bu yöntem doğru kullanıldığında insanın var oluşundan ölümüne kadar geçen süre içerisindeki tüm oluşumları anlamlandırabilir.

İnsanın en önemli üstünlüğü olarak bilinen akletme eylemi (düşünme/algılama) iyi bir iletişimle mümkündür. Dini iletişimdeki aksaklıklar, insanın varlığını tanımaya imkan vermeyeceği gibi evren ve evrendeki sistem ve insanı var eden varlığın da anlaşılmasını mümkün kılmayacaktır (Tokat, 2009: 78). Dinin mahiyeti anlaşılmadan insanın kendi varlığına yönelik ilmi şifreyi çözümülemesi, dinî yargı ve sorumlulukların, emir ve yasakların, gerçeklerin ve bunların sebeplerinin, tavsiye ve ve vecibelerin, söz ve asıl manalarının kavranmasında güçlük yaşanacaktır. Bu bağlamda din eğitimi veren din dersi öğretmenlerinin din dilini etkin bir şekilde kullanması elzemdir, zaruridir. Dolayısıyla bu araştırmada, DKAB öğretmenlerinin din eğitimi sırasında din dilinin kendine özgü yapısıyla ilgili deneyimleri üzerinde durulacaktır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Toplumsal bir varlık olan insanın toplumsallığı ile ilgili temellendirmede iletişim önemli bir işlev üstlenmektedir. İnsanlar sosyalleşme sürecinde dili bir araç olarak kullanılır ve duygu, düşünce alışverişlerini dil üzerinden gerçekleştirirler. Dil, insanların kendi aralarında anlaşmalarını sağlayan, duygu ve düşüncelerini paylaşmasını mümkün kılan, önemli bir iletişim aracıdır. Aynı zamanda dil, farklı türden bilgilerin taşıyıcılığını üstlenen, anlamı veren ve anlamı alan iki kutup arasındaki bağlantıyı sağlayıcı konumundadır (Durusoy, 2005: 40). Dilin anlamı veren ve anlamı alan özelliğine göre dilin hem formel yapısının hem de dilin anlamla ilişkisinin tam olarak kavranılması gerektiği anlaşılmaktadır. Diğer bir ifadeyle kullanılan dilin yapısal özellikleri ve dil ile kastedilen anlamın doğrudan ilişkisine odaklanmak gerekir. Bu odak bağlamında dili kullanan bireylerin dil ile ilgili vurgulanan özellikleri karşılama yeterliliği önem arz etmektedir.

Din eğitiminde verimliliği oluşturan en temel unsurlardan olan dil ve din ilişkisinden yola çıkarak, din eğitiminde hitap edilen kişilerce anlaşılabilir bir “din dili”nin önemini ortaya çıkartmak DKAB dersi öğretmenlerinin görevidir. Günümüzde çocuklar hatta yetişkinlerin bile birçok kelimeye hakim olmamaları dini bilgileri almayı zorlaştırmaktadır. Çalışmanın en belirgin farklarından birisi de din dilinin duygular ve algılar üzerinde bıraktığı etkiyi tahlil etmek, duygu ve algıların ne denli önemli olduğunu kitlelere göre analizinin yapıp kategorize edilmesidir.

Dil aracılığıyla aktarım yapılan her türlü bilginin öneminden hareketle aktarım eylemini gerçekleştiren bireylerin aktarabilme becerisinin de önemli olduğu ifade edilebilir. Bu durumu dili kullanma becerisi olarak da ifade etmek mümkündür. Dili kullanmanın bir yetenek olduğu ve bunun ayetlerde bildirildiği Rahman Sûresi’nde geçen “*Rahman olan Allah Kur’an’ı öğretti, insanı yarattı ve ona beyanı, düşüncesini açıklamayı öğretti*” (Rahman, 1-4) ayetiyle anlaşılmaktadır. Ayrıca insanların Kur’an’daki ilahi mesajları anlaması ve aktarması için ihtiyaç duyduğu yeterliliği Allah’ın kazandırdığı da ayette ifade edilmektedir. Burada üzerinde durulması gereken önemli nokta aktarım sırasında doğru dili kullanabilmektir. Nitekim her bilimin iletilerinin aktarılması için alana yönelik terminoloji önem taşımaktadır. Din de kendi öğretilerini aktarmak için kendine has oluşturduğu dilde kullandığı terminolojisiyle ilerlemektedir. Aksi takdirde din biliminde anlatılmak istenen yüksek ve ruhani yönün basit bir dille anlatılması yetersizlik oluşturabilir.

İlahi mesajların kendi kimliğinde aslını koruyarak aktarılması, anlaşılabilirliğinin ve devamlılığının sağlanmasında tahribatın önüne geçilmesi, dinde kullanılan dili hassas bir noktaya taşımaktadır. Dolayısıyla dini eğitim veren bireylerin konuya yönelik farkındalıklarının belirlenmesi önemli bir gerekliliktir. Bu bağlamda araştırmanın amacı, ortaokullarda görev yapan din dersi hocalarında din dilini kendi deneyimleri üzerinden değerlendirmektir.

1.3. Araştırmanın Önemi

İyi yetişmiş nitelikli bireylerin toplumda var olması, toplumsal yapıda iyiliğin, güzelliğin, doğruluğun ve temiz ahlakın yerleşmesinde temel şart olarak değerlendirilebilir. İyi bir topluma sahip olmak için üstün niteliklere sahip bireyler yetiştirilmesi bir gerekliliktir. Bu gereklilik bağlamında bireylerin yetiştirilmesi için

eğitim önemli bir işlev üstlenir. Özellikle küçük yaşlardan itibaren edindirilen alışkanlıkların eğitimle geliştirilmesi ve pekiştirilmesi sağlanabilir.

Eğitimin temelleri ilk örüntülerin oluşturulduğu ailede başlamaktadır. Ailenin çocuğuna olumlu örüntülerle alışkanlık kazandırması ve onu eğitmesi, çocuğun ileriki yaşantısında sergileyeceği davranışları şekillendirmesi anlamına gelmektedir. Çocuğun ailesinden sonra sosyalliğini devam ettirdiği ortam eğitim ve öğretim gördüğü okuldur. Okul çağı çocukları, ailesi vasıtasıyla edindiği bilgi ve deneyimleri sistemli bir plan dahilinde ve bilimsel temelli olarak geliştirir. Bununla birlikte ailesinden eğitim almayan bir çocuk, katıldığı örgün eğitim vasıtasıyla öğrenmelerini gerçekleştirebilir ve geliştirilebilir (Gözütok, 2016: 69). Bu bağlamda çocuk, henüz işlenmemiş bir levha yaklaşımıyla değerlendirilerek nitelikli bir eğitim alması konusu önemsenmelidir.

Çocuğun örgün eğitim öğretim kapsamında nitelikli bir eğitime ve öğretime tabi tutulması hem pozitif bilimler hem de dini bilimler açısından önem arz etmektedir. İyi bir eğitimle ideal düzeyde alışkanlıkların edindirilmesi için çocuk yaştaki eğitimin önemi vurgulanmaktadır (Gözütok, 2012: 104). Bu anlamda çocuğun ailesinde verilen dini eğitimin geliştirilmesi ya da ihmal edilen dini eğitimin çocuğa dönemsel özellikleri dikkate alınarak ve doğru bir dil kullanılarak öğretilmesi önem taşımaktadır. Çocuğun dönemsel özelliklerinin önemsenmesi gerektiği akademik başarı yönüyle önemli olduğu kadar psikososyal açıdan da önemli olduğu Piaget tarafından bilişsel gelişim kuramında bahsedilmektedir (Oruç, 2016: 373).

Piaget'in kuramından hareketle Oruç (2016) çocukta dini düşüncenin gelişimini bilişsel sürecin gelişimiyle ilişkilendirerek çocuğun din dilinden önce sembolik ve metaforik yaklaşımları anlayacak şekilde zengin deneyim sahibi olmasının önemine işaret etmektedir. Dolayısıyla eğitim alabilecek döneme gelen çocukların din dilinin de aynı dönem itibariyle geliştirilebileceği savunulmaktadır. Oruç (2016: 376), Piaget ve Goldman din dilinin gelişimsel dönem içerisinde kendiliğinden ortaya çıktığını; dil ve deneyim kısıtlamaları nedeniyle çocuklar, zihinsel şemalarına en yakın kavramları kullanarak çeşitli soyut ve metaforik ifadeleri anlamlandırdıklarını; buna bağlı olarak analogiler çizmeye ve genel konular hakkında düşünmeye başlayıp düşündüklerini dile getirdiklerini belirtmektedir. Buradan hareketle çocuğun gelişimsel özelliğinin kesinlikle dikkate alınması gerektiği ve bu doğrultuda din dilini geliştirme çabalarının sürdürülmesi yorumu yapılabilir. Çocuklardaki din dilinin gelişmesi, onları ibadete

yönlendiren duyguların oluşması, dini iletilerin anlaşılması ve hayata geçirilmesi anlamına gelmektedir (Özel, 2010: 63).

Dini eğitimin etkili bir şekilde gerçekleştirilmesi, temelinde din dilinin etkili kullanımı ve analizi ile mümkün olmaktadır. Bu bağlamda diğer çalışmalardan farklı olarak din dili ve kavram analizi detaylıca yapılarak, çocuklardaki çağdaş öğrenme metotları göz önünde bulundurularak ve geçmiş alimlerin nasıl bir güzergah izledikleri derlenip bir bütün haline getirilecektir. Birçok görüşün ele alınıp inceleneceği bu eser bütünüyle detaylıca analiz edilip en özgün formda sunulacaktır.

Eğitim öğretim döneminde henüz yetişkinlik düzeyine ulaşmamış çocukların din dilinin gelişmesi için din dersi öğretmenlerinin kullandıkları din dili önem arz etmektedir. Ancak ilgili alan taramasında din dersi öğretmenlerinin din dili ile ilgili uygulama esaslı araştırmalarına rastlanmamıştır. Alanda yapılan araştırmalar daha çok din felsefesi bağlamında din dili konusunu kuramsal temeller üzerinden incelemiştir (Basmacı, 2019; Gökhan, 2016; İnal, 2019; Kuvancı, 2010; Özdemir, 2013; Torun Deliduman, 2019; Yıldırım, 2012; Yüksel, 2020). Araştırmanın konusuna en yakın çalışmalarda din dilinin önemi, din dilinin din eğitimindeki yeri, din eğitiminde din dili içeriğine yer verilmiştir (Aybey, 2018; Önder, 2013; Toprakoğlu, 2019). Bu araştırma alandaki çalışmalardan farklı olarak din dersi öğretmenlerinin din dili ile görüşlerine odaklanmaktadır. Araştırma yeni ve alandaki çalışmalardan farklı olarak özgün değer taşımaktadır. Ayrıca din dili ile ilgili kuramsal çalışmalardan farklı olarak nicel ve nitel yöntem birarada yürütülmesi yönüyle de farklı ve özgündür. Araştırmanın alandaki önemli bir boşluğu dolduracağı ön görülmektedir.

1.4. Araştırmanın Problemi ve Alt Problemleri

Bu araştırmada ortaokullarda çalışan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenlerinde din dilini kendi deneyimleri üzerinden değerlendirilmesi amaçlanmaktadır. Bu amaç bağlamında araştırmanın ana problemi “ortaokullarda görev yapan din dersi öğretmenlerinin din dili ile ilgili görüşleri nelerdir?” şeklinde belirlenmiştir. Araştırmanın ana problemine cevap bulamak için oluşturulan araştırma soruları şunlardır:

1. DKAB öğretmenlerinin din diline yönelik düşünceleri;
  - a) Cinsiyete,

- b) Yaşı,
  - c) Öğrenim düzeyine,
  - d) Mesleki kıdeme,
  - e) Mezun olduğu programa,
  - f) Görev yaptığı okul türüne göre değişmekte midir?
2. DKAB öğretmenlerinin din dili hakkında belirtmek istedikleri görüşler nelerdir?

1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmada üzerinde çalışılacak grup 2021-2022 eğitim öğretim döneminde İstanbul ili Ataşehir ilçesinde vazifede olan DKAB öğretmenleriyle sınırlıdır. Araştırmanın geçerliliği yapıldığı süre ile sınırlıdır. Araştırmada kullanılan ölçme araçları, kişisel bilgi formu ve yapılandırılmış görüşme formuyla sınırlandırılmış ve bu ölçme araçları dışında başka bir ölçme aracı kullanılmamıştır.

1.6. Varsayımlar

Araştırmacı tarafından hazırlanan yapılandırılmış görüşme formunun araştırmanın amacını ölçmeye yönelik isabetli bir ölçme aracı olduğu kabul edilmiştir. Çalışmaya gönüllü olan DKAB öğretmenlerinin ölçme aracındaki sorulara içtenlikle birlikte objektif cevaplar oluşturduğu varsayılmıştır.

1.7. Tanımlar

İletişim: “Bir davranışı etkileme ya da harekete geçirme, güdüleme amacı ile iki ya da daha fazla kişinin birbirleri ile bilgi alışverişinde bulunması ve bu bilgilerin anlaşılması işlemidir” (Bridge, 2003: 8).

Eğitim: Eğitim, öğrenme faaliyetinin, süreçlerin ve unsurların sistemli bir biçimde çalışması sonucunda meydana gelen davranış değişiklikleridir. Bu davranışların eğitilen tarafından kazanılmasını sağlayacak çaba ve çalışmalara da yine eğitim kapsamındadır. Eğitimin bir süreç ifade ediyor olması, bir yönüyle insanın eğitilebilirliğinin de sınırlı olmadığını, yaşam boyu devam ettiğini göstermektedir. Bu nedenle insanla eğitim arasında süreklilik gösteren, hareketli ve fonksiyonel bir ilişki vardır (Keyifli, 2013: 106-107).

Dini Eğitim: Gelenek ve değer algılarının aktarımının yanı sıra insanın kimliğini, hayat felsefesini, dünya bakışını ve dini kimliğini oluşturan bütün düşünce ve çabaların geliştirilmesi ve desteklenmesidir (Schmidt, 1993'ten akt. Yazgan, 2020: 14).

Din: Din, inananlarına gerekliliklerini ve yaşam biçimini telkin eden ilahi kurallardan oluşur. Özellikle insanın anlayamadığı doğaüstü konularda din akılcı cevaplar sunar. Ruhsal yaşamını tertipleyerek kişilerin psikolojilerini düzenler. İnsanları bilgilendiren, ona tabi olanların manevi hayatını düzenleyerek kendisini psikolojik anlamda daha iyi hissetmesini sağlayan, bireysel ve toplumsal hayatı düzenlediği gibi insanın hem iç dünyasına hem de dış dünyasına yön veren bir sistemler bütünüdür (Geçkin, 2019: 9-10).

Din Eğitimi: “Din eğitimi, bireyin fitratında bulunan inanma duygu ve ihtiyacı çerçevesinde din olgusunu kavramasına rehberlik etme ve kabul ettiği dinin önerdiği yaşam biçimini öğrenmesine yardımcı olma sürecidir.” (Okumuşlar ve Genç, 2012: 55).

Dil: “Dil, insanlar arasında anlaşmayı sağlayan tabii bir vasıta, kendisine mahsus kanunları olan ve ancak bu kanunlar çerçevesinde gelişen canlı bir varlık, temeli bilinmeyen zamanlarda atılmış bir gizli anlaşmalar sistemi, seslerden örülmüş içtimaî bir müessesedir.” (Ergin, 2008: 3).

Din Dili: “Bir dinin öğretilerini, kutsal olarak kabul edilen metinleri ve tüm bunları içeren uygulamaları ifade etmek için günlük hayatta inananlar tarafından kullanılan dili niteleyen kavramdır” (Yıldırım, 2015: 29).

1.8. İlgili Literatür

Araştırma, ortaokullarda görev yapan DKAB dersi öğretmenlerinin din dili ile ilgili görüşlerin belirlenmesi amaçlandığı için din diliyle ilgili kuramsal temellerin irdelendiği ve din eğitiminde din dilinin önemini ele alan çalışmalar incelenmiş ve araştırmalar kronolojik sıra takip edilerek verilmiştir.

Cebeci (2004) tarafından yapılan çalışmada din dilinin mahiyeti, fonksiyonları ve ikna yöntemi üzerinde durulmuş, dini kavramlar üzerinde uzlaşmanın gerekliliğine bazı örneklerden hareketle dikkat çekilmiştir. Çalışmada din dilinin günlük dilden oluşum, mantık bağlamları ve fonksiyonları yönüyle farklılık gösterdiği, buna karşın günlük

dil ile doğrudan ilişkili olduğu, günlük dildeki "bizi anlatma" ve "bize anlatma" fonksiyonunun din dili içinde geçerli olduğu, iletilen dini mesajda kastedilen anlam konusunda bireyi ikna etme ve mesajı kavratma bakımından din dilinin kendine özgü bir ikna etme yöntemi ve işlevi olduğu vurgulanmıştır.

Chruszczewski (2006), dini metinlerin genel olarak bireylerin ve toplulukların hayatlarını ve özelde dini hayatlarını nasıl etkilediğine odaklanmıştır. Yahudi cemaati tarafından gerçekleştirilen birkaç duanın sözlü dilinin bütünleştirici rolünü tartışmadan önce "dil sosyal heteronomisi" kurmak için Yahudi metinlerinin yapısını incelemiştir. Belirli metinlerin belirli dini davranışlara yol açabileceğini öne sürer; bu nedenle, uzun vadede bu metinler Yahudi dini cemaatinin entegrasyonuna katkıda bulunan yönleri inşa ederler. Örneğin, ister toplu olarak ister özel olarak yapılsın, belirli zamanlarda okunan dua metinleri, bir Yahudi cemaati söylemini oluşturur. Bu söylem, çeşitlendirilmiş Yahudi topluluklarını belirgin bir şekilde birleştirebileceği gibi entegre bir Yahudi dini cemaati de yaratabileceği ifade edilmiştir.

Mooney (2006), nispeten benzer fakat daha söylemsel yönelimli bir yaklaşımla, "marjinal dini hareketler" olarak adlandırdığı gruplar üzerinden dilin kimliği ve grubu nasıl oluşturduğunu incelemiştir. Bu hareketlere üyelik için dilin belirli kalıplarını kullanmak gerekmektedir. "Yehova Şahitleri", "Scientology Kilisesi" ve "The Family" gibi hareketler taraftarları çekmek için bu dili kullanmaktadır. Örneğin, hareketlerini yaymak için insanların rahatsız olabileceği özel sözcüklerden veya ideolojik düşünce biçimlerinden uzak durmuşlardır.

Zuckerman (2006), Hıristiyan, Müslüman ve Yahudi gruplara odaklanarak etimoloji (halk/eşzamanlı etimoloji) ve sözlük mühendisliği mekanizmalarını araştırmıştır. Sözlük mühendisliğinin, ister fono-semantik eşleştirmeyi reddetsin ister bu eleştiriye açık olsun, dilin dini kimliği korumak veya formüle etmek için kullanılabilmesini savunmaktadır. Zuckerman (ibid) ayrıca fono-semantik eşleştirmeye birkaç örnek vererek konuyu netleştirmiştir. Ortaçağ Arapça'sında, Kudüs'teki bazı Müslümanlar, Hristiyanlığı reddettiklerini ifade etmek için "kanisat alqiyama" yani "Diriliş Kilisesi" ifadesini fono-semantik eşleştirmeye yeniden tasarlamışlardır. Alqiyama (diriliş) kelimesi yerine bu keleme benzeyen "alqumama" (çöp)kelimesi ni kullanmışlar ve "kanisat alqumama" (Çöp Kilisesi) ifadesini oluşturmuşlardır. Kudüslü Müslümanlar burada fonetik benzerlik ve semantik ikiliği kullanmışlardır. Benzer şekilde Yahudiler de İslam karşıtı eğilimlerini ifade etmek için Arapça Tanrı'nın elçisi anlamına gelen

“rasul” kelimesini İbranice “hatalı” anlamına gelen “pasul” kelimesiyle değiştirmişlerdir. Zuckerman (a.g.e), bazı kelimelerin köklerinin izini sürmenin ve bunların türevlerini derinlemesine anlamının, hakim dini kavramları değiştirebileceğini ifade etmektedir.

Algur (2009) tarafından yapılan çalışmada ilköğretim ikinci kademe DKAB ders öğretmenleriyle öğrenciler arasındaki iletişim incelenmiştir. Araştırmanın örneklemini Bayrampaşa ilçesinde yer alan 25 ilköğretim okulunda eğitim gören 6, 7 ve 8. sınıftan toplam 750 öğrenci oluşturmaktadır. Anket yönteminin uygulandığı çalışma neticesinde öğretmenlerin çoğunluğu öğrencilere saygı duyarak birey olduğunu adlarını bildiği ve konuşurken adları ile seslendiği, öğretmenlerin neredeyse tamamı soruları yanıtladığı belirtilmiştir. Ayrıca yarından fazlasının sınıf ortamında ve ev ödevleriyle kuralların kararlaştırılmasında karşılıklı fikir alındığı, ders anlatımında çeşitli metodlardan faydalandıkları, bir bölüm öğretmenlerin ise tekdüze ders işlediği belirlenmiştir.

Yaldız (2010) tarafından yapılan çalışmada ilköğretim DKAB öğretmenlerinin aynı meslek grubuyla iletişimleri, yaşanan ilişkileri ve iletişim problemleriyle birlikte nedenleri bulunmaya çalışılmıştır. 10 DKAB öğretmeni ile gerçekleştirilen araştırma neticesinde çalışmaya katılan öğretmenlerin iletişiminde DKAB öğretmenlerinden çok büyük beklentileri olduğu gözlemlenmiştir. Toplum nazarında DKAB öğretmenlerinin diğer öğretmenlerden ayrı bir yere sahip olduğu, “dinin temsilcisi” olarak algılandıkları belirtilmiştir. Din konusundaki bilgileri ve yaşam şekilleri tarafından insanları etkilemişlerdir. DKAB öğretmenleri aynı branştan öğretmenlerle aralarında arada sırada problemler çıkabileceğini belirtmişlerdir. Aynı okulda çalışan kadın-erkek DKAB öğretmenlerinin aralarında ise daha fazla problem çıktığı görülmüştür. DKAB öğretmenlerinden alanlarında uzman, güler yüzlü, kaba söz ve davranışlardan kaçınma, selam verme, hatır sorma, herkese eşit davranma, sevgi ve hoşgörülü bir tavır gösterme, toplumdaki uzaklaşmama, öğretmenlerle uyum ve işbirliği halinde çalışma gibi özelliklerin beklenildiği tespit edilmiştir.

Ali Yıldırım’ın (2012) çalışmasında din dilinin anlamı doğrulamacı ve işlevselci yaklaşımlar bağlamında ele alınmıştır. Çalışmada mantıksal pozitivizmin ileri sürmüş olduğu doğrulamacı ve yanlışlamacı yaklaşımlara göre din dilinin anlamsızlığının ısrarla vurgulandığı ifade edilmiş, Wittgenstein’in düşüncelerinden yola çıkarak işlevselcilik alanında farklı teori öne sürenler olmuştur. Hare ve Braithwaite gibi

düşünürler, din dilinin ahlâkî yönünü öne çıkaran değerlendirmeler yapmışlardır. Braithwaite de dinî söylemleri sadece ahlâkî niyetleri gerçekleştirmek adına motivasyon oluşturan unsurlar şeklinde açıklamıştır. Fonksiyonalist filozofların din dili hakkındaki görüşleri ise indirgemeci yaklaşımından dolayı eleştiri almıştır.

Mustafa Önder (2013) çalışmasında sevginin çocukları Allah'a yaklaştıran bir duygu olduğundan bahsederek çocuklarda sağlıklı bir din anlayışının gelişmesinde ailenin yaşantısının önemine işaret etmektedir. Bununla birlikte inancın oluşmasında evde, okulda ve çevrede kullanılan din dilinin de önemli olduğunun altını çizerek din dilinin katkılarını ifade etmiştir. Din dilinde çocukların gelişimsel özelliklerinin dikkate alınması öncelikli konular arasında değerlendirmektedir.

Salih Aybey (2018) araştırmasında din eğitiminde verimliliği sağlayan en önemli etkenin din dili olduğu üzerinde durmaktadır. Genç bir bilim dalı olan din eğitimi bilim dalının dil meselesine yaklaşımının bilim dalında yapılan araştırmalar açısından önemini dile getirmiştir. Din dilini din eğitiminin en önemli argümanı olarak değerlendiren araştırmacı, din eğitiminde, aktarılmasında ve özümseyip eylemlere dönüşmesinde en fazla “dil”in kullanıldığını belirtmektedir. Özellikle dilin ve terminolojinin anlaşılır olmasına dikkat etmesi gereken kişilerin din eğitimcileri olduğunu ifade etmektedir.

Hamza Toprakoğlu (2019) çalışmasında “Din Eğitiminde Din Dili” konusu irdelenmiştir. Çalışmada özellikle eğitim ve din eğitimi bağlamında dini bir dille çalışmanın temel amacı irdelenirken bilimin başlangıcı sayılan duyusal deneyim açısından duygu ve idrakin çok önemli olduğu belirtilebilir. Bundan dolayı “Din Eğitiminde Din Dili” çalışması ile çocuklara, ergenlere, gençlere, yetişkinlere ve yaşlılara yönelik din eğitiminde, din dilinin duygu ve algı üzerindeki etkisi araştırılmıştır.

Zeynep İnal (2019) çalışmasında Farabi ve Paul Tillich'in “Din Dilinin Hususiyetine Yaklaşımları” konusu kuramsal açıdan incelenmiştir. Çalışmada din dili tartışmalarının varoluşun anlamı üzerine bilginin olanağından ifade olanağına evrilmesinin 20. yüzyılın en temel sorunlarından biri olduğu ifade edilmiştir. Dilin metafizik gerçeklikle ilişkisini araştıran bu sorunun merkezinde, Tanrı, insan ve ürünü olan dil arasındaki ontolojik farktan bahsedilmektedir. Bu çalışma boyunca din diline

yaklaşımları keşfetmeye çalışan Farabi ve Paul Tillich, din dilinin sembolik bir şekilde anlaşıldığında anlam kazanacağı görüşü üzerinde değerlendirme yapmışlardır.

Geçgin (2019) tarafından yapılan çalışmada ergenlik çağı din eğitiminde toplumsal çevrenin katkısı incelenmiştir. Çalışmada ergenlik dönemi esnasındaki din eğitiminde, ergenleri etkisi altına alan, bireyi etkileyen özellikler bulunarak daha faydalı din eğitimi sunulması hedeflenmiştir. Bu hedef ekseninde ergenlik öneminde tesiri altına alan pozitif ve negatif konular saptanmıştır. Ergenin dini eğitimde yanlış veya yanılığa düştükleri yerlerden örnekler verilmiştir. Bu konuya özen gösterilmesinin gerekliliği, anne-babanın elektronik basın yayın konusunda kısıtlamaların olması gerektiği belirtilmektedir. Sonuç kısmında ise toplumun tavırlarının ergenlik dönemindeki gençlerin dini eğitiminde önemli bir yeri olduğunu ifade etmiştir.

Toprakoğlu (2019) tarafından yapılan çalışmada toplumun tüm kesimindeki kitlelere uygun dini eğitimde, hisler ve yorumlamaları konusundaki etkileri araştırılmıştır. Araştırma neticesinde çocuk, ergen, genç, olgun ve ileri yaştaki uygulanan dini eğitimde dini dilin endişe ve korkulardan yalıtılmış olması gerektiğini ifade etmiştir. Ayrıca vakit, mekan ve şartlara göre olduğu, kullanılan dilin bireyin dinle ilgili kararsızlık, kapalı ve açmazları küçültmelidir. Sevgi-saygı çerçevesinde, güven ve inandırma süreci içinde olması gerektiği ifade edilmiştir.

Tosun (2019) tarafından yapılan çalışmada İmam Hatip okullarındaki Meslek Dersi öğretmenleri ile ilköğretim ve lise düzeylerinde de DKAB öğretmenlerinin öğrencilerle iletişim biçimlerine yönelik görüşleri incelenmiştir. Nitel ve nicel karma yöntemin kullanıldığı araştırma neticesinde öğrencilerle olan iletişimlerinde öğretmenlerin öğrencileri merkeze aldıkları, iletişim kanallarını açık tutarak öğrencilerin sıkıntılarını gidermek istedikleri ve onlara rol model olmaya çalıştıkları belirlenmiştir.

Bozkurt (2019) tarafından yapılan çalışmada DKAB dersine karşı ortaokul (5. ve 8. sınıf) öğrencilerinin görüşleri öğretmen, cinsiyet, yaş, farklı sosyoekonomik çevrelerde bulunma, okul, sınıf gibi değişkenlere göre değerlendirilmiştir. Çalışma neticesinde cinsiyet ve yaş değişkenlerine göre öğrencilerin ders ve konulara karşı ilgi ve tutumlarının farklılık gösterdiği, öğretmenin derste farklı araç gereç kullanımının özellikle ilk ergenlik döneminde olan 8. sınıf öğrencileri açısından daha büyük önem taşıdığı, günlük hayatta karşılaştıkları pek çok sorunlarla ilgili olarak öğrencilerin

dinden yardım almak istedikleri, hem 5 hem de 8. sınıf öğrencilerinin önemli bir bölümünün DKAB dersinin kendi davranışları üzerinde olumlu etkilere sahip olduğunu ve derste öğrendiklerinin günlük yaşamda işe yaradığını belirttikleri görülmüştür.

Parlak (2019) tarafından yapılan çalışmada ortaöğretim öğrencilerinin almış oldukları din eğitimi ile dini tutumları arasındaki ilişki incelenmiştir. Nitel yöntemin kullanıldığı araştırmanın örneklemini 12. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırma neticesinde öğrencilerin duygusal durumlarda etkin başarı gösterdikleri buna karşın eylem sergileme durumlarında aynı derecede başarılı olamadıklarını belirtmiştir. Dini yaklaşımlarında yol gösterici olarak ailelerini gördüklerini, derse ve dolayısıyla dine karşı tutumlarında DKAB öğretmeninin öğrencilerle birleşik bir söylem oluşturması (sanat, kültürel aktivite, sinema, fiziksel aktivite, teknoloji, ilim vb. alanlarda), karizmatik (liderlik vasfı bulunan, güçlü fikirleri olan, özgüvenli, güzel ve etkili konuşan, kendine özgü coşkusu ve heyecanı olan vb.) yönünün olmasının olumlu etkilerinin olduğu belirlenmiştir.

Resul Yüksel (2020) çalışmasında D.Z. Phillips'in "Wittgensteinci Din Dili Analizi" konusu ele alınmış olup Wittgenstein tarafından geliştirilmiş olan "dil oyunları teorisi"nin, D.Z. Phillips daha sonraki yıllarda dinsel konuların felsefe alanındaki incelemelerde ne şekilde kullanıldığı detaylandırılmıştır. Toplulukları ve kültürleri etkileyen rol üstlendiğine değinilen çalışmada bu rolün, din dilinin anlamlı olduğunu kanıtladığı ileri sürülmüştür.

İKİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE ve BU KONUDAKİ ÇALIŞMALAR

2.1. Din

Dil bilgileri, “din” sözcüğünün Arapça’da “deyn” kelimesinden isim veya masdar oluşunu onaylamaktadırlar. Arap dil âlimi Cevherî bu kelimenin “âdet, durum; ceza, mükâfat; itaat” olarak üç temel anlamını ifade eder. Buna ek olarak ıstılahi manada üçüncü anlamından türediğini ifade eder. (TDV İslam Ansiklopedisi, 1994: 312-320), TDK Türkçe sözlükte “Tanrı’ya, doğüstü güçlere, çeşitli kutsal varlıklara inanmayı ve tapınmayı sistemleştiren toplumsal bir kurum, diyanet” anlamında kullanılmaktadır (TDK, 2022). Latince ise “religion” kelimesi ile ifade edilen bu kelime; dini bağlılık, bağlantı, Tanrı’ya karşı görev, kutsallık anlamına gelmektedir (Kabağaç ve Alov, 1995). Kur’an’da ise din bahsinin geçtiği birçok ayette tahakküm, mülk, teslimiyet, hükmetme, yönetim, ibadet, hesap, ceza-ödül anlamlarında kullanılmaktadır (Günay, 1994: 345). Ancak din genel anlamda “bir takım inançlar, fiillerle, hem toplum hem de birey düzeyinde tecrübelerle inşa edilmiş ve mutlak bir gerçeklik etrafında tesis edilmiş bir yapı” olarak tanımlanmaktadır (Peterson vd., 2013: 3).

Din temelde inanç, ibadet ve ahlak olmak üzere hem bireyi hem de toplumu ilgilendiren üç bölümden oluşmaktadır. Aklî, duygusal ve iradî yönleri de bulunan din, ilâhî yaratıcıya iradî olarak bağlanma, onun iradesine boyun eğme ve işittiği bazı şeyler doğrultusunda iradî faaliyetlere katılma halidir (Aydın, 2012: 6-7).

Din, insani bir olgudur ve insanlar varlığın anlamı hakkında soru sormak ve bu sorulara cevap bulmak için tutkulu bir istek duymaktadır. Bu sorulara cevap vermesi yönüyle din, insanlar için önemli bir yaşam biçimi haline gelebilmektedir. Teorik olduğu kadar varoluşsal olarak da kabul edilen din, kültürle yakından ilişkilidir. Bu tutum, dinin kültüre anlam vermesiyle ifade edilmektedir. Bir başka ifadeyle din kültürü anlamlandırırken, kültür de dini eylemleri şekillendirmektedir. Bu anlamda iki değer arasında keskin bir fark bulunmamaktadır. Bu nedenle her dinsel eylemin dile, kültüre ve topluma ihtiyacı vardır (Çınar, 2007: 57-58).

2.2. Dil Kavramı

“Dil, insanlar arasında anlaşmayı sağlayan tabii bir vasıta, kendisine mahsus kanunları olan ve ancak bu kanunlar çerçevesinde gelişen canlı bir varlık, temeli bilinmeyen zamanlarda atılmış bir gizli anlaşmalar sistemi, seslerden örülmüş içtimaî bir müessesedir.” (Ergin, 2008: 3). “Dil; belli ve standart anlamları olan sözcüklerden ve bir iletişim yöntemi olarak kullanılan konuşma formlarından meydana gelen yapı ya da bütün olarak tanımlanabildiği gibi, birbirleriyle karşılıklı olarak sistematik bir ilişki içinde bulunan ve sözcük düzeyinde uzlaşım yoluyla oluşan bir anlama sahip olan birimlerden meydana gelen sistem olarak tanımlanır.” (Cevizci, 2013: 448).

Dil sadece insanların duygu ve düşüncelerini ifade etmekle sınırlı değildir, aynı zamanda insan zihninin dışında bir gerçekliği de temsil eder. Bir dilin bu temsile uyması nedeniyle dil karakterlerinin ve yapısının kararlı oluşu gerekir. Çünkü dil sadece bir araçtır. Asıl amaç, zihinde gerçekleşen eylemleri anlamını kaybetmeden veya çarpıtmadan aktarmak ve aynı zamanda karşıdaki kişinin veya yazıları okuyan kişinin zihninde aynı anlamı canlandırmaktır. Bu amacı gerçekleştirmek için koşullar, ihtiyaçlar, hedefler, kavramlar ve zihniyet değiştiğinde bu değişikliklere bağlı olarak dil de bazı değişikliklere uğrar (Özakupınar, 2016: 115). Bir dilde var olan bir sözcük, daha önce kullandığından farklı bir anlam kazanabileceği gibi, yeni deneyimlerle yeni anlamlar da kazanabilir. Dolayısıyla dil, kültürün hem oluşumunda hem de gelişmesinde önemli bir faktördür. Öyle ki dil sayesinde dil ile ilişkilendirilen kültür de canlılığını korumaktadır. Ancak dilin işlevi sadece kültürün korunması ve geleceğe aktarılması ile sınırlı değildir. Dil aynı zamanda kültürün zaman ve mekan içinde genişlemesine ve yayılmasına da izin verir (Uygur, 2018: 21).

İnsan duygu ve düşüncelerini dil ile ifade ederek gerçekleştirebilir. Bu ifade şekli, sözlü olabileceği gibi sözel olmayan beden dili, mimik, jestler şeklinde olabilmektedir (Uzuntaş, 2013: 16). Dil, insanın kendini ve amaçlarını gerçekleştirmede ve yaşamındaki ilişkileri yürütebilmek için gerekli iletişimi sağlamada kullanmış olduğu bir araçtır. Dil kullanımı ile duygu, düşünce, bilinç ve inanç biçimi ifade edilirken, aynı zamanda bunlar etkilenmekte ve şekillenmektedir (Erdoğan, 2011: 201).

İnsan dil ile düşüncesini yansıtır, yaşamı anlar ve anlamlandırır; dili kullanarak duygularını, inançlarını ve maddi dünyası hakkında düşüncelerini oluşturur. Bunların yanı sıra dili bir amacı gerçekleştirme ve diğer insanları kontrol etme aracı olarak da

kullanabilir. Öyle ki dil aracılığıyla çıkarına ve amacına uygun anlatımlar gerçekleştirebilir ve bu anlatılarla insan gerçeğini, ilişkilerini, dünyayı ve amacı ile ilişkili her şeyde kendine özgü yaklaşımları oluşturur. Bir başka ifadeyle birey dil ile maddi ve manevi dünyasının yanı sıra duygusal, düşünsel ve inançsal dünyasını da inşa eder (Erdoğan, 2011: 202).

Tüm ilahi dinlerde olduğu gibi İslam dininin de tebliğ anlayışı kapsamında değerlerini başkalarına anlatma onları da dine ısındırma gayesi vardır. Bu anlamda kullanılan dil ve üslubun büyük etkisi vardır. Dolayısıyla din-dil ilişkisinin ve bunu yansıtan bir kavram olan “din dili”nin bilinmesi gerekmektedir.

2.3. Din Dili Kavramı

Din dili, dilin bir dinde veya dini alanda sürekli kullanılmasıdır. Her insanın kendine özgü ifadeleri olduğu gibi herhangi sosyal olgunun ifadesinde topluma ait değerler ile birlikte toplumsal olgunun özellikleri vardır. Örneğin, bilimin, sanatın ya da dinin doğası çeşitli olduğu gibi anlatım biçimleri de birbirinden farklılık göstermektedir. Bu nedenle din, ilim ve sanat gibi insani ögenin kendine has dilsel ifadeleri vardır. Mesela ilahi, müzik biçiminde dildir, aynı zamanda farklı türde din dilidir. Bununla birlikte, tanımları birbirine bağlayan ya da ampirik bir dünyaya işaret eden bir dil değil, son kadere ait inançların tanımlandığı dildir. Din dili, dinin dilinden ziyade, dinin kendi anlatımını ifade eder (Aydın, 2004: 209-212).

Turan Koç, din dilini; “diller hem kategorik, hem ifade biçimi açısından farklıdır. Gazete yazısı, şiir, roman, akademik metin, her biri başka bir dil kullanır. Din dili diye özel, başlı başına bir dil yoktur. Ancak bir dilin dinî olduğunu kavramamızı sağlayacak özelliklere sahip bir dil vardır. Bu, dinin önem verdiği, tebliğ etmek istediği konuları bize tanıtan, duyuran, açan bir dildir. Grameri, sentaksı, semantiği ile bunun en tipik örneği, keremli bir metin olan, ilâhî kelâm Kur’ân-ı Kerîm’dir.”(2018: 60) şeklinde ifade etmektedir. Buradan hareketle din dili, anlam özelliklerinde kendini gösteren dildir denilebilir.

Dinin kaynağı olan Tanrı, dinle ilgili her konunun insanlara iletilmesinde görevli olan peygamberlerin ve yaptığı görevin yani tebliğin konusu olan din, din dilinin kendine has bir dili olması gerektiğini düşündüren üç temel ögedir (Koç, 2018: 91). Bir ifadenin dinsel olabilmesi için tarihsel ve antropolojik anlatımın ötesine geçmesi,

inanç konusunda yer alması ve kanaate dayanan dil olması lazımdır. Diğer bir ifadeyle “İfadenin her şeyden önce normal bağlamlarda hayata karşı çok kapsamlı ve temel bir tutumu dile getirmesi ve bu durumu çağrıştıracı özellikte olması; ikinci olarak da bu tutumun nesnesinin bir bağlanma ve teslimiyet nesnesi olması gerekir.” (Aydın, 2004: 211).

Dilin kuşkusuz kültürel bir yanı vardır, yani diğer toplumsal olgularla ilişki içinde hareket eder. Örneğin uygarlık düzeyleri, nesnel ya da öznel bakış açıları, toplumların kuramsal veya pratik eğilimleri dilde kendini ifade eder. Bundan dolayı farklı toplumların çeşitli deyimleri, atasözleri ayrıca kendilerine özgü övgü ve iftira kalıp cümleleri vardır. Birçok alanda saha dışındakilerin kolay kolay algılayamayacağı hareketler vardır. Örneğin vahiy kavramı, dini inancı çok az olan veya hiç olmayan biri için anlaşılabilir. Batı insanlarına göre, bir Müslüman'ın algıladığından bambaşka bir anlama sahiptir. Birçok teknik kavramın Doğu dillerinde karşılığı yoktur. İslam'daki “Rahman ve Rahim” gibi yani “suigeneris/axis” kavramların en çok konuşulan İngilizce’de tam karşılığı yoktur (Aydın, 2004: 208-209).

“Din dili” aynı zamanda “dil” ve “din” arasındaki yakın ilişkiye işaret eder. Her din, içinde olduğu kültürün dilsel dünyasında var olur. Bu kaydedilen dünyayı din tarafından belirli söylemsel düzen biçiminde inşa edilir (Koç, 2018:91). Dolayısıyla dil varlığın evi iken, din o evin sütunlarına dayanan yekpare çatıdır. Dil, genetik aktarımdan edinilmiş kültürel formasyona, hem geçmişten hem de gelecekte yaşamın her aşamasında bilişsel deneyimimizin bütünleşmesine aracılık ederken, din aynı zamanda bu aktarımın izlenebildiği rotalar için değerler ve sabitler sunan bir işlev sağlar. Dil bizi varlığımızın en küçük detaylarına bağlarken din ise bağlantıyı anlamla bütünleştirmeye yardımcı olur ve bu ayrıntılara derin anlam verilmesini sağlar (Subaşı, 2014).

Dil ve din arasında yapısal bir ilişki vardır. Buna göre toplumsal gerçeklik, bireysel unsurlarla açıklanamayacak kadar büyük bir yapıdan oluşur. Yapıyı açıklamak gerekirse, sistemi oluşturan parçalar arasındaki ilişkileri de göz önünde bulundurmaya gerekir. Yapısal yaklaşım anlam üreten insan üzerine odaklanmıştır. Buna göre dil, sembolik düzen oluşturan bir iletişim vasıtasıdır. Böylece dilin temelindeki varlığı yapısalılık tarafından kabul edilmiş olmaktadır. Nesnelere arası ilişkileri anlamlı hale getiren söylem, yapısalcılıkla birlikte inceleme nesnesi haline gelir. Söylem yapının

üzerine kuruludur. Onun üzerinden gruplanmıştır (Özdemir, 2001: 111). Söz diziminin ardındaki bu unsur kültür ve din şeklinde karşımıza çıkmaktadır.

İnsanların Tanrı'yı tanımlamak ve inançlarını yaşamak için kullandıkları dil din dilidir. Hayatın doğrudan içinde yer alan bu dil, aynı zamanda hayatı tanımlar. Başka bir deyişle bu dil, kültür havzasında gelişebilen şehrin ve medeniyetin dilidir (Albayrak, 2014: 293). Her dil, zihniyeti, bakış açısını, dünyaya karşı tutumunu, tek kelimeyle yansıtır. Böylelikle vahiy dili insan olgusu bir vasıta olarak değerlendirildiğinde bu kültürel kalıba eylem ve gereksinim girer. Bu durumda yabancı bir dili kullanan kişi, mesajın dilindeki kültürel unsurları ortadan kaldırarak mesajdaki evrensel “öz”ü yakalayabilecektir (Tokat, 2005: 55).

2.4. Din Eğitiminde Din Dili

İnsanoğlu var olduğu andan itibaren dünya hiçbir zaman dinsiz yaşamamıştır (Tümer, 1994: 37-38). Antropolojik, psikolojik ve sosyolojik araştırmalar bu gerçeği ortaya koymaktadır. İnsanlık tarihi ile ilgili çalışmalarda hiçbir zaman mutlak dinsiz bir milletin olmadığı, hangi ırka, herhangi bir toplum incelendiğinde karmaşık olmayan veya batıl olsa bile bir dine veya Tanrı düşüncesine rastlandığı görülmüştür (Ay, 2002: 17). JJ. Rousseau bu gerçeği “Bütün hayatı boyunca, kalbi içinde asla Allah yoktur diyenler varsa, ya yalancı ya da mecnundur” (Rousseau, 2014: 233) sözleri ile ifade etmiştir: Bu temelde, ister güvenlik amacına hizmet etsin isterse de bağlılık amacına hizmet etsin, insan doğasının bilinçli veya bilinçsiz bir imana sahip olması gerekir. Çünkü din, bireyin davranış, irade, duygu, düşünce vb. tüm yetenek ve eğilimlerini ifade eder. Bu özelliği ile din, bilim, felsefe, sanat gibi insanların aklına ve kalbine hitap eden herhangi bir yöne odaklanmaz. Aksine din, bir kişinin tüm “Ben”ini yönlendiren ve etkileyen bir bilinçtir (Ay, 2002: 18).

Şüphesiz ki insanı din eğitiminde başarılı olmasını sağlayan, başarıya ulaştıran en büyük etkenlerden biri lisandır. Din, kendini toplumsal hayatta kullanılan ve konuşulan dil ile ifade eder. Bu nedenle her yerde olduğu gibi din eğitiminde dil, kişinin dinsel bilgilere erişiminde kilit bir konumdadır. Hem sözlü hem de yazılı anlatımlarda son derece önemli bir rol oynamaktadır. Bu noktada dilin kültürün hem taşıyıcısı hem de kurucusu olduğu vurgulanmalıdır. Bu bağlamda doğru dilde yapılan din eğitimi muhatap tarafından daha kolay anlaşılacağı gibi amaca daha kolay

ulaşılmasını sağlayacaktır (Aybey, 2018: 172). Buna göre doğru bir dil kullanarak yapılacak olan din eğitiminde açık ve anlaşılır olmalı; kaba, saldırgan veya korkutucu olmayan bir din dili kullanılmalıdır.

Bu konu doğası gereği en zor eğitim türlerinden biridir. Bu zorlukların çeşitli nedenleri olsa da en önemlilerinden biri kuşkusuz din eğitimi konularının çoğunlukla insan aklının doğrudan kavrayamayacağı soyut kavramlar olmasıdır. Çünkü din eğitimi kavramlarına bakıldığında melek, şeytan, ahiret, cennet, cehennem gibi birçoğunun anlaşılması kolay olmayan soyut kavramlar olduğu görülmektedir. Geçmişte ve günümüzde gözlemlenen bu durum gibi birçok kavramın ve konunun yanlış veya eksik anlaşılmasına neden olduğu bir gerçektir. Bu nedenle din eğitimi ve öğretiminde kişilere doğru bilginin aktarımı kadar bu bilginin anlaşılır ve etkili bir şekilde anlatılması da önemlidir.

Büyüyen çocukların anlayış düzeyleri dikkate alınarak İslam'ın emir ve nehiyeleri, Kur'an ve Sünnet'e uygun bir şekilde öğretilmelidir. Bireyin yaşamı çeşitli zamanlardan/çağlardan oluşmaktadır. Her dönemi bir öncesinden değişik düzeyde zihinsel, psikolojik, sosyolojik ve biyolojik özellikler taşımaktadır. Sünnete göre eğitim, doğumla başlayıp ölümle son bulan faaliyetler dizisidir (Karaköse, 2010: 24). Ancak bu aktivite farklı yaş dönemlerinde bazı değişikliklere uğrar. Dolayısıyla insanların bilgi seviyelerine, anlayış ve kavrayışları gelişimine ve yaşlarına göre çeşitlilik göstermektedir. Farklılıklara rağmen, herkes için aynı tutum ve yöntemle tek tip bir eğitim verme çabalarının olumlu ve verimli sonuçlar doğurmayacağı bilinmelidir (Cebeci, 2005: 91; Doğan ve Tosun, 2003: 116; Yavuz, 1987: 27; Karaköse, 2010: 21; Akyürek, 2010: 564).

Eğitimin her alanında olduğu gibi dini eğitimde de çocuğun gelişim dönemlerinde sergilediği özellikler dikkate alınmalı ve eğitim bu doğrultuda verilmelidir. Gelişim yaşına bakmaksızın her konuyu ve bilgiyi öğretmeye çalışmak, dini açıdan doğru olmayacağı gibi, verilen eğitimin başarısız olmasına ya da anlaşılmasına da yol açacaktır (Ayhan, 1997: 107). Bu konuda Hz. Peygamber'in yaptığı gibi muhatapların durumu dikkate alınarak onların anlayış düzeylerine, yaşlarına ve mesleklerine göre din eğitimi verilmelidir (Aybey, 2018: 533-549; Cebeci, 2005: 70). Hz. Peygamber'in din eğitiminde kullandığı yöntemlerden biri de konuşma biçimidir. Çünkü Hz. Peygamber, "Konuştuğu zaman, sözlerini saymak isteyen, sayabilirdi". Konuşmanın hızlı olması bazı durumlarda kullanılan dilin kalitesini düşürebilir. Bu açıdan alıcıların

kavramları kolayca ve net bir şekilde anlayabilmeleri için eğitimcinin yavaş ve anlaşılır düzeyde konuşması önemlidir.

Çocuklar dini terim ve kavramları ilk olarak büyüklerinden aile ortamında duymaktadır. Böylece çevre ile iletişim kuran çocuklar bir din dili geliştirmektedirler. İnşallah, maşallah, sevap, günah, haram, helal, cennet, cehennem, vb. dini kavramlardan sık sık söz edildiğinde çocuklar bu kavramları çabuk kavramakta ve gerçek anlamlarını bilmeden kullanılmaktadırlar (Ay, 2002: 59). Ancak dinin eğitim ve öğretiminde din dilinin kullanılması çok önemli olduğu kadar dili çocukların gelişimi ve dil gelişim aşamalarını göz önüne alınarak uygulamak da o kadar önemlidir. Bunun gelişime uygun yapılmaması bazı sıkıntılara neden olabilir. Çocuk açısından din eğitimi veren eğitimcilerin bu süreci göz önünde bulundurmaları önemlidir (Mehmedoğlu, 2005: 94).

Din eğitiminde “din dili” nin kullanılmaması, dini kavram ve terimlerin sadeleştirilmesi bazı sıkıntılara neden olabilmektedir. Çünkü din eğitiminin temel taşı, dini kavram ve terimlerdir. (Koç, 2014:60) dinle ilgili kavram ve terimlerin dile yansımalarının önemli olduğunu belirterek dilin dini olduğunun bu şekilde anlaşılacağını ifade etmektedir. Bu durum, ağır bir din dilinin kullanılması gerektiği anlamı taşımaz. Din eğitiminde dine özgü kavramlar (din dili) kullanılmalı, ancak çocuklara anlaşılmayan kavramların anlamları yanlarında anlaşılır bir biçimde verilmelidir (Çelikkaya, 2014: 41). Çocukların dil kapasiteleri dikkate alınmadan, yalnızca ezberleme temelinde din eğitimi verilmesi ile hedeflenen amaca varılamayabilir. Unutulmamalıdır ki din anlayışı büyük ölçüde kişinin dil yeteneğine ve kelimeleri doğru anlamasına bağlıdır.

Din diline ait dini terim ve kavramlar Türkçe’ye çevrilmesinden ziyade bu kavramların konuşma dilindeki karşılıklarının çocukların gelişim yaşlarına uygun olarak sunulması gerekmektedir. Bu arada din eğitiminde kullanılan kavramların anlaşılır olması için yapılması gereken bazı işlem basamakları vardır. Türkiye’de ilköğretim 4. Sınıf dahil olmak üzere öğrencilere “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi” dersleri verilmektedir. İlk ergenlik şeklinde adlandırılan 9 yaş ve 14 yaş arasındaki çocuklara yönelik eğitim ve öğretimde deneyimleri ile temel kavramlar arasında bağlantı kurması amaçlanmıştır. Bunun dikkate alınması önemlidir.

Din eğitiminde öğrencilerin dinsel kavramları ve din dilini anlamalarını kolaylaştıracak ilkelerden biri de konuyu muhatabın somut deneyimleri ve tecrübeleriyle bağdaştırmaktır (Başar, 2011: 5). Din eğitimcisi kendi kendine “Bu kavram veya kelime öğrencinin/çocuğun hangi tecrübesi ile birleşebilir? Çocuk bu kavramla ilgili neleri yaşamıştır/yşamış olabilir?” sorularını sormalıdır (Başar, 2011: 73). Çocuk kendisine söylenenleri anlayabilmesi için aile, sınıf, oyun arkadaşları ve çevre gibi birçok deneyime sahip olduğundan, din eğitiminde ve öğretiminde bu deneyim bazı kavramların açıklanabilmesi nedeniyle kullanılabilir (Yılman, 1989: 15).

Dil, hedeflediğimiz yere ulaşmanın etkili ve hassas yoludur. Dinin buyruklarını ve nehiyelerini bireylere ulaştırmaya çalışan din eğitimcisinin amacına ulaşabilmek için kullanabileceği tek ve temel vasıta yine dildir. Bu durum ancak eğitimin amacına ulaşmak, kaba, saldırgan ve göz korkutucu dil kullanımından kaçınmakla mümkündür. Bu nedenle dini eğitimin anlatımında ve uygulamasında yumuşak bir dil ve üslup kullanılmalıdır (Koç, 2012: 74-75). Kur’an’da Hz. Peygamber’e (s.a.v.) din eğitiminin en önemli yönteminin muhataba yumuşak davranmak ve tatlı dil kullanmak olduğunu *“Allah’tan bir rahmet dolayısıyla, onlara yumuşak davrandın. Eğer, kaba ve katı yürekli olsaydın, onlar çevrenden dağılır giderlerdi”*(Al-i İmran, 3/159) sözleri ile bildirmiştir.

Şüphesiz, din eğitimi ve din dili öğretiminde yapılan en ciddi hatalardan biri, anne babaların çocuklarını çoğu zaman başta Allah korkusu olmak üzere istenmeyen davranışlardan caydırmaya çalışmalarıdır. Anne-babasını üzen, yalan söyleyen, kardeşleri ve arkadaşlarıyla anlaşamayan, temizliğe dikkat etmeyen, evi dağıtan, insanlara ait olan oyuncak veya eşyayı alan çocuklara “Allah cehennemde yakar”, “Allah taş yapar”, “Allah canını alır”, “Kötü söz söylersen Allah seni aptal yerine koyar” gibi sözler söyleyerek, çocuğu daha hiçbir düşüncesi olmadığı Allah ile cezalandırmak, gelişim sürecinde çocuğa yapılabilecek en büyük hatalardandır. Çünkü bu tarz bir dil çocuğu ileriki yaşantısında ikileme düşürebileceği gibi dinden de uzaklaşmasını sebep olabilir.

Din eğitiminin daha kalıcı ve etkili olabilmesi için korkutucu ve ürkütücü bir dil yerine sevgi dili kullanılmalıdır. Çünkü özünde sevginin olmadığı bir davet ve eğitim modeli başarılı olamayacağı gibi, sevginin esas olmadığı bir din de geniş halk kitleleri tarafından benimsenmeyecektir (Öcal, 2007: 59; Önder, 2013: 1285). Bu bağlamda kalbe nüfuz etmeyen ve sevgiye dayanmayan bir din eğitimine İslam hoşgörüsüyle

bakmamaktadır. Dolayısıyla din eğitiminde baskı ve kavga dilinden ziyade sevgi ve hoşgörü dili ön plana çıkarılmalıdır. Kur'an-ı Kerim'de de tebliğ ve irşatta kullanılacak dilin, güzellikle ve güzel bir üslupla söylenmesi emredilmektedir (Bakara, 2/83; İsrâ, 17 /53). Vurgulanan tebliğ şeklinde; nazik tartışma biçimi, faydalı öğüt ve hikmet bulunur (Nahl, 16/125). Gönle dayalı irşat dilinin Kur'an-ı Kerim'de kavli-i meysur (İsrâ, 17/28), kavli-i ma'ruf (Nahl, 16/125), kavli-i sedid (Ahzab, 33/70; Nisa 4/9) şeklinde nitelendirilmesi anlamlıdır. Bu noktada Allah'ın azgın Firavun'a gittiklerinde Hz. Musa ve Harun'dan ona “kavl-i leyyin” (yumuşak söz) ile konuşmaları, benzer şekilde Hz. Muhammed'den (s.a.v.) münafıklara karşı “kavl -i beliğ” ile konuşmasını öğütlemesi (Nisa, 4/61-63) değerli iletiler içermektedir. Dolayısıyla dini söylemlerde Hz. Peygamber'in *“müjdeleyiniz, nefret ettirmeyiniz; kolaylaştırınız, zorlaştırmayınız”* (Buhari, es-Sahih, ilim, 7) uyarısını dikkate alarak kırıncı ve kaba üsluptan sakınmak, yumuşak ve hoşgörülü davranmak, korku değil, sevgi dilini ön planda tutmak göz önünde tutulması gereken ilkeler arasındadır (Koç, 2012: 74-75).

2.5. İletişim

İletişim kavramı köken itibariyle duygu, düşünce ve fikir alışverişi anlamına gelen Latince “communis” sözcüğünden gelmektedir (Debasish ve Das, 2009: 4). İnsanoğlu dünyada var olduğu andan itibaren topluluklar halinde yaşamışlardır. Bir arada yaşamanın öncelikli koşulu ise sağlıklı iletişim kurabilmektir (Yaylagül 2010: 12-13). Bu anlamda iletişim yaşamın olmazsa olmazlarından. Kişiler arası sosyalleşmenin temel unsurlarından olan iletişim, bu yönüyle birçok bilimsel disiplinin ilgi alanına girmektedir. Bu nedenle iletişim kavramına yönelik literatürde birbirinden farklı çok sayıda tanımlama bulunmaktadır. Bu tanımlamalardan bir kısmı tablo halinde gösterilmiştir:

Tablo 2.1: İletişimin Tanımı

TDK, 2022	TDK Türkçe Sözlük'te iletişim “Duygu, düşünce veya bilgilerin akla gelebilecek her türlü yolla başkalarına aktarılması, bildirişim, haberleşme, komünikasyon” anlamında kullanılmaktadır.
Mutlu, 2008: 140	İletişim; “Bilginin, fikirlerin, duyguların, becerilerin simgeler kullanılarak iletilmesidir.”
Tutar, Yılmaz ve Eroğlu 2017: 16	İletişim; “İnsanların, duygu, düşünce, inanç, tutum ve davranışlarını sözlü, yazılı ve sözsüz olarak iletilmesidir.”
Robbins vd., 2013: 328	İletişim; “Bir kişiden bir başka kişiye anlam ve anlayışın aktarılmasıdır”
Bridge, 2003: 8	İletişim; “Bir davranışı etkileme ya da harekete geçirme, güdüleme amacı ile iki ya da daha fazla kişinin birbirleri ile bilgi alışverişinde bulunması ve bu bilgilerin anlaşılması işlemidir.”
Wood, 2011: 3-4.	İletişim; “İnsanların semboller aracılığı ile anlam yaratmak ve yorumlamak için etkileşim içinde olduğu sistematik bir süreçtir”
Debasish ve Das, 2009: 5	İletişim; “Bir insanın içinde mesaj oluşturulması ve insanlar arasında anlam alışverişidir. İletişim kültürel sembollerden ve çeşitli içeriklerden oluşan devamlı bir süreçtir. Bu süreçte sözlü, sözsüz ve görsel semboller amaçlı olarak kullanılır.”

Tablodaki tanımlardan hareketle bir kişiden diğerine anlamların iletilmesini iletişim olarak belirtmek mümkündür. Anlam iletilme bir ihtiyaçtan kaynaklanırken bu ihtiyaçlar davranışları ortaya çıkarmaktadır. Eylemler ve gereksinim ilişkisi bireyin iletişim biçimi, yaşadığı sosyal çevrenin ve bireylerin aldığı eğitimle ilişkilendirilebilir (Tutar, 2003: 7).

2.6. İletişim ve Eğitim

İnsanlar yaşamlarını devam ettirmek için diğer insanlarla iletişim kurarlar. Ailede başlayan iletişim süreci, bireyin eğitim ve öğretim hayatına başlaması ile birlikte daha da zenginleşmektedir. Eğitim temelinde iletişimin olduğu bir etkinliktir (Bolat, 1996). Bir eğitim-öğretim ortamında etkili iletişimin sürdürülmesi toplumsal beceriler ve de öğrencinin ders başarısı üzerinde pozitif etkiye sahiptir. Eğitim ve öğretim ortamındaki etkileşim, çeşitli kaynaklar ve dinleyenlerce desteklenebilir. Öğretmen ve öğrenci arasında olduğu gibi diğer sosyal iletişim ve etkileşimde bulunduğu herkes arasındaki süreçler önemlidir. Bu eğitim ortamında iletişim sürecindeki ana halka öğretmendir (Ocak ve Erşen, 2015). Özellikle öğretmenlerin öğrencileri ile kurdukları iletişim,

öğrenme süreci açısından kilit öneme sahiptir. Öğrenciyi birçok yönden tesiri altına almaktadır (Erdem ve Okul, 2015). Bir başka ifadeyle sağlıklı bir iletişim için öğretmenlerin etkili iletişim becerilerine sahip olması gerekir.

Öğretmenlerin bir eğitim alanında etkili iletişim kurabilmeleri için iletişim yeteneklerine dikkat etmeleri gerekmektedir. Okulu oluşturan bileşenlerin birbiriyle ilişkilerin gelişmesi ve eğitim kalitesinin artması adına, eğitimcilerle ilgili bazı sorunların ve yanlış söylemlerin çözümlenebilmesi için öğretmenlerin etkili iletişim becerilerinin gelişmesi elzem bir durum haline gelmiştir (Korkut, 2005: 143-149; Kaya, 2014: 1-29).

Ergin ve Birol'a (2000) göre ders esnasında anlatılacak konuları hazırlamak, dersin başlangıç ve bitiş saatlerine dikkat etmek, öğrencilerden beklentileri açıklamak, yapılması gerekenleri ve kriterleri öğrencilere aktarmak, konuyu ve süreci ilgi çekici hale getirmek, öğrencilere konuşma ve kendi sözlerini kesmeme hakkının verilmesi, konuşmayı açık ve anlaşılır hale getirmek, öğrencilere çeşitli etkinlikler sunmak, doğallık, öğrencilerin aktif katılımını desteklemek, süreci görsellerle desteklemek vb. yöntemler sağlıklı bir iletişim sağlayacaktır. Öğrenme sürecinde sağlıklı iletişimin öğrencinin kişisel ve sosyal gelişiminin yanı sıra akademik başarısına da katkı sağlaması beklenir (Yiğiter, Engin ve Yağız, 2007: 137).

Bireyin aile yaşamı, ticaret, siyasi ilişkiler, eğitim vb. tüm ilişkileri iletişime dayalı süreçlerle şekillenir. Bir başka deyişle iletişim, insan hayatına anlam katan tüm toplumsal ilişkilerin istenilen yönde gelişmesinde en göze çarpan faktördür. Bireysel ve toplumsal yaşamın ayrılmaz parçası olan dini yaşam ve buna dayanan dini ilişkilerde iletişim etkili unsurlardan biridir (Batar, 2020: 418). Tüm eğitim öğretim faaliyetlerinde olduğu gibi din eğitimininde de insanlara kazandırılmak istenen en önemli yetkinlikler arasında iletişim yer almaktadır (Certel, 2008: 128). Bireyin kendisiyle, içinde yaşadıkları sosyal ortamlarla, doğayla nihayetinde Yaratıcı'yla olan ilişkilerini organize etmeye çalışan dini yapıların önemli başarılarından birinin iletişim becerileriyle ilgili olduğunu söyleyebiliriz. Türkiye'de DKAB derslerinin diğer görevlerinden birinin de öğrencilerin iletişim yeteneklerini arttırmaktır (Gün, 2020: 141). Çünkü bu dersin içeriğinde eleştirme, ilişki kurma, sorgulama, yorumlama ve zihinde yapılandırma, iletişim kurma vb. becerilerin yanı sıra sosyal ilişkiler, ahlaki ilkeler ve kültürel değerler gibi becerilerin kazandırılması da vardır. Bu bağlamda derslerde bu becerilere yönelik birçok ünite veya konu bulunmaktadır. Bu konuların

temel gayesi öğrencilere sosyal ilişkilere olumlu bir bakış açısı kazandırmaktır (Gümüş, 2018: 607).

2.7. Eğitimde İletişimin Önemi

İletişim, bireyler arası güvenilir ilişkiler kurmak ve geliştirmek, bireylerin mevcut davranışlarını değiştirmek, kurumlar arası koordinasyonu sağlamak vb. birçok amaç doğrultusunda kullanılabilir. İletişim sürecinde ilgili taraflarda bir şeylerin değişmesi hedeflenmektedir. Eğitim öğretim süreci de bu yönüyle bir iletişim ve etkileşim sürecidir. Bu açıdan eğitim ortamlarında iletişimle ilgili tüm süreçler ve yapılar hem eğitim hem de yönetim için elzem konulardır (Kaya, 1998: 75). Okul gibi hizmet verebilen kurumlarda eğitim yönetimi çerçevesinde malzeme ve ürün insan olduğundan insan ilişkilerinin ve sınırlı iletişim süreçlerinin önemi daha da artabilmektedir (Polat ve Küçük, 2012: 439).

Eğitim, en bilinen tanımıyla insanların davranışlarını istedik yönde değiştirme sürecidir. Bu değişim sağlıklı bir iletişim sürecine gereksinim duymaktadır. İletişimin amacı ise hedef kitleye anlaşılır mesajlar iletmek ve onların tutum ve davranışlarında değişiklikler meydana getirmektir. Bu anlamda eğitimin tanımı ile iletişimin amacı neredeyse birebir örtüşmektedir. Bu bağlamda etkili ve başarılı bir iletişim kurmadan eğitim yapmak mümkün değildir (Eroğlu, 2008: 227). Eğitimin bireyler aracılığıyla ve bireylerle etkileşim yoluyla desteklenebileceği düşünüldüğünde, eğitim süreçlerindeki insan ilişkilerinin yeri daha net görülebilmektedir. Bu durum eğitim sürecinde rol oynayan bireylerin yalnızca bilgi birikimi ve teknik beceri değil, kişisel ilişkiler noktasında da yeterli düzeyde bilgi birikimine sahip olmalarını zorunlu hale getirmektedir (Aydın, 2007: 72).

Eğitim öğretim sürecinin iki temel ögesi olan öğretmen ve öğrenci arasındaki ilişkiler, doğal olarak eğitim sürecinin de ayrılmaz bir parçası konumundadır (West, 1994: 109). Eğitimde iletişim süreci öğretmenin sınıfa girmesi ile başlamaktadır. Mesajını daha etkili verebilmek, daha da önemlisi öğrencinin bu mesajları alabilmesi için öğretmen sınıfa gülümseyerek girmeli ve içten bir ses tonu ile öğrencilerini selamlamalıdır (Bangir, 1997: 40). Etkili bir iletişim için bir öğretmende bulunması gereken üç temel beceri vardır. Bu beceriler “açık ve saydam ilişki kurma becerisi”, “gönderme ya da

konuşma becerileri” ve “alma ya da dinleme becerileri”dir (Karip, 2002:104-105; Selimhocoğlu, 2004: 5).

2.7.1. Anlaşılabilir ve Şeffaf Olma Yetisi

Anlaşılabilir ve şeffaf olma açısından eğitimci ve öğrenci ile “açıklığın tamam olduğu ilişkiler”, “okul ortamındaki duygular açısından açıklığın olduğu ilişkiler” ve “rollere dayalı açıklığın olduğu ilişkiler” olmak üzere üç tür iletişim vardır (Karip, 2002, 105). Açıklığın tamam olduğu etkileşimlerde öğretmenler, bireysel kaygılarını ve yargılarını öğrencilerine anlatır. Öğretmenini bilen ve ona güvenen birey, öğretmenini sever ve hürmet gösterir, sorunlarını iletişimle sonuca ulaştırırlar. Şeffaflığa sahip bir iletişim, eğitime odaklanan bir öğretmen-öğrenen ortaklığıdır (Bayraktutan, 2008: 25).

Eğitim ortamındaki hisler açısından açıklığın olduğu ilişkilerde öğretmen, öğrencileriyle okul içi faaliyetlerinin yanı sıra okul dışındaki yaşantısını da paylaşmaktadır. Gerek öğretmen gerekse öğrenci sınıf içerisinde yaşanan olaylar konusunda duygu ve düşüncelerini ortaya koyma konusunda gayet açıktır. Bu şekildeki bir açıklık sınıf ortamında etkili olabilecek sahiplenme duygusunu artırırken aynı zamanda sınıf yönetimini kolaylaştırmakta ve öğrenci motivasyonunun artmasını sağlamaktadır (Çetinkaya, 2013: 11).

Rollere dayalı açıklığın olduğu ilişkilerde ise kişisel duygu ve deneyimler paylaşılmamakta sadece görev ve sorumluluklar yerine getirilmektedir. Bu anlayıştaki bir öğretmen kendisinin ve öğrencilerinin birtakım sorumlulukları olduğunun bilincindedir ve herkesin bu görev ve sorumlulukları yerine getirmesi gerektiği üzerinde durur. Bu tür bir ilişkide öğrenciler öğretmenlerinden korktuklarından onlarla konuşamaz ve endişelerini ifade edemezler. Nitelikli bir öğrenme ortamı, öğretmen ve öğrenen arasındaki ilişkiyi merkeze alır, bu ilişkiyi başlatan öğretmendir. Eğitimci ne derecede şeffaf olursa öğrencilerle olan ilişkisi de o derecede şeffaf ve açık olur (Kısaç, 2009: 111-129).

2.7.2. Konuşma ve Aktarma Yetisi

Öğretmen-öğrenci iletişiminin niteliğini yükseltmede etkili olan aktarma yetisi öğrencilerle etkili iletişim kurma becerileri ve öğrencilerin akademik performansı konusunda geri bildirim verme becerisi olmak üzere iki kısma ayrılmaktadır (Karip, 2002:105). Sınıfta etkili bir iletişim için öğretmenin alıcı konumundaki öğrencilere

iletteği mesajın açık ve anlaşılır olması gerekir (Durmaz, 2007: 21). Bunun için öğretmennin etkili, doğru ve güzel konuşması gerekir. Öğretmen konuşmaları esnasında ne çok alçak ne de çok yüksek konuşmamalı (Bangir, 1997: 55); nefes alma, ses tonu, vurgulama ve telaffuz gibi konulara dikkat etmelidir (Kurudayıoğlu, 2003: 291).

Öğrencinin dikkatinin dağılmaması için, iletteği mesajın içeriğine bağılı olarak sesinin tonunu alçaltmalı veya yükseltmelidir. Göğüs ve diyafram nefesi almalı ve kuracağı cümleye göre nefes alıp verişini düzenlemelidir (Sever, 1998: 56). Öğrenciler ailelerinde veya çevrelerinde gerektiği ölçüde doğru ve güzel konuşma örnekleriyle karşılaşamadıklarından öğretmenlere, özellikle sınıf ve Türkçe öğretmenlerine büyük sorumluluklar düşmektedir (Kurudayıoğlu, 2003: 294).

Geri bildirim verme becerisi, öğretmenin öğrencilere performansları hakkında geri bildirim verirken kendisine “Ne kadar, Kime ve Ne çeşit?” sorusunu sorması etkili bir geri bildirim konusunda faydalı olacaktır (Karip, 2005:105). Geri bildirim etkili bir iletişimin en önemli ögesidir. Öğretmenlerinden aldıkları geri bildirimlere göre öğrenciler tepki vermektedirler. İletişimin olumlu yönde ilerlemesi ve devamı için geri bildirim son derece önemlidir. Geri bildirim olumlu ve olumsuz olabilmektedir. Olumlu geri bildirimler etkili bir iletişim kurulmasını sağlarken aynı zamanda öğrenciyi güdüler, derse katılımı artırır ve öğrencide olumlu davranış değişikliği sağlar. Olumsuz geri bildirimler ise öğrenciler tarafından genel anlamda ceza olarak algılandığı ifade edilmektedir (Durmaz, 2007: 32-33).

Etkili iletişimin en önemli ögelerinden biri de geribildirimdir (dönüt). Öğrenciler öğretmenlerinden almış oldukları geri bildirimler doğrultusunda bir yanıt oluşturmaktadırlar. Geribildirim, iletişimin olumlu ilerlemesi ve devamı açısından son derece etkili bir unsurdur. Olumlu geribildirim, öğrenci davranışında olumlu bir değişiklik sağlarken aynı zamanda öğrenciyi motive etmekte, derse katılımı artırmakta ve etkili iletişim sağlamaktadır. Olumsuz geribildirim ise öğrenciler tarafından daha çok bir ceza olarak algılandığı belirtilmektedir (Durmaz, 2007: 32-33).

2.7.3. Alma veya Dinleme Becerileri

Dinleme öğretimi eski dönemlerde genel anlamda sağlıklı bir iletişim kurmak için gerçekleştirilirken, aynı zamanda güzel konuşabilmek için de dinlemenin önemi vurgulanmaktaydı (Güneş, 2013: 93). Zamanımızda ise dinleme; karşı tarafla sağlıklı

bir iletişim kurmanın yanı sıra öğrenme, anlama ve zihinsel becerileri geliştirme açısından dikkate değer bir alan şeklinde ifade edilir. (Güneş, 2007: 74).

Eğitim öğretim sürecinde dinlemenin sadece öğrenci açısından değil öğretmen açısından da önemi oldukça büyüktür. Öyle ki öğretmenin bireyi anlamaya çalışması bireyin kendini değerli, onaylanmış, saygın hissetmesine yardımcı olmaktadır. Böyle bir durum öğrencinin eylemlerinin mesuliyetini almasına olanak tanıyacak seviyede iletişim kurmasına etki etmektedir. Bu bağlamda öğretmenler, öğrencilerini duygularını ifade etmeye ve çatışmalarını dinleme becerilerini kullanarak çözmeye teşvik edebilirler (Karip, 2002:110). Glasser (1988) bir okuldaki suç işleme sorunlarının ortalama %95 oranının öğrencileri anlayan birini bulmaya çalışmasıyla ilgili olduğunu belirtmiştir (Akt. Karip, 2002:110). Çoğu öğretmen bir öğrencinin sorununu ifade etmeye çalıştığında, çoğu zaman hemen soruna bir öneri sunar. Bu durum bireyin hislerini anlatmasını engeller. Bu tür reaksiyonlar sadece öğretmende değil hemen her yetişkinde görülmektedir. Çünkü sınırlı vakit ve emek gerektirirler. Öğretmen bireyin duygularıyla ilgilenmesine gerek kalmaz. Dolayısıyla etkin bir öğrenme ve iletişim süreci için öğretmen, öğrencilerini dinlemeli ve onların düşüncelerine değer vermelidirler. Ders işlerken “öğretmen her şeyi bilir” (Kepenekçi, 2000:102) yaklaşımından ziyade, birlikte öğrenme teknikleri ön planda tutulmalıdır (Üste, 2007: 301).

İletişim öğeleri içerisinde en önemli süreçlerden biri geri bildirimdir. Öğretmen tarafından gönderilen mesajlara öğrenci tepkileri gibi öğrenci tarafından gönderilen mesajlara öğretmen tepkileri de geri bildirimdir. Öğretmenler ve öğrenciler sınıfta yüz yüze iletişimde birbirleriyle iletişim kurarlar; soru sorma, sorulara cevap verme, anlamadıklarını tekrar etme, açıklama, jest ve mimikleri kullanma gibi tepkilerle geri bildirim sağlarlar (Ergin, 1995: 207-208). Dolayısıyla iyi bir dinleme sürecinin olup olmadığını anlamak için öğretmenin geri bildirimleri takip etmesi gerekmektedir (Kurudayıoğlu ve Kana, 2013: 250).

Yapıcı bir etkileşim örüntüsü içinde olan bir öğrenci, ilişkilerinde de iletişimini bu temelde kurmaya çaba harcayacaktır. Kişi serbest ve etkili bir iletişim kurduktan sonra öz denetim ve karar verme süreci bunu takip edecektir (Cafoğlu, 1992: 153). Böylece iletişim, öğrenciye kendini kontrol etme fırsatı verir. Öğrencilerdeki bu potansiyel öğretmen tarafından ortaya çıkarılmalıdır. Bu, öğretmen ve öğrencileri arasındaki dostane bir ilişkinin sonucudur. Öğretmen öğrenci arası iletişiminin öğretim sürecinde

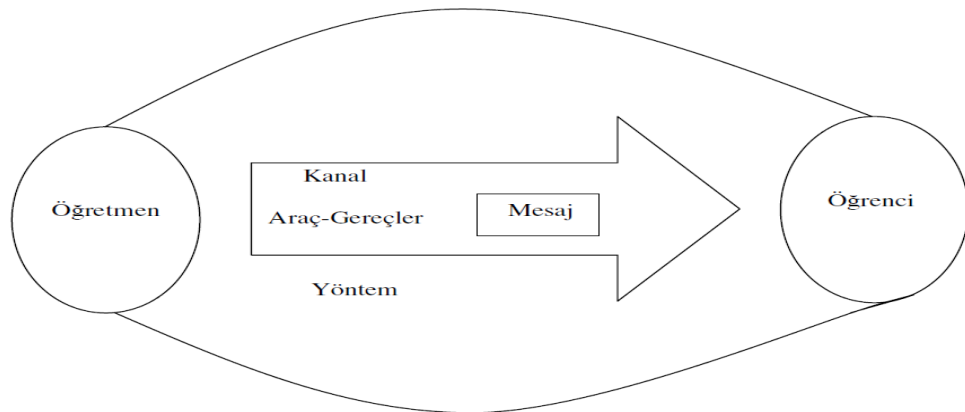
iyi bir şekilde sağlanması ortak yaşam alanının oluşumunu sağladığı gibi var olan ortak yaşantı alanını da genişletmektedir (Bayraktar, 2015: 269). İyi bir dinleme becerisine sahip öğretmen öğrencinin kendi kendisini doğru anlamasına yardımcı olduğu gibi her fırsatta duygularını dile getirmesine imkan verir ve ona karşı değerlendirci ve yargılayıcı olmaktan ziyade daha anlayışlı bir tutum takınır (Dilekman, 2008: 218).

Öğrencileri ile iyi bir diyalog geliştiren, sorunlarını çözmeye çalışan ve arkadaşça davranan öğretmenler, beğenilen ve aranan öğretmenlerdir. Ayrıca öğrencilerin hoşgörülü ve anlayışlı olmaları tercih edilen davranışlar arasındadır (Çakmak ve Aktan, 2016: 83-97). Bireyin sosyalleşmesinde en önemli ortamlardan biri olan okul, öğrencilerin iletişim tarzlarının şekillenmesinde de etkili olmaktadır. Öyle ki öğrenci okulda gerek ders gerekse arkadaş ortamında birçok beceri edinebilmektedir. Böylece öğretmen ve öğrenci arası sözel ve sözel olmayan etkileşim, eğitim sürecinde sağlıklı olması ile birlikte bireylerin anlatım, düşünce yetilerini ve bunun bir sonucu olarak iletişim becerilerini de geliştirmelerine imkan sunmaktadır.

2.8. Sınıf İçi İletişim

Sınıf, eğitim ve öğretimin yapıldığı, öğrenci-öğretmen, öğrenci-öğrenci arası iletişimin olduğu bir ortamdır. Eğitimde iletişim sürecinde öğretmen kaynak, öğrenciler alıcı; öğretmenin konuşmaları, programın içeriği ve ders kitabı ise mesajdır. Kanal, öğrenme süreçleri ve bu süreçte kullanılan öğrenme araçları ve materyallerdir. Öğrencilerin tepkileri ise dönütleri yansıtır (Güçlü, 2010: 34). İletişimde, eğer öğreten ve öğrenen rollerini devamlı değiştirerek geri bildirim etkin bir şekilde yönetebilirlerse nitelikli bir etkileşim oluşabilir. Bu sebeple öğretmenin iki yönlü etkileşim kurması ve öğrencinin katılımını sağlaması öğrenme açısından çok önemlidir (Memişoğlu, 2007: 88).

Sınıf içi iletişim süreci şematik olarak Şekil 2.1’de belirtilmiştir.

Şekil 2.1: Sınıf İçi İletişim Süreci

Kaynak: Özdemir, 2004: 195

Sınıfta iyi bir iletişim yönetimi eğitimin kalitesini artırır. İyi yönetilen sınıfların odak noktası sağlıklı bir iletişim sürecinin işletilmesidir. Günümüz modern eğitim sistemlerinde sınıflarda öğretmenin tek başına sunum yaptığı öğretim yöntemi geçerliliğini kaybetmiştir.

İletişimin sağlıklı olmadığı yerde ne öğrenme ne de öğretme tam olarak gerçekleşmemektedir. Öğretmen-öğrenci arası ilişkide karşılıklı mesaj alışverişi söz konusudur (Küçükahmet, 2005: 126). Modern eğitim sisteminde “öğretmen-öğrenci” arası iletişim çift yönlü gerçekleştiğinden eğitimin kalitesinde ciddi bir artış yaşanmıştır. Bu başarı sadece alınan eğitimle değil, aynı zamanda sosyal becerilerinin gelişmişlik düzeyiyle de ilgilidir.

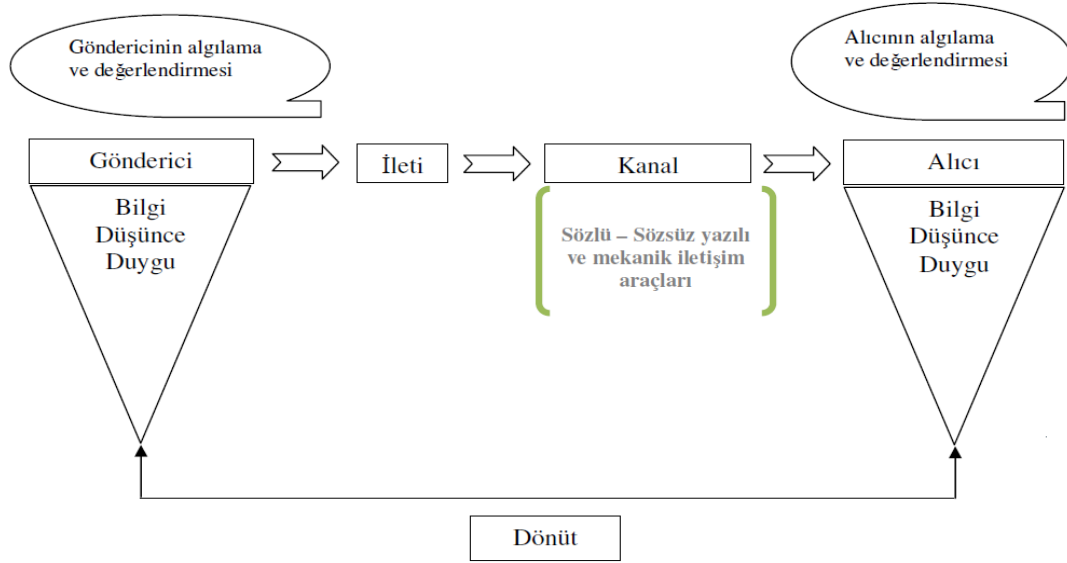
Çift yönlü iletişim, etkili sınıf yönetiminin öz niteliğidir. Nitelikli sınıf yönetimi, çok yönlü iletişimin etkin olduğu öğrenme ortamında sağlanabilir.

Okuldaki öğrencilerin olumlu ve olumsuz davranışlarında öğretmen-öğrenci ilişkisinin niteliğinin büyük etkisi vardır. Öğretmenin iletişim becerileri, öğrencilerle doğal, içten ve samimi ilişkiler kurmasına yardımcı olur. Bu ilişki, öğrenme ve öğretme etkinliklerini kaliteli, eğlenceli ve tatmin edici hale getirir. Bu sosyal ortamda öğrenciler öğretmen ve arkadaşlarına karşı pozitif yönlü ilişkiler geliştirmektedirler (Kısaç, 2009: 112).

Öğretmen sınıftaki bireysel farklılıkların farkında olmalı ve herkesin aynı konuda aynı başarıyı göstermesini beklememelidir. Bir konuya yatkın olanlar başarılı, diğerleri başarısız olarak etiketlenmemelidir. Eğitimin amacı tüm insanları aynı konuda aynı seviyeye getirmek olmadığından her bireyin gelişimine uygun yönleri belirlenerek ve bu yönlerini geliştirmesi noktasında öğrenciye yardımcı olunmalıdır. Eğitim ancak bu şekilde kişiye kendisi olma hakkını verebilir (Gündüz, 2001: 28).

2.9. Sınıf İçi İletişim Öğeleri

İletişim iki yönlü bir süreçtir. Bu sürecin ana unsurları: kaynak, mesaj, kanal, alıcı ve geri bildirimdir. Bu ana elemanlar şematik olarak aşağıdaki şekilde gösterilmiştir.

Şekil 2.2: İletişim Süreci

Kaynak: Kaya, 2008: 157

2.9.1. Kaynak (Öğretmen)

Kaynak, iletişim sürecinde iletişimi başlatan ve mesajı çeşitli kanallardan alıcıya ileten unsurdur. İletişim sürecinde kaynak; Bir kişi, bir grup, bir kurum veya bir topluluk olabilir. Her iletişim sürecinde mesajı gönderen mutlak bir kaynak vardır (Yüksel, 2007: 11). Kaynak, duygu, düşünce, haber ve/veya bilgilerin alıcıya anlaşılır bir şekilde ulaşmasını sağlayan taraftır. İletişimin en önemli unsuru olan kaynak mesajın sorumluluğunu üstlenen taraftır (Mutlu, 2017: 194). Çünkü kaynak mesajın kodlayıcısı konumundadır ve herhangi bir olay hakkındaki izlenimlerini ve duygu, düşünce, bilgi ve kanaatlerini zihinsel süreçlerden geçirerek bunları kelimelere, şekillere, sayılara, sembollere, jest-mimik ve hareketlere dönüştürerek bir kanal aracılığı ile mesaj halinde alıcıya iletmektedir (Gümrükçüoğlu, 2013: 27).

Kaynak, gönderdiği her mesajla bireyin, grubun ve/veya topluluğun düşüncelerini alıcının konumuna yönlendirmeye çalışır. Bir kaynak alıcıya bir mesaj kodlayıp gönderdiğinde, mesajın alıcı üzerindeki etkisi kaynağın hayal gücünün ötesindedir. Bu nedenle bu işlem yapılmadan önce tüm değişkenler göz önünde bulundurularak kaynak kodlu bir mesaj yapılmalıdır. Kaynağın bunu tam olarak yapabilmesi için belirli özelliklere sahip olması gerekir. Konuşma, dinleme, yazma ve beden dilini kullanma gibi kaynak özellikleri de iletişimin kalitesini belirler (Küçük vd., 2012: 7).

2.9.2. Alıcı (Öğrenci)

İletişim sürecinde mesajın gideceği bir hedef olmaksızın iletişim gerçekleşmemektedir. Mesajın iletildiği hedef ise alıcıdır. Alıcı, kaynak tarafından kodlanmış mesajı alan ve deşifre eden kişidir. Bir başka ifadeyle gönderilen mesajın muhatabıdır. “Siz” veya “sen” olarak ifade edilir. Bir ileti (mesaj), alıcıyı harekete geçiren ve onu bir tutum veya davranış sergilemeye yönlendiren unsurdur. İletişim, bir kaynak tarafından gönderilen mesajın alıcı tarafından yazılı, görsel sözlü veya sözsüz, olarak duyular aracılığıyla algılanmasıyla gerçekleşir (Sabuncuoğlu ve Gümüş 2016: 6).

İletişimin oluşması için zorunlu unsurlardan biri alıcıdır. Kullanılan iletişim araçlarına bağlı olarak alıcılar, kendilerine gönderilen mesajlara cevap veren aktif alıcılar olabileceği gibi veya sadece kendilerine gönderilen mesajları alan ve bunlara cevap vermeyen pasif alıcılar da olabilmektedir (Yüksel, 2016: 21).

Alıcı, kaynağın iletmiş olduğu mesajı, kendi anlayış, bilgi ve nitelikleri çerçevesinde biçimlendirmektedir. Başarılı bir iletişimden söz edilebilmesi için mesajın alıcı tarafından alınması ve bir geri bildirimde bulunulması gerekmektedir (Aydoğan, 2012: 25-26). Alıcının iyi bir dinleyici olma durumuna göre iletişim süreci de başarılı olmaktadır. Bu sayede hedef mesajı algılayabilmekte ve mevcut bilgi durumuna bağlı olarak mesajın kodunu çözerek geri bildirimde bulunabilmektedir. Mesajın alıcı tarafından tam olarak algılanması, bilgilerinin elvermesi, mesajın anlaşılması ve izafet çerçevesinin olması kadar aktif dinleme yeteneğinin bulunmasına da bağlı bir süreçtir. Alıcının aktif bir dinleyici olabilmesi için şunlara dikkat etmelidir (Osmanlı, 2014: 11):

- Etkin bir sessizlik içerisinde olmalıdır.
- Kendini dinlerken her çeşit genelleme, değerlendirme, öntip (stereotype) ve önyargılardan uzak tutmalıdır.
- Kaynak konumundaki kişiye karşı empati göstermelidir.
- Konuşmacının sözünü kesmemeli ve sabırlı olmalıdır.

İletişim sürecinde bir kural olarak alma, anlama, algılama, kabul, eylem ve geri bildirim olmak üzere “altı alıcı tepkisi”nden bahsedilmektedir. Bu tepkilerin sağlıklı olması durumunda ideal bir iletişim gerçekleşmiş demektir (Osmanlı, 2014: 10). Her şey ona göre düzenlendiğinden iletişim sürecinde alıcı en önemli öğedir

(Cüceloğlu, 2007). İletişimde hedef yani aktarım yapılan dinleyici olmadan iletişim gerçekleşmez, kaynaktan aktarılanlar alıcının tutum ve davranışları amaçları tecrübesi bilgisinden geçerek etkilenir (Köylü, 2011: 34). Bu nedenle iletişimde başarılı olabilmek için alıcının beklenti, nitelik, ihtiyaç, tutum, ilgi ve inançlarının dikkate alınması önem arz etmektedir (Koç, 2016: 20).

2.9.3. Mesaj (İçerik)

İletişim sürecinde paylaşılması gereken duygu, düşünce veya görüş olarak tanımlanan mesaj, öğretmenin sınıf içi iletişimde öğrencilerle paylaşmak istediği fikirler ve bu fikirlerle ilgili davranış örüntüleri varlık, olay, olguların bilgisi, tutum ve becerilerden oluşan bir yapıdır (Yüksel, 2016: 15). Kaynak tarafından alıcıya gönderilen bilgi, kanı, duygu ve düşünce kodlanmış halidir. Kısaca mesaj iletişim sürecinde iletilen her şeydir (Mutlu, 2017: 235).

Kaynak tarafından iletilen mesajın öğrenilmesine etki eden düzenleme, zıt unsurluluk, somutluk ve dil yoğunluğu gibi bazı değişkenler vardır. Bu değişkenlerden düzenleme iyi organize edilmiş sözlü bilgileri ifade ederken; zıtlık, karşıt fikirler içeren mesajları; somutluk, somut ifadeleri; dil yoğunluğu ise sözlü ifadelerin yorumlanması ve değerlendirilmesini ifade etmektedir (Altıntaş, 2000: 31).

Öğretmenin sınıfta gönderdiği mesajlar eğitimin amaçlarına göre ve eğitimin verileceği gruba göre olmak üzere iki ana unsura göre şekillenmektedir (Olgun, 2005: 13-14).

Eğitimin amaçlarına göre değerlendirildiğinde öğretmen tarafından gönderilen mesajların eğitimin genel ve özel eğitim amaçlarıyla tutarlı olması gerekmektedir. Öğretmen zihninde bir mesaj oluşturmalı ve bunu öğrenciye hangi kanallardan ve nasıl ileteceğini planlamalıdır. Planlaması yetersiz olan bir öğretmen, mesajlarını kaybetme ve amacına ulaşmakta zorluk çekme riskiyle karşı karşıyadır. Eğitimin verileceği gruba göre değerlendirildiğinde ise öğretmen tarafından iletilen mesajların alıcısı öğrenci olduğundan öğretmenin öğrencilerin yaş, ilgi, yetenek, ihtiyaç ve bireysel farklılıkları gibi özelliklerini bilmesi gerekmektedir. Mesajlarını içinde bulunduğu grubun özelliklerine göre tanımlayamayan bir öğretmen, davranışı değiştiremez ve etkili iletişim kuramaz (Olgun, 2005: 13-14).

2.9.4. Kanal (sözlü-sözsüz iletişim)

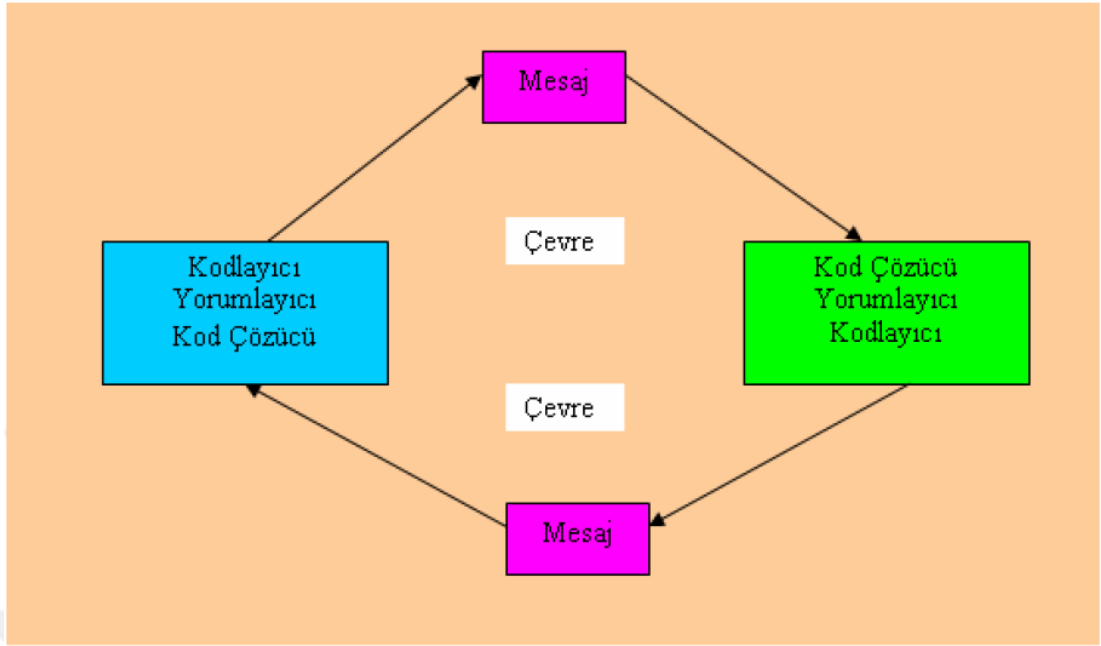
İletişimin amacına ulaşmasındaki en önemli unsurlarından biri de kanaldır. Kanal, kaynaktan gelen mesajın hedefine ulaşmasını sağlayan bir vericidir. Yüz yüze konuşma ortamındaki mektuplar, telefon kabloları, hava vb. kanala örnek olarak gösterilebilir (Dökmen, 1999: 349). Örneklerde de görüldüğü üzere kanal, iletişim sürecinde mesajın kendisiyle nakledildiği vasıta (Köylü, 2011: 33), bir başka ifadeyle mesajların gönderildiği araçlardır (Kaya, 2011: 8). Kanal seçimi iletişimin etkili bir şekilde gerçekleşmesinde son derece önemlidir. Bu bağlamda kişiler arası iletişimde vücut, yüz, ses, yazı, söz, fotoğraf, resim ve şekil; kitleler arası iletişimde ise gazete, dergi, film, sinema, internet, radyo, televizyon ve kitap vb. kanal olarak tercih edilmektedir (Koç, 2016: 19). Günlük yaşamdaki iletişimlerde, teknolojiye bağlı olarak kanal sayısındaki artış (Cüceloğlu, 2002: 55-65), iletişimin etkililiği, niteliği ve verimliliğinin de artmasını sağlamaktadır (Cüceloğlu, 2007: 55; Koç, 2016: 19).

Eğitim sürecinde ise kanal, öğretmenlerin öğrencilerine öğretim esnasında kullandıkları metoddur. Eğitimin başarılı ve istenilen düzeyde olabilmesi için hem öğretmenlerin hem de öğrencilerin bu kanal faktörünü dikkate alması gerekmektedir. Aksi halde öğretmen ve öğrenci alanlarında iyi olsa da süreçten istenilen verimi almak çok zor olacaktır (Algur, 2009: 10).

2.9.5. Geri Bildirim (Öğrenci Tepkileri)

Geri bildirim, kaynaktan iletilen mesajın alıcı tarafından algılanması, değerlendirilmesi ve tepki vermesidir. Dolayısıyla kaynağın durumunun alıcının durumuna verdiği yanıtıdır (Koç, 2016: 20). Geri bildirim, gönderilen mesajın hedef tarafından anlaşılıp anlaşılmadığının tek göstergesidir. Bir başka ifadeyle geri bildirim, alıcının kodlayıp kaynağa geri gönderdiği mesajlar veya kaynağın alıcıdan aldığı olumlu ya da olumsuz tepkilerdir (Yüksel, 2016: 24).

Geri bildirim süreci şekil 2.3.'te gösterilmiştir.

Şekil 2.3: Geri Bildirim Süreci

Kaynak: Osmanlı, 2014

İletişimde dönüt pozitif ve negatif yönlüdür. Olumlu geri bildirim, mesajın hedef kitle açısından net bir şekilde anlaşıldığını gösterirken; olumsuz geri bildirim, mesajın hedef kitle tarafından yanlış anlaşıldığını göstermektedir. Sonuç olarak, yeniden kod değişikliği ve mesajın kaynak tarafından alıcıya iletilmesi ile iletişim aşaması başlar. Geri bildirim yardımı ile mesajın hatasız ve isteğe uygun olarak alınıp alınmadığının analizi yapılır (Tutar ve Yılmaz 2013: 69-70). Karşılıklı iletişim durumlarında anında geri bildirim alınabilirken iletişimin karşılıklı olmadığı durumlarda anında geribildirim sağlanamaz (Adıgüzel, 2005: 357).

2.9.6. Ortam (Sınıf)

İletişim sürecinde ortam; içinde iletişimi etkileyen faktörlerin bulunduğu ve iletişimin yapıldığı ortamdır. Ortam, iletişimde genellikle fark edilmeyen ve dolaylı biçimlerde etkili olduğundan iletişimdeki değeri ve önemi pek anlaşılmamaktadır (Akyol, 2021: 16).

Sınıf içi iletişimde ise ortam, öğrenmeye özel olarak hazırlanmış ortamı yani sınıfı ifade etmektedir. Sınıf, eğitsel iletişim için eğitim faaliyetlerinin gerçekleştiği bölge, personel, araç-gereç ve bina gibi unsurların bir araya getirildiği ortamı içeren bir

bütündür. Sınıf içinde eğitim benzer yaş grubundaki, benzer ilgi ve becerilere sahip öğrencilerle birlikte yürütülür. Öğrenci nitelikleri eğitim kurumuna ve ders içeriklerine yönelik algıları, öğrenme alışkanlıkları, öğrenci ilişkileri ve öğretmen-öğrenci ilişkileri sınıf ortamının görünümünü belirler (Konan, 2002: 307). Sınıfın başka hiçbir ortama benzemeyen bazı özellikleri vardır. Bu özellikler şu şekilde sıralamak mümkündür :(Bacanlı, 2002: 235).

- Çok boyutluluk: Sınıfta birçok olayın aynı anda meydana gelmesi.
- Eşzamanlılık: Aynı anda birçok durumun meydana gelmesi.
- Çabukluk: Sınıfta meydana gelen olayların hızlı olması.
- Öngörülemezlik ve Aşırılık: Sınıftaki olaylar önceden tahmin edilemez olması.

Her sosyal yapıda olduğu gibi sınıf içi ilişkiler de kurallar, iletişim tarzları, fiziksel koşullar gibi değişkenlerle şekillenir. Öğretmen ve öğrenciler arasında kurulan ilişki, sınıf ortamının yapısının şekillenmesinde oldukça önemlidir. Sözel ve eyleme dayalı ilişkiler etkili ise olumlu bir sınıf ortamı, bunların herhangi bir etkisi yok ise olumsuz bir sınıf ortamı oluşmaktadır (Açıkgöz, 1996:110).

2.10. Öğretmen Davranışlarının Sınıf İletişimindeki Önemi

Sınıf ortamı eğitim öğretim sürecinin ana mekanıdır ve bu mekanın lideri öğretmendir. Öğretmen kaynak öğrenciler ise alıcı konumundadır. Öğretmen sınıf ortamında öğrenmeyi yönlendiren temel unsurdur (Başaran, 1994: 76). Eğitim sürecinde hedefleri doğrultusunda öğrencilerine istenen davranışları öğretmek ve öğrenilen davranışları pekiştirmekten birinci derecede öğretmenler sorumludur. Öğrencinin kendisi tarafından elde edilen bir sonuç olan öğrenme, bu anlamda bireyin kendi öğrenme deneyiminin bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Bu süreçte öğretmenin temel vazifesi, birbirinden farklı öğretim yöntem ve tekniklerini kullanarak öğrenme sürecini organize etmek ve öğrencinin istenilen davranışı kazanıp kazanmadığını ölçmek ve yorumlamaktır (Fidan ve Erden, 1994: 76).

Eğitim ortamında ortamında öğreten, öğrenen, program, eğitim ortamı, eğitim yönetimi, eğitim ortamı, çevre, aile gibi birçok değişken vardır. Bu değişkenler içerisinde en önemlisi eğitimcidir. Eğitim ortamında süreçlerini düzenlemek ve uygulamak öğretmenin sorumluluğundadır (Sönmez, 2003: 108).

Öğretmen, öğrencilerin gelişimini amaçlayan ve öğrenmeyi uygulamak üzere, düzenlenmiş olan planlı etkinliklerden meydana gelen bir süreç olarak tanımlanabilecek öğrenmenin uygulayıcısıdır. Öğretme ortamında gerçekleştirilenler eğitimin amaçların gerçekleşip gerçekleşmediğini ortaya koymaktadır (Açıkgöz, 1996: 1). Bu açıdan öğretmenin sınıf içinde sergilemiş olduğu davranışlar büyük önem taşımaktadır. Öğretmenler bilginin taşıyıcısı ve aktarıcısı değil, bilgi kaynaklarına yol gösteren ve kolaylaştıran bir eğitim lideri olmalıdır (Başar, 1999: 12). Öğretmen bilgiyi yayma değil, “öğrenmeyi öğretme” rolünü oynamalı ve bunun için de öğrenmeyi öğretme konusunda yeterliliğe sahip olmalıdır.

Sınıf yönetimi, etkili eğitim ve iletişim modellerinin uygulanmasına yönelik eylemleri belirler (Aydın, 1998: 17). Öğretmen sınıftaki yaşama dair her unsuru ve her ânı sistemli bir şekilde, eğitim amaçlarına uygun olarak planlı bir şekilde kullanabilmelidir. Bu bağlamda sınıf bir tiyatro, öğretmen de bir yönetmen olmalıdır (Başar, 2001: 62).

Etkin öğretme yeterlilikleri ile donatılmış öğreticinin öğrenmeyi gerçekleştirmesi zor olmayacaktır. Etkili öğretme becerilerini şu şekilde ifade etmek mümkündür: (Açıkgöz, 1996: 97).

- İstenilen davranışlara uygun pekiştireçler verme yeteneği
- Öğrenme ortamlarını farklılaştırarak öğrencilerin sürece etkin katılımını sağlama becerisi
- Öğrenci eksikliklerini fark etme ve bu duruma uygun olarak ders içeriğini çeşitlendirme becerisi
- Bilişim teknolojilerinden ve internetten faydalanma becerisi.
- Belirli bir öğrenci tipine uygun davranışları pekiştirme becerisi.
- Öğrenci katılımını sağlamak şekilde öğrenme ortamını çeşitlendirme becerisi.
- Düşünme becerilerini ilerleten ilginç konuları düşünme yetisi
- Öğrencilerin neye dikkat ettiklerini fark etme ve bunu dersi yönlendirmede kullanabilme becerisi.

Bu becerilere sahip bir öğretmen aynı zamanda öğretme ve öğrenme ortamının en önemli değişkeninin sınıfta göstereceği davranış seçimi olduğunun bilincinde olmalıdır. Öğretmenin sınıfa ve öğrenciye bakışı, sınıftaki davranışların ve

etkinliklerin çerçevesini oluşturmaktadır. Öğretmenin sınıftaki tüm kural ve ilişkileri belirleme yetkisine sahip olması ve sınıfta katı bir tutum sergilemesi, olumsuz bir ortamın oluşmasına ve öğrencilerde gerginliğe yol açabilmektedir. Öğrenciler eğitim sürecinde kapalı, ihmal edilmiş ve ilgisiz bir konuma çekilebilir. Buna karşın sınıf, öğretmenlerin ve öğrencilerin kendilerini rahat hissettikleri ve aralarında sıcak ilişkilerin geliştiği bir ortam olmalıdır (Şahin, 2011: 239-259).

Öğretmen şayet sınıftaki tüm öğrencilerden ve yaşananlardan haberdar değilse, öğrencilerle yeterince iletişim kuramıyorsa ve sınıfta doğru yerde duramıyorsa bu durum zamanla öğrencilerin söylediklerini dinlememesine ve isteklerini yapmamasına neden olmakta, bunun sonucu olarak da öğretmenin sınıfla olan sağlıklı iletişimi kesilmektedir. Öğretmenin üzerlerinde hiçbir kontrolünün olmadığını gören bazı öğrenciler, kendilerinden isteneni yapmamaya karar verebilir. Yani dersin başında öğretmen sınıfta izinsiz konuşulmaması gerektiğini söylüyor ancak kuralın uygulanmasına özen göstermiyorsa öğrenci durumu önemsemeyecek ve kuralı uygulamayacaktır (Özer, Gelen ve Duran, 2016: 822-836).

Öğretmenler, öğrenciler için model rolünü üstlenirler. Öğrenciler, kılık kıyafet, konuşma, demokratik veya katı tutum, problem çözme yöntemleri ve değerler konusunda öğretmenlerini taklit etme eğilimindedir. Öğretmenlerin öğrencilerine model olduklarını unutmamaları, eğitim hedeflerinin gerçekleştirilmesinde etkin bir unsurdur. Bireydeki değişiklikler yalnızca söylemlerle olmaz. Çünkü öğrencilerdeki değişiklikler sadece onlara söylenenlerle değil, aynı zamanda uygulamalar ve somutlaşmış davranışlarla daha kalıcı olmaktadır (Ateş, Özdemir ve Taneri, 2019: 37-56).

2.11. Sınıf İçi İletişimde Etkin Olan Öğretmen Davranışları

Etkili olan öğretici eylemleri arasında , anlayışlı olmak, kararsızlık, azarlama, cana yakınlık(sevecenlik), öğrenciye sorumluluk-serbestlik verme, memnuniyetsizlik, normatiflik yer almaktadır (Akt. Arıcan, 2005: 39).

2.11.1. Liderlik

Öğretmenler ve yöneticiler, eğitim iş gücünün ana unsurlarıdır. Eğitimcilerin ve idarecilerin günümüz toplumunu bilen, değerlendiren ve öncülük vasıflarını üzerinde

toplayan kişiler olması esastır. Etkin öğretmen özellikleri mesleğini sevmek, devamlı eğitmek, merkeze bireyi koymak, hedeflerini net bir şekilde belirleyerek bu hedeflere ulaşmaya çalışmaktır (Can, 2004: 128).

Öğretmen, öğrencilere öğrenme sürecinde rehberlik eder ve karşılaştıkları zorlukların üstesinden gelmesine destek olur. Başarılı öğretmen aynı zamanda etkili lider ve rehberdir. Öğrenciyi bilen, örnek şahsiyet olan ve ona rehberlik eden kişidir. Liderlik “burada benim söylediklerim geçerlidir” tarzında bir yaklaşım değildir. İdeal lider demokratik davranır. (Başar, 2001: 21).

Lider öğretmen; sınıfına liderlik eder, öğrencilerini yönlendirir, onları organize eder, sınıfta bir düzeni kurar ve öğrenme ortamlarını oluşturur. Yönetimin tutumu; öğretmen isteyerek dersinde bulunur, anlatımlarında açıktır. Öğrencilerin dikkatini çekerler, sınıfa hakimdirler, nitelikli liderdir ve eğitim ortamında özgür davranır (Arıcan, 2005: 40).

2.11.2. Anlayışlı Olmak

“Anlayışlı olmak” bünyesinde hoşgörünün olduğu evrensel bir değerdir. İçinde bulunulan ortamda bireyleri kutuplara ayırmadan kavrayabilmek ve kucaklayabilmek için anlayışlı olmak gerekmektedir. Bu anlamda öğretmenin de anlayışlı olması gerekmektedir. Çünkü sınıf ortamı her karakterden bireyin bir arada olabileceği kozmopolit bir ortamdır. Dolayısıyla öğretmen, öğrencilerinin onu “adil” olarak görebileceği şekilde hareket etmelidir. Bunu başarmak için öğretmenler tutarsız davranışlar sergilememeli, öğrenciyi incitmekten kaçınmalı, sınıf kurallarını öğrencilerle birlikte belirlemeli ve kural ihlalinin sonuçlarını mutlaka açık bir şekilde ifade etmelidir. Öğretmen derste, iletişimde, pekiştirmede ve değerlendirmede, kısacası her durumda adil ve anlayışlı bir davranış sergilemelidir. Onlara karşı anlayışlı, sevgi dolu, saygılı, hoşgörülü ve içten davranan bir öğretmen çocuklara olumlu davranışlar kazandırmada daha başarılı olacaktır (Sönmez, 2003: 141).

Anlayışlı bir öğretmen, öğrencilerine adil davranan, onları ilgiyle dinleyen, öğrencilerin eleştirilerini hoş karşılayan, onlarla kolayca konuşabilen, sevgi ve saygı gösterebilen öğretmendir. Anlayışlı bir öğretmen ilgilidir, çevresindeki olaylara karşı hassastır, güven duygusu uyandırır, hoşgörülüdür ve öğrencilere şeffaftır. Bu nedenle

anlayışlı ve hoşgörülü olur; aralarında karşılıklı güven vardır. Sorunları konuşarak çözümler, hassasiyetle dinleyerek sabır gösterir (Arıkan, 2005: 40).

2.11.3. Kararsızlık

Bireyler, karar alma süreçlerinde bazen çatışmalar yaşamakta ve bu çatışmaları çözerek karar alma eğilimindedirler. Çatışmaların çözümünün sağlanması ile sağlıklı karar alma durumu oluşmaktadır. Bireyler, bu çatışma durumlarını çözümleyemediklerinde keyfi kararlar alırlar veya kararsız kalmaktadırlar (Arslan, 2007: 27).

Kararsızlık bir öğretmen için olumsuz bir durumdur. Öyle ki kararsız öğretmen eylemlerinde ve sözlerinde tutarsız bir yaklaşım sergilemektedir. Öğretmen dikkate alınmayabilir. Talihsiz görünümü vardır. Öğrenci şakalar yapacaktır, dersi dinlemeyebilir. Kararsızlık düşüncesini sözel veya hareketleriyle sergileyen öğretmen tereddütlüdür. Öğrenciler sınıfta dolaşırken ne yapılacağından emin olamazlar, öğrencilerin kendilerini yönlendirmelerine izin verirler. Bu tip öğretmenleri kandırmak kolaydır (Arıkan, 2005: 40).

2.11.4. Azarlamak

Azarlayan öğretmen, sürekli öğrencilerine kızar, onları cezalandırır. Öğrenciler bir kuralı çiğnediklerinde, azarlanmama adına aceleci davranır, daha fazla yanlış yapar. Bu da onun gelişimini olumsuz etkiler, öğrenci azarlanacağını düşündüğü için bildiği sorulara dahi cevap veremez (Arıkan, 2005: 41). Sürekli kızgın olan, öğrencilerini azarlayan, aşırı kısıtlayıcı, engelleyici, biçimlendirici, otoriter öğretmen davranışları, düşüncenin ilerlemesini engeller. Konuşmakta özgür olunmayan ve söylediğinde baskı, alay gibi davranış biçimleriyle karşı karşıya kaldığı bir ortam yaratıcı düşüncenin gelişmesi açısından sorunlu bir ortamdır (Başar, 2001: 75). Dolayısıyla eğitimci sürekli azarlayan bir tutumdan ziyade diğer düşünceleri dinlemeli ve bu durumu hissettirmelidir. Bunu yapabilmek için öğrencilerin doğrudan konuşabilecekleri ve kendileriyle bağlantı kurabilecekleri alan oluşturmalıdır. (Akdağ ve Güneş, 2003).

2.11.5. Cana Yakınlık

İyi bir öğretmenin özelliklerinden biride cana yakın olmasıdır. Cana yakın öğretmen hem öğrencilerle hem de aileleri ile yakın ilişkiler kurar. Öğretmen dostça ve samimi ilişkiler için çaba gösterir. Bu bağlamda öğretmen, öğrencilerine güzel değerleri benimsetebilmek için cana yakın olmalı, onları sevmeli, onlara saygı duymalı ve tüm etkileşimlerinde onların saygısını kazanmalıdır. Cana yakın öğretmenler güvenilebilirdir. Espri yapabilirler, derslere öğrenciler severek girer (Arıcan, 2005: 41).

Öğrenciler her zaman misafirperver ve arkadaş canlısı öğretmenleri severler. Onlar için iyi öğretmenler, kendilerini seven ve saygı duyan, arkadaş gibi konuşabilecekleri yani iletişim kurabilecekleri öğretmenlerdir. Öğretmenlerince sevildiğini bilen öğrenciler, diğer öğrencilere göre bilimsel olarak yapılan sınavlarda daha iyi performans gösterdikleri ve olumlu ilişkiler geliştirecek beceriler kazanmada daha başarılı oldukları ifade edilmektedir (Varış, 1998: 170).

2.11.6. Öğrenciye Sorumluluk-Serbestlik Verme

Sınıf yönetimi becerilerine sahip öğretmenler, bilgilendirme, öğrencinin görüşlerinden yararlanma, öğrenciden yardım alma gibi çeşitli yollar kullanarak öğrencilere akademik anlamda sorumluluk yüklerler. Öğretmenler akademik anlamda kriterlerdeki katılımlara, geri bildirim, ev ödevi gibi hususlarda eğitimin her aşamasındaki durumlar için öğrencilerin sorumluluk aldığı sınıfları idare etmekte daha etkin olacaktır. (Varış, 1998: 62).

Öğrencilere özgürlük ve sorumluluk verilen, onlara bağımsız çalışma fırsatı sunulan sınıflarda öğrenciler bazı şeylere karar verebilir, yaptıkları ile öğretmenleri etkileyebilirler. Bu tür öğretmenler derslerinde ılımlıdır ve öğrencilerine sınıfta çok fazla boş zaman verdikleri gibi onlara güvendiklerinden sınıfta dolaşmalarına hatta sınıftan çıkmalarına dahi izin verirler (Arıcan, 2005: 42).

2.11.7. Tatminsizlik

Öğrenciye göre eğitim modern eğitim anlayışı olarak benimsenmiş ancak ne şekilde yapılacağı gösterilmemiştir. Öğrenciler davranışlarının sonuçlarını düşünmemeye, mesuliyet taşımamaya başladıklarından öğretmenler değersiz hissetmektedirler. Öğretmen zamanla duruma tahammül edemediğinden davranışları otoriterlik ve

yumuşaklık arasında değişmeye başlamakta ve bir tatminsizlik yaşamaktadır (Tosun, 2002: 15).

Bu şekilde olan öğretmen, derslerin anlaşılmadığını, sınavlarda öğrencilerin haksızlık yaparak puan aldıklarını dolayısıyla verdiğini alamadıklarını düşünen, bir anlamda öğrenilmiş çaresizlik içerisinde olan mutsuz bir öğretmendir. Bu olumsuz durumun kendisi ile ilgili olabileceğini düşünmeden suçu doğrudan öğrenciye yükler onların bir şey bilmedikleri düşünür. Bunu da öğrencilere yansıtır. Ancak bu yansıtma ile iletişimi, pozitif tutumu ve akademik başarıyı ortadan kaldırdığını görmez. Meslek hayatlarında mutlu değillerdir. Mesleki boyutta da huzursuzluk ve tam anlamıyla ne istediğini bilmediği için devamlı isteme davranışında bulunmaktadırlar (Arıcan, 2005: 43).

2.11.8. Kuralcılık

Sınıf kuralları, öğrenci ve öğretmenlerin karşılıklı beklentilerinin karşılanmasını sağlayacak bir düzen oluşturmak için vardır. Sınıf davranış alanı, birlikte emek harcanarak oluşturulmalıdır (Tosun, 2002: 94). Ancak antidemokratik kuralları öğretmenin belirlediği bir sınıfta, ideal bir eğitim söz konusu değildir. Öğretmenin belirlediği bu kurallar onaylanır ve bu kurallar hakkında yorum yapılmaz. Ancak bu durumun olumlu sınıf ortamı olduğu kabul edilemez. (Tosun, 2002: 92).

Baskıcı sınıf ortamında bir öğretmen, kuvvet, rekabet ve cezalandırma yoluyla öğrenciyi denetler. Davranışın serbest olduğu bir eğitim ortamında öğretmen daha az liderlik sergileyebilir. Her şekilde de öğrenci çekingendir. Öfke veya çekingen tavırlar üretkenliği azalır (Özyurt, 1999: 48-50). Kuralcı öğretmen denetler, susar. Kuralların sert bir şekilde uygulanması beklenir. Bu sınıflarda öğrenciler susmalıdır, sınavlarını değerlendirilmesi zor ve standartları yüksek kuralcı öğretmenlerdir (Arıcan, 2005: 44).

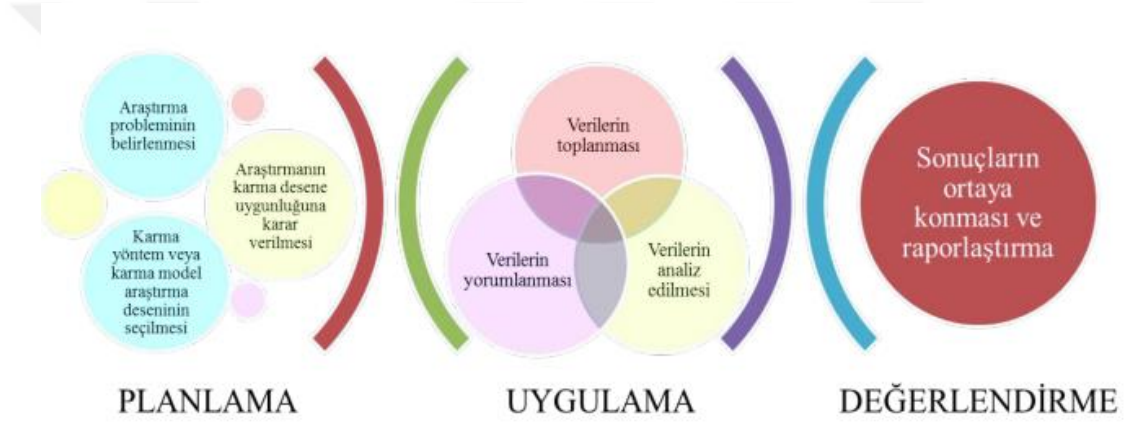
Öğretmenler sınıfa uyarıcılar koyarak, çocuklara belli sınırlar içerisinde özgürlük tanıyarak ve katı eğitim kuralları dışına çıkarak, onların istedikleri denemelerden geçmelerine ve yaratıcı güçlerini ortaya koymalarına imkan verirse daha mutlu ve yaratıcı bireyler yetiştirilmesi mümkün olacaktır. Bu anlamda eğitim ortamı, öğrencilerin bireysel tatmin yaşayabilecekleri, rahat hissedebilecekleri, çekinmenin yerini ise sevgi almasına dayalı, öğretmenlerin de bunu sağlamak amacıyla her türlü çabayı gösterebilecekleri bir ortam olmalıdır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ÇALIŞMANIN METODU

3.1. Çalışmanın Modeli

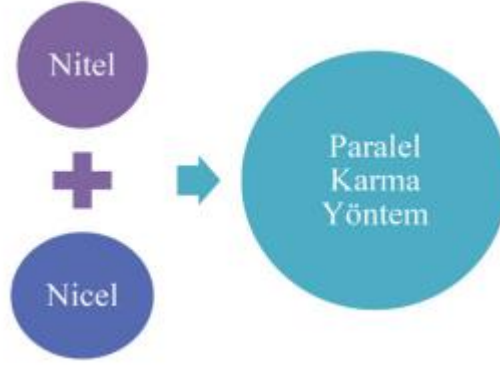
Çalışmanın amacı, ortaokullarda görev yapan DKAB öğretmenlerinin din dili ile ilgili düşüncelerini belirtmektir. Çalışmada nicel ve nitel yöntem takip edileceği için karma desen seçilmiştir. Karma yöntem, araştırma problemlerinin anlaşılması için nicel ve nitel verilerin toplandığı ve sonrasında bu iki veri setinin bütünleştirildiği ve bu doğrultuda sonuçlar çıkarıldığı araştırma yaklaşımı olarak tanımlanmaktadır (Çelik, 2021:2). Karma yöntemle ilgili basamaklar şekilde gösterilmiştir.

Şekil 3.1. Karma Yöntemde Takip Edilen Aşamalar

Kaynak: Fırat, Kabakçı Yurdakul ve Ersoy, 2014: 72

Karma yöntemin en önemli avantajı, araştırmacının istatistikî eğilimleri (nicel veriler), öyküler ve kişisel deneyimlerle (nitel veriler) birleştirmesidir. Bu şekilde araştırmanın probleminin anlaşılabilirliği artarken aynı zamanda nicel veriler, nitel verilerle desteklenmektedir (Çelik, 2021:2). Karma desende nicel ve nitel verilerin toplanmasıyla ilgili dört sınıflandırma yapılmıştır: gömülü karma yöntem, açıklayıcı karma yöntem, keşfedici karma yöntem ve paralel karma yöntem (Creswell, 2008). Bu araştırmada paralel karma yöntemle hareket edilmiştir.

Şekil 3.2. Paralel Karma Yöntem

Kaynak: Fırat, Kabakçı Yurdakul ve Ersoy, 2014: 71

3.1.1. Araştırma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu 2021-2022 öğretim yılında İstanbul ili Ataşehir ilçesi ortaokullarında görev yapan 90 DKAB öğretmeninden oluşmaktadır. Öğretmenler arasından çalışmaya katılmaya gönüllü olan 68 öğretmen ile araştırma yürütülmüştür. Katılımcıların demografik özellikleriyle ilgili tanımlayıcı bilgiler tablo halinde belirtilmiştir.

Tablo 3.1: Katılımcıların Kadın-Erkek Dağılımları

Değişken	Grup	N	%
Cinsiyet	Erkek	27	% 39.71
	Kadın	41	% 60.29

Tablo 3.1 incelendiğinde, katılımcıların %39,71'inin erkek, %60,29'unun kadın olduğu görülmektedir. Öğretmenlerin yaş gruplarına ait veriler Tablo 3.2'de verilmiştir.

Tablo 3.2: Katılımcıların Yaş Grupları Dağılımları

Değişken	Grup	N	%
Yaş Grubu	25-30	9	% 13.24
	31-35	19	% 27.94
	36-40	9	% 13.24
	41-45	12	% 17.65
	45 yaş üzeri	19	% 27.94

Katılımcıların yaş grupları incelendiğinde ise, katılımcıların % 13,24'ünün 25-30 yaş grubunda, %27,94'ünün 31-35 yaş grubunda, %13,24'ü 36-40 yaş grubunda, % 17,65'i 41-45 yaş grubunda, %27,94'ü ise 45 yaş ve üzeri grupta yer almaktadır. atılımcıların öğrenim seviyelerinin verileri Tablo 3.3'de gösterilmiştir.

Tablo 3.3: Katılımcıların Öğrenim Düzeyi Dağılımları

Değişken	Grup	N	%
Öğrenim Düzeyi	Lisans	48	% 70.59
	Yüksek Lisans	20	% 29.41

Öğrenim düzeyi açısından incelendiğinde ise katılımcıların %70,59'unun lisans, % 29,41'inin ise yüksek lisans mezunu olduğu görülmektedir. Katılımcıların mesleki kıdem sürelerinin verileri Tablo 3.4'te gösterilmiştir.

Tablo 3.4: Katılımcıların Mesleki Kıdem Dağılımları

Değişken	Grup	N	%
Mesleki Kıdem	1-5 Yıl	9	% 13.24
	6-10 Yıl	23	% 33.82
	11-15 Yıl	13	% 19.12
	16-20 Yıl	8	% 11.76
	21-25 Yıl	7	% 10.29
	26 ve Üzeri	8	% 11.76

Katılımcıların %3,24'ü 1-5 yıllık, %33,82'si 6-10 yıllık, %19,12'si 11-15 yıllık, % 11,76'sı 16-20 yıllık, %10,29'u 21-25 yıllık ve % 11,76'sı 26 yıl ve üzeri mesleki kıdeme sahiptir. Katılımcıların mezun oldukları programların verileri Tablo 3.5'te gösterilmiştir.

Tablo 3.5: Katılımcıların Mezun Olduğu Program Dağılımları

Değişken	Grup	N	%
Mezun Olunan Program	İlahiyat Fakültesi	56	% 82.35
	Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği Bölümü	12	% 17.65

Katılımcıların %82,35'i İlahiyat Fakültesi mezunu, %17,65'i ise DKAB Bölüm mezunudur. Katılımcıların görev yaptıkları okul türüne göre veriler Tablo 3.6'da gösterilmiştir.

Tablo 3.6: Katılımcıların Görev Yapılan Okul Türü Dağılımları

Değişken	Grup	N	%
Görev Yapılan Okul Türü	Ortaokul	22	% 32.35
	İmam Hatip ortaokulu	30	% 44.12
	Özel Ortaokul/Kolej	16	% 23.53

Katılımcıların % 32,35'i ortaokul, % 44,12'si İmam Hatip ortaokulu ve % 23,53'ü ise özel ortaokul/kolejde görev yapmaktadır.

3.1.2 Veri Toplama Vasıtaları

Araştırmada verilerin toplanması nedeniyle kişisel bilgi formu olarak anket kullanılmıştır.

3.1.2.1. Bireysel Bilgi Formu

Çalışmada bireysel bilgi formu oluşturulurken ilgili literatür taranmış o doğrultuda araştırmacı tarafından demografik özellikler belirlenmiştir. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenlerini kadın-erkek, yaş, öğrenim seviyesi, meslekteki çalışma yılı, mezun oldukları program, görev yapılan okul çeşidi özelliklerini içeren bir form hazırlanmıştır.

3.1.2.2. DKAB Öğretmenlerinin Din Dili Hakkında Görüşleriyle ilgili Yapılandırılmış Anket

Araştırmada kullanılan anket oluşturulurken “Aybey, Salih (2018). Din Eğitiminde Verimliliği Sağlayan Önemli Bir Etken: Din Dili, İlahiyat Fakültesi Dergisi, 23(1): 165-182; Oruç, C. (2016). Piaget'nin Bilişsel Gelişim Kuramının Erken Çocukluk Din Eğitimine Yansımaları: Ronald Goldman'ın Bulguları Çerçevesinde Din Eğitiminin İmkânı, International Early Childhood Education Congress (Uluslararası Erken Çocukluk Eğitimi Kongresi (18-20 Mart 2016), İstanbul; Öcal, M. (2007). Din Eğitim ve Öğretiminde Metodlar, Ankara: TDV Yayınları; Köylü, M. (2014). Yetişkinlik Dönemi Din Eğitimi, İstanbul: Dem Yayınları; Tosun, C. (2002). Din Eğitimi Bilimine Giriş, Ankara: PegemA Yayıncılık.81; Tutar, H. Genel ve Teknik İletişim, Nobel Yayın, Ankara, 2003; Toprakoğlu, H. (2019). Din Eğitiminde Din Dili, Yüksek Lisans

Tezi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü; Dökmen, Ü. (1999). Sanatta ve Günlük Hayatta İletişim Çatışmaları ve Empati, İstanbul, 1999; Koç, A. (2016). Din Eğitiminde Etkili İletişim (İstanbul, Rağbet Yayınları, 4. Baskı; Yıldırım, A. (2015). Din Dilinin Ahlaki Yorumu. Ankara: Elis Yayınları; Yılman, M. (1989). Eğitim Bilimine Giriş, Nobel Yayınları, İzmir.”kaynaklarından önemli ölçüde istifade edilmiştir.

DKAB ders öğretmenlerinin din dili hakkında görüşlerinin belirlenmesi için oluşturulan anket 4'lü likert tipi (Katılmıyorum, Kısmen Katılıyorum, Katılıyorum, Kesinlikle Katılıyorum) seçenekleriyle hazırlanmıştır. Bu şekilde araştırmada 20 soru hazırlanmıştır. Anket uygulamasında dört aşamalı değerlendirme ölçeği hazırlanmıştır. Yapılandırılmış görüşme formunda yer yer verilen olumsuz cümlelere “1” rakamı en olumsuz ifadeyi, “katılmıyorum” şikkını; “2” rakamı kesin düşünceye sahip olmadığını, “kısmen katılıyorum” şikkını; “3” rakamı olumlu düşüncede olanların değeri “katılıyorum” seçeneğini “4” rakamı en fazla olumlu olan değeri, “kesinlikle katılıyorum” şikkını açıklamaktadır.

3.1.3. Veri analiz teknikleri

Araştırmanın veri toplama araçlarıyla elde edilen nicel verilerin analizinde istatistiksel bir analiz yapılmıştır. Veri analizi kapsamında öncelikle soruların cevapları Excel ortamında incelenmiştir. Ardından katılımcılara ait demografik değişkenler ele alınmıştır. Her bir soruya verilen cevaplar tek tek incelenmiştir. Verilen cevapların incelenmesi esnasında söz konusu cevaplar demografik değişkenler olan kadın-erkek, yaş grubu, öğrenim seviyesi, meslekte çalışma yılı, çalışılan okul çeşidi ve mezun olunan bölüm kapsamında değerlendirilmiştir. Bu değerlendirme sonucu frekans ve yüzdelik değer hesaplanarak tablolar halinde sunulmuştur.

Araştırmanın nitel yönünü oluşturan 21. soruda katılımcıların din dili ile ilgili eklemek istedikleri görüş olup olmadığı sorulmuştur. Bu sorunun 25 katılımcı tarafından cevaplanmadığı tespit edilmiş olup 43 kişinin görüşü üzerinden kategoriler oluşturulmuştur. Kategori oluşturma süreci iki araştırmacı tarafından yapılmış ve oluşturulan kategoriler kıyaslanarak birbiriyle örtüşmeyen kategoriler belirlenerek üzerinde uzlaşa sağlanmaya çalışılmıştır. Kategorilerin iki araştırmacı tarafından ayrı ayrı oluşturulması ve sonrasında karşılaştırarak üzerinde tartışılması, nitel

araştırmalardaki güvenirliğin belirlenmesini açıklamaktadır. Katılımcı cevapları bağlamında oluşturulan kategoriler, kategorileri hangi katılımcıların belirlediği ve kategorilerin tekrar etme sayısı ile yüzdelik oranları tablo halinde bulgular bölümünde gösterilmiştir. Kategorilerin belirlenmesi aşamasında içerik analizi uygulanmıştır. Katılımcı isimlerinin gizliliği esas alındığı için katılımcı isimleri yerine her bir katılımcı için numara verilmiş ve “K” koduyla belirtilmiştir. “K” kodu katılımcı ifadesinin kısaltılması olarak kullanılmıştır. Katılımcılara ait görüşlerden bazıları doğrudan aktarım yöntemiyle verilmiş ve bu şekilde araştırmanın geçerliliği sağlanmıştır. İçerik analiziyle oluşturulan kategorilerin kaç katılımcı tarafından tekrar ettiğinin ve tekrar eden sayının genel toplam içerisindeki oranının hesaplanması için nicel kısmın analizinde olduğu gibi frekans ve yüzdelik değer hesaplaması yapılmıştır. Bulunan değerler, ilgili tabloda kategorilerin karşısında yer almıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

Bu bölümde araştırmanın nicel ve nitel yöntem kapsamında toplanan verilerinin analiz edilmesiyle oluşturulan bulgular sunulmaktadır. Araştırmanın bulguları alt problemlere göre sıralanmaktadır.

4.1. Birinci Alt Problemine Yönelik Bulgular

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenlerinin din diline ilişkin görüşleri;

- Cinsiyete,
- Yaşa,
- Öğrenim düzeyine,
- Mesleki kıdeme,
- Mezun olduğu programa,
- Görev yaptığı okul türüne göre değişmekte midir?

Tablo 4.1: “Her Din, İçinde Var Olduğu Kültürün Dil Dünyasında Gerçeklik Kazanır” Sorusuna Verilen Cevapların Demografik Özelliklere Göre Frekans Dağılımı

Değişken	Grup	Katılmıyorum	Kısmen Katılıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
Cinsiyet	Erkek	1	3	16	7
	Kadın	1	7	24	9
Yaş Grubu	25-30	0	3	3	3
	31-35	1	3	13	2
	36-40	0	1	6	2
	41-45	1	1	5	5
	45 yaş üzeri	0	2	13	4
Öğrenim Düzeyi	Lisans	2	9	28	9
	Yüksek Lisans	0	1	12	7
Mesleki Kıdem	1-5 Yıl	0	2	4	3
	6-10 Yıl	1	5	13	4
	11-15 Yıl	0	0	12	1
	16-20 Yıl	1	1	2	4
	21-25 Yıl	0	1	4	2
	26 ve Üzeri	0	1	5	2

Tablo 4.2: “Her Din, İçinde Var Olduğu Kültürün Dil Dünyasında Gerçeklik Kazanır” Sorusuna Verilen Cevapların Demografik Özelliklere Göre Frekans Dağılımı (Devamı)

Değişken	Grup	Katılmıyorum	Kısmen Katılıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
Mezun Olunan Program	İlahiyat Fakültesi	2	9	32	13
	Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği Bölümü	0	1	8	3
Görev Yapılan Okul Türü	Ortaokul	0	4	12	6
	İmam Hatip ortaokulu	2	5	17	6
	Özel Ortaokul/Kolej	0	1	11	4
Toplam		2	10	40	16

Tablo 4.1’ye göre katılmıyorum görüşü bildirenlerin oranı %3; kısmen katılıyorum görüşü bildirenlerin oranı %15; katılıyorum görüşü bildirenlerin oranı %59; kesinlikle katılıyorum görüşü bildirenlerin oranı ise %24 şeklindedir. Buna göre katılımcılar her dinin içinde var olduğu kültürün dil dünyasında gerçeklik kazandığını ifade etmişlerdir.

Soruya verilen yanıtlar cinsiyet açısından ele alındığında ise erkeklerin %85,19’unun, kadınların ise %80,49’unun katılıyorum veya kesinlikle katılıyorum cevabı verdiği görülmektedir. Buna göre erkeklerde her dinin içinde var olduğu kültürün dil dünyasında gerçeklik kazandığı görüşü daha ağır basmaktadır.

Yaş grubu açısından ele alındığında ise 25-30 yaş grubu %66,67; 31-35 yaş grubu %78,95; 36-40 yaş grubu %88,89; 41-45 yaş grubu %83,33; 45 yaş üzeri yaş grubu %89,47 oranında katılıyorum veya kesinlikle katılıyorum görüşü bildirmiştir. Buna göre, en yüksek oranın 45 yaş ve üzerinde, en düşük oranın ise 25-30 yaş grubunda olduğu görülmektedir.

Öğrenim düzeyi açısından ele alındığında lisans mezunları %77,08; yüksek lisans mezunları ise %95 oranında katılıyorum veya kesinlikle katılıyorum görüşü

bildirmiştir. Buna göre, eğitim düzeyi arttıkça her dinin içinde var olduğu kültürün dil dünyasında gerçeklik kazandığı görüşü ağır basmaktadır.

Mesleki kıdem açısından ele alındığında 1-5 yıldır çalışanlar %77,78; 6-10 yıldır çalışanlar %73,91; 11-15 yıldır çalışanlar %100; 16-20 yıldır çalışanlar %75; 21-25 yıldır çalışanlar % 85,71; 26 yıl ve üzeri süredir çalışanlar %87,5 oranında katılıyorum veya kesinlikle katılıyorum görüşü bildirmiştir. Mesleki kıdeme göre cevaplar arasında bir gruplama yapmak mümkün olmamakla birlikte, 26 yıl ve üzeri çalışanlarda her dinin içinde var olduğu kültürün dil dünyasında gerçeklik kazandığı görüşü daha ağır basmaktadır.

Mezun olunan program açısından ele alındığında İlahiyat Fakültesi mezunları %80,36; DKAB Öğretmenliği bölümü mezunları ise %91,67 oranında katılıyorum veya kesinlikle katılıyorum görüşü bildirmiştir. Buna göre, bu bölümden mezun olanlar İlahiyat Fakültesinden mezun olanlara göre her dinin içinde var olduğu kültürün dil dünyasında gerçeklik kazandığı görüşü daha ağır basmaktadır.

Görev yapılan okul türü açısından ele alındığında ise ortaokulda görev yapan öğretmenlerden %81,82'si; İmam Hatip ortaokulunda görev yapan %76,67; özel ortaokul/kolejde çalışan öğretmenlerden ise %93,75 oranında katılıyorum veya kesinlikle katılıyorum görüşü bildirmiştir. Buna göre, özel ortaokul/kolej görev yapan öğretmenlerde her dinin içinde var olduğu kültürün dil dünyasında gerçeklik kazandığı görüşü daha ağır basmaktadır.

Tablo 4.3: “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinde Öğrencilerle Etkin İletişim Kurulmaya Özen Gösterilmelidir.” Sorusuna Verilen Cevapların Demografik Özelliklere Göre Frekans Dağılımı

Değişken	Grup	Katılmıyorum	Kısmen Katılıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
Cinsiyet	Erkek	0	1	3	23
	Kadın	0	1	4	36
Yaş Grubu	25-30	0	0	0	9
	31-35	0	1	3	15
	36-40	0	1	1	7
	41-45	0	0	1	11
	45 yaş üzeri	0	0	2	17
Öğrenim Düzeyi	Lisans	0	1	7	40
	Yüksek lisans	0	1	0	19

Tablo 4.4: “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinde Öğrencilerle Etkin İletişim Kurulmaya Özen Gösterilmelidir.” Sorusuna Verilen Cevapların Demografik Özelliklere Göre Frekans Dağılımı (Devamı)

Değişken	Grup	Katılmıyorum	Kısmen Katılıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
Mesleki Kıdem	1-5 yıl	0	0	0	9
	6-10 yıl	0	1	3	19
	11-15 yıl	0	1	4	8
	16-20 yıl	0	0	0	8
	21-25 yıl	0	0	0	7
	26 yıl ve üzeri	0	0	0	8
Mezun Olunan Program	İlahiyat Fakültesi	0	1	6	49
	Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği Bölümü	0	1	1	10
Görev Yapılan Okul Türü	Ortaokul	0	0	1	21
	İmam Hatip ortaokulu	0	2	5	23
	Özel ortaokul/kolej	0	0	1	15
Toplam		0	2	7	59

Tablo 4.2’ e göre katılmıyorum görüşü bildirenlerin oranı % 0; kısmen katılıyorum görüşü bildirenlerin oranı %3; katılıyorum görüşü bildirenlerin oranı %10 ; kesinlikle katılıyorum görüşü bildirenlerin oranı ise %87 şeklindedir. Katılımcılar DKAB dersinde öğrencilerle etkin iletişim kurulmaya özen gösterilmesi gerektiğini düşünmektedir.

Soruya verilen cevaplar cinsiyet açısından ele alındığında erkek katılımcılar %96,3; kadın katılımcılar ise %97,56 oranında katılıyorum veya kesinlikle katılıyorum görüşü bildirmiştir. Buna göre kadınlarda DKAB dersinde öğrencilerle etkin iletişim kurulmaya özen gösterilmesi görüşü daha ağır basmaktadır.

Soruya verilen cevaplar yaş grubu açısından ele alındığında 25-30 yaş grubu %100; 31-35 yaş grubu %94,74; 36-40 yaş grubu %88,89; 41-45 yaş grubu %100; 45 yaş üzeri yaş grubu % 100 oranında katılıyorum veya kesinlikle katılıyorum görüşü bildirmiştir. Yaş grubu açısından soruya verilen cevaplar arasında bir ayrım yapmak mümkün olmamakla birlikte hemen hemen tüm yaş grupları yüksek oranlarda Din

Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinde öğrencilerle etkin iletişim kurulmaya özen gösterilmesi gerektiğini savunmuştur.

Soruya verilen cevaplar öğrenim düzeyi açısından ele alındığında lisans mezunları % 97,92; yüksek lisans mezunları ise %95 oranında katılıyorum veya kesinlikle katılıyorum görüşü bildirmiştir. Buna göre, lisans mezunlarında Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinde öğrencilerle etkin iletişim kurulmaya özen gösterilmesi görüşü daha ağır basmaktadır.

Soruya verilen cevaplar mesleki kıdem açısından ele alındığında 1-5 yıldır çalışanlar %100; 6-10 yıldır çalışanlar %95,65; 11-15 yıldır çalışanlar %92,31; 16-20 yıldır çalışanlar %100; 21-25 yıldır çalışanlar %100; 26 yıl ve üzeri süredir çalışanlar % 100 oranında katılıyorum veya kesinlikle katılıyorum görüşü bildirmiştir. Buna göre 26 yıl ve üzeri çalışanlar ile 1-5 yıldır çalışanlarda Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinde öğrencilerle etkin iletişim kurulmaya özen gösterilmesi görüşü daha ağır basmaktadır.

Soruya verilen cevaplar mezun olunan program açısından ele alındığında İlahiyat Fakültesi mezunları %98,21; DKAB Öğretmenliği bölümü mezunları ise %91,67 oranında katılıyorum veya kesinlikle katılıyorum görüşü bildirmiştir. Buna göre, İlahiyat Fakültesi mezunları derslerde öğrencilerle etkin iletişim kurulmaya özen gösterilmesi görüşü daha ağır basmaktadır.

Soruya verilen cevaplar görev yapılan okul türü açısından ele alındığında ise ortaokulda görevli olanlar %100; İmam Hatip ortaokulunda görevli olanlar %93,33; özel ortaokul/kolejde görev yapan öğretmenler ise %100 oranında katılıyorum veya kesinlikle katılıyorum görüşü bildirmiştir. Buna göre, ortaokulda ve özel ortaokul/kolejde Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinde öğrencilerle etkin iletişim kurulmaya özen gösterilmesi görüşü daha ağır basmaktadır.

Tablo 4.5: “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinde Aktarılması Gereken İletilerin Etkili Bir Şekilde Hissettirilmesinde Dini Terimler Kullanmak Önemlidir.” Sorusuna Verilen Cevapların Demografik Özelliklere Göre Frekans Dağılımı

Değişken	Grup	Katılmıyorum	Kısmen Katılıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
Cinsiyet	Erkek	0	2	7	18
	Kadın	0	6	17	18
Yaş Grubu	25-30	0	1	4	4
	31-35	0	2	10	7

	36-40	0	1	3	5
	41-45	0	1	2	9
	45 yaş üzeri	0	3	5	11
Öğrenim Düzeyi	Lisans	0	7	15	26
	Yüksek lisans	0	1	9	10
Mesleki Kıdem	1-5	0	2	4	3
	6-10	0	3	10	10
	11, 15	0	1	3	9
	16, 20	0	0	1	7
	21, 25	0	1	4	2
	26sene ve üzeri	0	1	2	5
Mezun Olunan Program	İlahiyat Fakültesi	0	7	21	28
	Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği Bölümü	0	1	3	8
Görev Yapılan Okul Türü	Ortaokul	0	1	9	12
	İmam Hatip ortaokulu	0	5	11	14
	Özel ortaokul/kolej	0	2	4	10
Toplam		0	8	24	36

Tablo 4.3'e göre katılmıyorum görüşü bildirenlerin oranı %0; kısmen katılıyorum görüşü bildirenlerin oranı %12; katılıyorum görüşü bildirenlerin oranı %35; kesinlikle katılıyorum görüşü bildirenlerin oranı ise %53 şeklindedir. Katılımcılar Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinde aktarılması gereken iletilerin etkili bir şekilde hissettirilmesinde dini terimler kullanmanın önemli olduğunu ifade etmiştir.

Soruya verilen cevaplar cinsiyet açısından ele alındığında erkek katılımcılar %92,59; kadın katılımcılar ise %85,37 oranında katılıyorum veya kesinlikle katılıyorum görüşü bildirmiştir. Buna göre, erkek katılımcılarda Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinde aktarılması gereken iletilerin etkili bir şekilde hissettirilmesinde dini terimler kullanmanın önemli olduğu görüşü daha ağır basmaktadır.

Soruya verilen cevaplar yaş grubu açısından ele alındığında 25-30 yaş grubu %88,89; 31-35 yaş grubu %89,47; 36-40 yaş grubu %88,89; 41-45 yaş grubu %91,67; 45 yaş üzeri yaş grubu %84,21 oranında katılıyorum veya kesinlikle katılıyorum görüşü bildirmiştir. Buna göre, 41-45 yaş grubunda Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinde

aktarılması gereken iletilerin etkili bir şekilde hissettirilmesinde dini terimler kullanmanın önemli olduğu görüşü daha ağır basmaktadır.

Soruya verilen cevaplar öğrenim düzeyi açısından ele alındığında lisans mezunları % 85,42; yüksek lisans mezunları ise %95 oranında katılıyorum veya kesinlikle katılıyorum görüşü bildirmiştir. Buna göre, yüksek lisans mezunlarında Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinde aktarılması gereken iletilerin etkili bir şekilde hissettirilmesinde dini terimler kullanmanın önemli olduğu görüşü daha ağır basmaktadır.

Soruya verilen cevaplar mesleki kıdem açısından ele alındığında 1-5 yıldır çalışanlar %77,78; 6-10 yıldır çalışanlar %86,96; 11-15 yıldır çalışanlar %92,31; 16-20 yıldır çalışanlar % 100; 21-25 yıldır çalışanlar %85,71; 26 yıl ve üzeri süredir çalışanlar % 87,5 oranında katılıyorum veya kesinlikle katılıyorum görüşü bildirmiştir. Buna göre, 16-20 yıldır çalışanlarda Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinde aktarılması gereken iletilerin etkili bir şekilde hissettirilmesinde dini terimler kullanmanın önemli olduğu görüşü daha ağır basmaktadır.

Soruya verilen cevaplar mezun olunan program açısından ele alındığında İlahiyat Fakültesi mezunları %87,5; DKAB öğretmenliğinden mezun olanlar ise %91,67 oranında katılıyorum veya kesinlikle katılıyorum görüşü bildirmiştir. Buna göre, DKAB öğretmenliği bölümü mezunlarında derslerde aktarılması gereken iletilerin etkili bir şekilde hissettirilmesinde dini terimler kullanmanın önemli olduğu görüşü daha ağır basmaktadır.

Soruya verilen cevaplar görev yapılan okul türü açısından ele alındığında ise ortaokulda görev yapan öğretmenler %95,45; İmam Hatip ortaokulunda görev yapan öğretmenler %83,33; özel ortaokul/kolejde görev yapan öğretmenleri ise %87,5 oranında katılıyorum veya kesinlikle katılıyorum görüşü bildirmiştir. Buna göre, ortaokulda Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinde aktarılması gereken iletilerin etkili bir şekilde hissettirilmesinde dini terimler kullanmanın önemli olduğu görüşü daha ağır basmaktadır.

Tablo 4.6: “Öğrencilerin İletileri Rahatlıkla Anlaması İçin Dini Terminolojinin Kazandırılmasına Yönelik Ek Etkinlik Düzenlenmesi Gerektiğini Düşünüyorum. (Hikaye Çalışması vb.)” Sorusuna Verilen Cevapların Demografik Özelliklere Göre Frekans Dağılımı

Değişken	Grup	Katılmıyorum	Kısmen Katılıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
Cinsiyet	Erkek	0	2	11	14
	Kadın	0	2	18	21
Yaş Grubu	25-30	0	0	4	5
	31-35	0	4	9	6
	36-40	0	0	5	4
	41-45	0	0	6	6
	45 yaş üzeri	0	0	5	14
Öğrenim Düzeyi	Lisans	0	3	23	22
	Yüksek lisans	0	1	6	13
Mesleki Kıdem	1-5 yıl	0	0	3	6
	6-10 yıl	0	4	11	8
	11-15 yıl	0	0	7	6
	16-20 yıl	0	0	3	5
	21-25 yıl	0	0	2	5
	26 yıl ve üzeri	0	0	3	5
	İlahiyat Fakültesi	0	3	22	31
Mezun Olunan Program	Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği Bölümü	0	1	7	4
	Ortaokul	0	1	7	14
Görev Yapılan Okul Türü	İmam Hatip ortaokulu	0	3	16	11
	Özel ortaokul/kolej	0	0	6	10
Toplam		0	4	29	35

Tablo 4.4'e göre katılmıyorum görüşü bildirenlerin oranı %0; kısmen katılıyorum görüşü bildirenlerin oranı %6; katılıyorum görüşü bildirenlerin oranı %43; kesinlikle katılıyorum görüşü bildirenlerin oranı ise %51 şeklindedir. Buna göre katılımcılar, öğrencilerin iletileri rahatlıkla anlaması için dini terminolojinin kazandırılmasına yönelik ek etkinlik düzenlenmesi gerektiğini düşünmektedir.

Soruya verilen cevaplar cinsiyet açısından ele alındığında erkek katılımcılar %92,59; kadın katılımcılar ise %95,12 oranında katılıyorum veya kesinlikle katılıyorum görüşü bildirmiştir. Buna göre, kadın katılımcılar öğrencilerin iletileri rahatlıkla anlaması için dini terminolojinin kazandırılmasına yönelik ek etkinlik düzenlenmesi gerektiğini daha yüksek oranda ifade etmiştir.

Soruya verilen cevaplar yaş grubu açısından ele alındığında 25-30 yaş grubu %100; 31-35 yaş grubu %78,95; 36-40 yaş grubu %100; 41-45 yaş grubu %100; 45 yaş üzeri yaş grubu %100 oranında katılıyorum veya kesinlikle katılıyorum görüşü bildirmiştir. Buna göre, 31-35 yaş grubu katılımcıları öğrencilerin iletileri rahatlıkla anlaması için dini terminolojinin kazandırılmasına yönelik ek etkinlik düzenlenmesi gerektiğini daha düşük oranda ifade etmiştir.

Soruya verilen cevaplar öğrenim düzeyi açısından ele alındığında lisans mezunları %93,75; yüksek lisans mezunları ise %95 oranında katılıyorum veya kesinlikle katılıyorum görüşü bildirmiştir. Buna göre, yüksek lisans mezunları katılımcılar öğrencilerin iletileri rahatlıkla anlaması için dini terminolojinin kazandırılmasına yönelik ek etkinlik düzenlenmesi gerektiğini daha yüksek oranda ifade etmiştir.

Soruya verilen cevaplar mesleki kıdem açısından ele alındığında 1-5 yıldır çalışanlar %100; 6-10 yıldır çalışanlar %82,61; 11-15 yıldır çalışanlar %100; 16-20 yıldır çalışanlar %100; 21-25 yıldır çalışanlar %100; 26 yıl ve üzeri süredir çalışanlar %100 oranında katılıyorum veya kesinlikle katılıyorum görüşü bildirmiştir. Buna göre, 6-10 yıldır çalışan katılımcılar öğrencilerin iletileri rahatlıkla anlaması için dini terminolojinin kazandırılmasına yönelik ek etkinlik düzenlenmesi gerektiğini daha düşük oranda ifade etmiştir.

Soruya verilen cevaplar mezun olunan program açısından ele alındığında İlahiyat Fakültesi mezunları %94,64; DKAB bölümü mezunları ise %91,67 oranında katılıyorum veya kesinlikle katılıyorum görüşü bildirmiştir. Buna göre, İlahiyat Fakültesi mezunları katılımcılar öğrencilerin iletileri rahatlıkla anlaması için dini terminolojinin kazandırılmasına yönelik ek etkinlik düzenlenmesi gerektiğini daha yüksek oranda ifade etmiştir.

Soruya verilen cevaplar görev yapılan okul türü açısından ele alındığında ise ortaokulda görev yapan öğretmenler %95,45; İmam Hatip ortaokulunda görev yapan öğretmenler % 90; özel ortaokul/kolejde görev yapan öğretmenler ise %100 oranında katılıyorum veya kesinlikle katılıyorum görüşü bildirmiştir. Buna göre, özel ortaokul/kolejde görev yapan öğretmenler öğrencilerin iletileri rahatlıkla anlaması için dini terminolojinin kazandırılmasına yönelik ek etkinlik düzenlenmesi gerektiğini daha yüksek oranda ifade etmiştir.

Tablo 4.7: “İlahi Gerçekleri Aktaran Din Dilin De İlahi (Kur’ânî Terimler) Kaynaklı Olması Gerekir.” Sorusuna Verilen Cevapların Demografik Özelliklere Göre Frekans Dağılımı

Değişken	Grup	Katılmıyorum	Kısmen Katılıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
Cinsiyet	Erkek	1	4	8	14
	Kadın	0	6	20	15
Yaş Grubu	25-30	0	2	4	3
	31-35	0	2	9	8
	36-40	0	2	2	5
	41-45	1	0	5	6
	45 yaş üzeri	0	4	8	7
Öğrenim Düzeyi	Lisans	1	6	20	21
	Yüksek lisans	0	4	8	8
Mesleki Kıdem	1 5 yıl	0	2	6	1
	6 10 yıl	0	3	11	9
	11 15 yıl	0	1	3	9
	16 20 yıl	1	0	2	5
	21 25 yıl	0	2	5	0
	26sene ve üzeri	0	2	1	5
Mezun Olunan Program	İlahiyat Fakültesi	0	9	24	23
	Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği Bölümü	1	1	4	6
	Ortaokul	0	2	10	10
Görev Yapılan Okul Türü	İmam Hatip ortaokulu	0	3	16	11
	Özel ortaokul/kolej	1	5	2	8
Toplam		1	10	28	29

Tablo 4.5’e göre katılmıyorum görüşü bildirenlerin oranı %1; kısmen katılıyorum görüşü bildirenlerin oranı %15; katılıyorum görüşü bildirenlerin oranı %41 ; kesinlikle katılıyorum görüşü bildirenlerin oranı ise %43 şeklindedir. Buna göre katılımcılar vahyi anlatan dilinde Kur’ânî Terimler temelinde olması gerektiğini ifade etmişlerdir.

Soruya verilen cevaplar cinsiyet açısından ele alındığında erkek katılımcılar %81,48; kadın katılımcılar ise %85,37 oranında katılıyorum veya kesinlikle katılıyorum görüşü bildirmiştir. Buna göre, kadın katılımcılar ilahi hakikatleri aktaran din dilin de ilahi (Kur’ânî Terimler) temelli olması gerektiğini daha yüksek oranda ifade etmiştir.

Soruya verilen cevaplar yaş grubu açısından ele alındığında 25-30 yaş grubu %77,78; 31-35 yaş grubu %89,47; 36-40 yaş grubu %77,78; 41-45 yaş grubu %91,67; 45 yaş üzeri yaş grubu %78,95 oranında katılıyorum veya kesinlikle katılıyorum görüşü bildirmiştir. Buna göre, 31-35 yaş grubundaki katılımcılar ilahi gerçekleri aktaran din dilinin de ilahi (Kur'ânî Terimler) temelli olması gerektiğini daha yüksek oranda ifade etmiştir.

Soruya verilen cevaplar öğrenim düzeyi açısından ele alındığında lisans mezunları %85,42; yüksek lisans mezunları ise %80 oranında katılıyorum veya kesinlikle katılıyorum görüşü bildirmiştir. Buna göre, lisans mezunu katılımcılar ilahi gerçekleri aktaran din dilinde ilahi (Kur'ânî Terimler) temelli olması gerektiğini daha yüksek oranda ifade etmiştir.

Soruya verilen cevaplar mesleki kıdem açısından ele alındığında 1-5 yıldır çalışanlar %77,78; 6-10 yıldır çalışanlar %86,96; 11-15 yıldır çalışanlar %92,31; 16-20 yıldır çalışanlar %87,5; 21-25 yıldır çalışanlar %71,43; 26 yıl ve üzeri süredir çalışanlar %75 oranında katılıyorum veya kesinlikle katılıyorum görüşü bildirmiştir. Buna göre, 11-15 yıldır çalışan katılımcılar daha yüksek oranda ifade etmiştir.

Soruya verilen cevaplar mezun olunan program açısından ele alındığında İlahiyat Fakültesi mezunları %83,93; DKAB Öğretmenliği bölüm mezunları ise %83,33 oranında katılıyorum veya kesinlikle katılıyorum görüşü bildirmiştir. Buna göre, İlahiyat Fakültesi mezunu katılımcılar daha yüksek oranda ifade etmiştir.

Soruya verilen cevaplar görev yapılan okul türü açısından ele alındığında ise ortaokulda görev yapan öğretmenler %90,91; İmam Hatip ortaokulunda görev yapan öğretmenler % 90; özel ortaokul/kolejde görev yapan öğretmenler ise %62,5 oranında katılıyorum veya kesinlikle katılıyorum görüşü bildirmiştir. Buna göre, özel ortaokul/kolejde çalışan katılımcılar daha düşük oranda ifade etmiştir.

Tablo 4.8: “İslam Dinin Kendine Özgü Bir Din Dilinin Olduğunu Düşünüyorum.” Sorusuna Verilen Cevapların Demografik Özelliklere Göre Frekans Dağılımı

Değişken	Grup	Katılmıyorum	Kısmen Katılıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
Cinsiyet	Erkek	1	3	9	14
	Kadın	0	2	19	20
Yaş Grubu	25-30	0	0	4	5

	31-35	0	3	8	8
	36-40	0	0	5	4
	41-45	1	0	5	6
	45 yaş üzeri	0	2	6	11
Öğrenim Düzeyi	Lisans	1	3	20	24
	Yüksek lisans	0	2	8	10
Mesleki Kıdem	1 5	0	0	6	3
	6 10	0	3	9	11
	11 15	0	0	5	8
	16 20	1	0	3	4
	21 25	0	2	3	2
	26sene ve üzeri	0	0	2	6
Mezun Olunan Program	İlahiyat Fakültesi	0	5	22	29
	Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği Bölümü	1	0	6	5
Görev Yapılan Okul Türü	Ortaokul	0	1	6	15
	İmam Hatip ortaokulu	0	2	17	11
	Özel ortaokul/kolej	1	2	5	8
Toplam		1	5	28	34

Tablo 4.6'ya göre katılmıyorum görüşü bildirenlerin oranı %1; kısmen katılıyorum görüşü bildirenlerin oranı %7; katılıyorum görüşü bildirenlerin oranı %41 ; kesinlikle katılıyorum görüşü bildirenlerin oranı ise %50 şeklindedir. Buna göre katılımcılar İslam dinin kendine özgü bir din dilinin olduğunu düşünmektedir.

Soruya verilen cevaplar cinsiyet açısından ele alındığında erkek katılımcılar %85,19; kadın katılımcılar ise %95,12 oranında katılıyorum veya kesinlikle katılıyorum görüşü bildirmiştir. Buna göre, kadın katılımcılar İslam dinin kendine özgü bir din dilinin olduğunu daha yüksek oranda ifade etmiştir.

Soruya verilen cevaplar yaş grubu açısından ele alındığında 25-30 yaş grubu %100; 31-35 yaş grubu %84,21; 36-40 yaş grubu %100; 41-45 yaş grubu %91,67; 45 yaş üzeri yaş grubu %89,47 oranında katılıyorum veya kesinlikle katılıyorum görüşü bildirmiştir. Buna göre, 25-30 yaş grubundaki katılımcılar İslam dinin kendine özgü bir din dilinin olduğunu daha yüksek oranda ifade etmiştir.

Soruya verilen cevaplar öğrenim düzeyi açısından ele alındığında lisans mezunları %91,67; yüksek lisans mezunları ise %90 oranında katılıyorum veya kesinlikle katılıyorum görüşü bildirmiştir. Buna göre, lisans mezunu katılımcılar İslam dinin kendine özgü bir din dilinin olduğunu daha yüksek oranda ifade etmiştir.

Soruya verilen cevaplar mesleki kıdem açısından ele alındığında 1-5 yıldır çalışanlar %100; 6-10 yıldır çalışanlar %86,96; 11-15 yıldır çalışanlar %100; 16-20 yıldır çalışanlar %87,5; 21-25 yıldır çalışanlar %71,43; 26 yıl ve üzeri süredir çalışanlar %100 oranında katılıyorum veya kesinlikle katılıyorum görüşü bildirmiştir. Buna göre, 1-5 yıldır, 11-15 yıldır ve 26 yıl ve üzeri çalışan katılımcılar İslam dinin kendine özgü bir din dilinin olduğunu daha yüksek oranda ifade etmiştir.

Soruya verilen cevaplar mezun olunan program açısından ele alındığında İlahiyat Fakültesi mezunları %91,07; DKAB Öğretmenliği bölüm mezunları ise %91,67 oranında katılıyorum veya kesinlikle katılıyorum görüşü bildirmiştir. Buna göre, DKAB Öğretmenliği bölüm mezunu katılımcılar İslam dinin kendine özgü bir din dilinin olduğunu daha yüksek oranda ifade etmiştir.

Soruya verilen cevaplar görev yapılan okul türü açısından ele alındığında ise ortaokulda görev yapan öğretmenler %95,45; İmam Hatip ortaokulunda görev yapan öğretmenler %93,33; özel ortaokul/kolejde görev yapan öğretmenlerden ise %81,25 oranında katılıyorum veya kesinlikle katılıyorum görüşü bildirmiştir. Buna göre, ortaokulda görev yapan katılımcılar İslam dinin kendine özgü bir din dilinin olduğunu daha yüksek oranda ifade etmiştir.

Tablo 4.9: “Din Eğitiminde Kullanılan Kavramların Yeterince Anlaşılabilmesi Din Eğitiminin Verimliliğini Azaltmaktadır.” Sorusuna Verilen Cevapların Demografik Özelliklere Göre Frekans Dağılımı

Değişken	Grup	Katılmıyorum	Kısmen Katılıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
Cinsiyet	Erkek	0	3	8	16
	Kadın	0	7	16	18
Yaş Grubu	25-30	0	0	4	5

	31-35	0	4	6	9
	36-40	0	1	6	2
	41-45	0	1	4	7
	45 yaş üzeri	0	4	4	11
Öğrenim Düzeyi	Lisans	0	8	19	21
	Yüksek lisans	0	2	5	13
Mesleki Kıdem	1 5	0	2	2	5
	6 10	0	4	9	10
	11 15	0	1	7	5
	16 20	0	0	2	6
	21 25	0	2	3	2
	26sene ve üzeri	0	1	1	6
Mezun Olunan Program	İlahiyat Fakültesi	0	8	16	32
	Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği Bölümü	0	2	8	2
Görev Yapılan Okul Türü	Ortaokul	0	4	7	11
	İmam Hatip ortaokulu	0	4	12	14
	Özel ortaokul/kolej	0	2	5	9
Toplam		0	10	24	34

Tablo 4.7'ye göre katılmıyorum görüşü bildirenlerin oranı %0; kısmen katılıyorum görüşü bildirenlerin oranı %15; katılıyorum görüşü bildirenlerin oranı %35 ; kesinlikle katılıyorum görüşü bildirenlerin oranı ise %50 şeklindedir. Buna göre katılımcılar kavramların yeterince anlaşılmasını din eğitiminin verimliliğini azalttığını düşünmektedir.

Soruya verilen cevaplar cinsiyet açısından ele alındığında erkek katılımcılar %88,89; kadın katılımcılar ise %82,93 oranında katılıyorum veya kesinlikle katılıyorum görüşü bildirmiştir. Buna göre, erkek katılımcılar daha yüksek oranda ifade etmiştir.

Soruya verilen cevaplar yaş grubu açısından ele alındığında 25-30 yaş grubu %100; 31-35 yaş grubu %78,95; 36-40 yaş grubu %88,89; 41-45 yaş grubu %91,67; 45 yaş üzeri yaş grubu %78,95 oranında katılıyorum veya kesinlikle katılıyorum görüşü bildirmiştir. Buna göre, 25-30 yaş grubu katılımcılar daha yüksek oranda ifade etmiştir.

Soruya verilen cevaplar öğrenim düzeyi açısından ele alındığında lisans mezunları %83,33; yüksek lisans mezunları ise %90 oranında katılıyorum veya kesinlikle katılıyorum görüşü bildirmiştir. Buna göre, yüksek lisans mezunu katılımcılar verimliliği azalttığını daha yüksek oranda ifade etmiştir.

Soruya verilen cevaplar mesleki kıdem açısından ele alındığında 1-5 yıldır çalışanlar %77,78; 6-10 yıldır çalışanlar %82,61; 11-15 yıldır çalışanlar %92,31; 16-20 yıldır çalışanlar %100; 21-25 yıldır çalışanlar %71,43; 26 yıl ve üzeri süredir çalışanlar %87,5 oranında katılıyorum veya kesinlikle katılıyorum görüşü bildirmiştir. Buna göre, 16-20 yıldır çalışan katılımcılar daha yüksek oranda ifade etmiştir.

Soruya verilen cevaplar mezun olunan program açısından ele alındığında İlahiyat Fakültesi mezunları %85,71; DKAB Öğretmenliği bölümü mezunları ise %83,33 oranında katılıyorum veya kesinlikle katılıyorum görüşü bildirmiştir. Buna göre, İlahiyat Fakültesi mezunu katılımcılar daha yüksek oranda ifade etmiştir.

Soruya verilen cevaplar görev yapılan okul türü açısından ele alındığında ise ortaokulda görev yapan öğretmenler %81,82; İmam Hatip ortaokulunda görev yapan öğretmenler %86,67; özel ortaokul/kolejde görev yapan öğretmenlerden ise %87,5 oranında katılıyorum veya kesinlikle katılıyorum görüşü bildirilmiştir. Buna göre, özel ortaokul/kolejde görev yapan katılımcılar oranda ifade etmiştir.

Tablo 4.10: “Din Dili, Öğrencinin Dini Duygu ve Düşüncesinin Oluşmasına Katkı Sağlamaktadır.” Sorusuna Verilen Cevapların Demografik Özelliklere Göre Frekans Dağılımı

Değişken	Grup	Katılmıyorum	Kısmen Katılıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
Cinsiyet	Erkek	0	2	7	18
	Kadın	0	5	18	18
Yaş Grubu	25-30	0	2	3	4
	31-35	0	2	7	10
	36-40	0	1	6	2
	41-45	0	1	4	7
	45 yaş üzeri	0	1	5	13
Öğrenim Düzeyi	Lisans	0	5	20	23
	Yüksek lisans	0	2	5	13
Mesleki Kıdem	1 5	0	2	4	3
	6 10	0	3	8	12
	11 15	0	1	6	6
	16 20	0	0	3	5

	21 25	0	1	4	2
	26sene ve üzeri	0	0	0	8
	İlahiyat Fakültesi	0	6	18	32
Mezun Olunan Program	Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği Bölümü	0	1	7	4
	Ortaokul	0	3	7	12
Görev Yapılan Okul Türü	İmam Hatip ortaokulu	0	4	12	14
	Özel ortaokul/kolej	0	0	6	10
	Toplam	0	7	25	36

Tablo 4.8'e göre katılmıyorum görüşü bildirenlerin oranı % 0; kısmen katılıyorum görüşü bildirenlerin oranı %10; katılıyorum görüşü bildirenlerin oranı %37 ; kesinlikle katılıyorum görüşü bildirenlerin oranı ise %53 şeklindedir. Buna göre katılımcılar din dilinin öğrencinin dini duygu ve düşüncesinin oluşmasına katkı sağladığını ifade etmektedir.

Soruya verilen cevaplar cinsiyet açısından ele alındığında erkek katılımcılar %92,59; kadın katılımcılar ise %87,8 oranında katılıyorum veya kesinlikle katılıyorum görüşü bildirmiştir. Buna göre, erkek katılımcılar din dilinin öğrencinin dini duygu ve düşüncesinin oluşmasına katkı sağladığını daha yüksek oranda ifade etmiştir.

Soruya verilen cevaplar yaş grubu açısından ele alındığında 25-30 yaş grubu %77,78; 31-35 yaş grubu %89,47; 36-40 yaş grubu %88,89; 41-45 yaş grubu %91,67; 45 yaş üzeri yaş grubu %94,74 oranında katılıyorum veya kesinlikle katılıyorum görüşü bildirmiştir. Buna göre, 45 yaş ve üzeri katılımcılar din dilinin öğrencinin dini duygu ve düşüncesinin oluşmasına katkı sağladığını daha yüksek oranda ifade etmiştir. Ayrıca yaş grubu arttıkça din dilinin öğrencinin dini duygu ve düşüncesinin oluşmasına katkı sağladığı görüşüne katılma oranı yükselmektedir.

Soruya verilen cevaplar öğrenim düzeyi açısından ele alındığında lisans mezunları %89,58; yüksek lisans mezunları ise %90 oranında katılıyorum veya kesinlikle katılıyorum görüşü bildirmiştir. Buna göre, lisans mezunu katılımcılar din dilinin

öğrencinin dini duygu ve düşüncesinin oluşmasına katkı sağladığını daha yüksek oranda ifade etmiştir.

Soruya verilen cevaplar mesleki kıdem açısından ele alındığında 1-5 yıldır çalışanlar %77,78; 6-10 yıldır çalışanlar %86,96; 11-15 yıldır çalışanlar %92,31; 16-20 yıldır çalışanlar %100; 21-25 yıldır çalışanlar %85,71; 26 yıl ve üzeri süredir çalışanlar %100 oranında katılıyorum veya kesinlikle katılıyorum görüşü bildirmiştir. Buna göre, 16-20 yıldır ve 26 yıl ve üzeri çalışan katılımcılar din dilinin öğrencinin dini duygu ve düşüncesinin oluşmasına katkı sağladığını daha yüksek oranda ifade etmiştir.

Soruya verilen cevaplar mezun olunan program açısından ele alındığında İlahiyat Fakültesi mezunları %89,29; DKAB Öğretmenliği bölümü mezunları ise %91,67 oranında katılıyorum veya kesinlikle katılıyorum görüşü bildirmiştir. Buna göre, DKAB Öğretmenliğinden mezun olan katılımcılar din dilinin öğrencinin dini duygu ve düşüncesinin oluşmasına katkı sağladığını daha yüksek oranda ifade etmiştir.

Soruya verilen cevaplar görev yapılan okul türü açısından ele alındığında ise ortaokulda görev yapan öğretmenler %86,36; İmam Hatip ortaokulunda görev yapan öğretmenler %86,67; özel ortaokul/kolejde görev yapan öğretmenler ise %100 oranında katılıyorum veya kesinlikle katılıyorum görüşü bildirmiştir. Buna göre, ortaokul/kolejde çalışan katılımcılar din dilinin öğrencinin dini duygu ve düşüncesinin oluşmasına katkı sağladığını daha yüksek oranda ifade etmiştir.

Tablo 4.11: “Ders İşlerken Sıkça Dini Terim Kullanmaya Özen Gösteririm.” Sorusuna Verilen Cevapların Demografik Özelliklere Göre Frekans Dağılımı

Değişken	Grup	Katılmıyorum	Kısmen Katılıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
Cinsiyet	Erkek	0	5	11	11
	Kadın	2	11	18	10
Yaş Grubu	25-30	0	4	5	0
	31-35	1	3	10	5
	36-40	1	2	3	3
	41-45	0	3	5	4
	45 yaş üzeri	0	4	6	9
Öğrenim Düzeyi	Lisans	2	13	21	12
	Yüksek lisans	0	3	8	9
Mesleki Kıdem	1-5 yıl	0	5	4	0
	6-10 yıl	1	5	12	5
	11-15 yıl	1	2	3	7
	16-20 yıl	0	1	3	4
	21-25 yıl	0	2	3	2

	26 yıl ve üzeri	0	1	4	3
	İlahiyat Fakültesi	1	14	24	17
Mezun Olunan Program	Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği Bölümü	1	2	5	4
	Ortaokul	0	4	11	7
Görev Yapılan Okul Türü	İmam Hatip ortaokulu	1	7	11	11
	Özel ortaokul/kolej	1	5	7	3
	Toplam	2	16	29	21

Tablo 4.9'a göre katılmıyorum görüşü bildirenlerin oranı %3; kısmen katılıyorum görüşü bildirenlerin oranı %24; katılıyorum görüşü bildirenlerin oranı %43 ; kesinlikle katılıyorum görüşü bildirenlerin oranı ise %31 şeklindedir. Buna göre katılımcılar ders işlerken sıkça dini terim kullanmaya özen göstermekle birlikte, bu konuya kısmen katılanların oranı (%23,50) yüksektir.

Soruya verilen cevaplar cinsiyet açısından ele alındığında erkek katılımcılar %81,48; kadın katılımcılar ise %68,29 oranında katılıyorum veya kesinlikle katılıyorum görüşü bildirmiştir. Buna göre, erkek katılımcılar ders işlerken sıkça dini terim kullanmaya özen gösterdiğini daha yüksek oranda ifade etmiştir.

Soruya verilen cevaplar yaş grubu açısından ele alındığında 25-30 yaş grubu %55,56; 31-35 yaş grubu %78,95; 36-40 yaş grubu %66,67; 41-45 yaş grubu %75; 45 yaş üzeri yaş grubu % 78,95 oranında katılıyorum veya kesinlikle katılıyorum görüşü bildirmiştir. Buna göre, 45 yaş ve üzeri katılımcılar ders işlerken sıkça dini terim kullanmaya özen gösterdiğini daha yüksek oranda ifade etmiştir.

Soruya verilen cevaplar öğrenim düzeyi açısından ele alındığında lisans mezunları %68,75; yüksek lisans mezunları ise %85 oranında katılıyorum veya kesinlikle katılıyorum görüşü bildirmiştir. Buna göre, yüksek lisans mezunu katılımcılar ders işlerken sıkça dini terim kullanmaya özen gösterdiğini daha yüksek oranda ifade etmiştir.

Soruya verilen cevaplar mesleki kıdem açısından ele alındığında 1-5 yıldır çalışanlar %44,44; 6-10 yıldır çalışanlar %73,91; 11-15 yıldır çalışanlar %76,92; 16-20 yıldır

çalışanlar %87,5; 21-25 yıldır çalışanlar %71,43; 26 yıl ve üzeri süredir çalışanlar %87,5 oranında katılıyorum veya kesinlikle katılıyorum görüşü bildirmiştir. Buna göre, 26 yıl ve üzeri süredir çalışan katılımcılar ders işlerken sıkça dini terim kullanmaya özen gösterdiğini daha yüksek oranda ifade etmiştir.

soruya verilen cevaplar mezun olunan program açısından ele alındığında İlahiyat Fakültesi mezunları %73,21; DKAB Öğretmenliği bölümü mezunları ise %75 oranında katılıyorum veya kesinlikle katılıyorum görüşü bildirmiştir. Buna göre, DKAB Öğretmenliği bölüm mezunu katılımcılar ders işlerken sıkça dini terim kullanmaya özen gösterdiğini daha yüksek oranda ifade etmiştir.

Soruya verilen cevaplar görev yapılan okul türü açısından ele alındığında ise ortaokulda görev yapan öğretmenler %81,82; İmam Hatip ortaokulunda görev yapan öğretmenler %73,33; özel ortaokul/kolejde görev yapan öğretmenler ise %62,5 oranında katılıyorum veya kesinlikle katılıyorum görüşü bildirmiştir. Buna göre, ortaokulda görev yapan katılımcılar ders işlerken sıkça dini terim kullanmaya özen gösterdiğini daha yüksek oranda ifade etmiştir.

Tablo 4.12: “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Derslerine Katıldığım Sınıflarda Öğrencilerin Gelişimsel Özelliklerine Dikkat Ederek Dini Terim Kullanırım.” Sorusuna Verilen Cevapların Demografik Özelliklere Göre Frekans Dağılımı

Değişken	Grup	Katılmıyorum	Kısmen Katılıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
Cinsiyet	Erkek	0	1	10	16
	Kadın	0	1	21	19
Yaş Grubu	25-30	0	1	5	3
	31-35	0	1	9	9
	36-40	0	0	4	5
	41-45	0	0	5	7
	45 yaş üzeri	0	0	8	11
Öğrenim Düzeyi	Lisans	0	2	25	21
	Yüksek lisans	0	0	6	14
Mesleki Kıdem	1 5	0	1	5	3
	6 10	0	1	12	10
	11 15	0	0	6	7
	16 20	0	0	2	6
	21 25	0	0	4	3
	26sene ve üzeri	0	0	2	6

	İlahiyat Fakültesi	0	2	27	27
Mezun Olunan Program	Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği Bölümü	0	0	4	8
Görev Yapılan Okul Türü	Ortaokul	0	0	9	13
	İmam Hatip ortaokulu	0	1	18	11
	Özel ortaokul/kolej	0	1	4	11
	Toplam	0	2	31	35

Tablo 4.10'a göre katılmıyorum görüşü bildirenlerin oranı %0; kısmen katılıyorum görüşü bildirenlerin oranı %3; katılıyorum görüşü bildirenlerin oranı %46; kesinlikle katılıyorum görüşü bildirenlerin oranı ise %51 şeklindedir. Buna göre katılımcılar Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerine katıldığı sınıflarda öğrencilerin gelişimsel özelliklerine dikkat ederek dini terim kullandığını ifade etmişlerdir.

Soruya verilen cevaplar cinsiyet açısından ele alındığında erkek katılımcılar %96,3; kadın katılımcılar ise %97,56 oranında katılıyorum veya kesinlikle katılıyorum görüşü bildirmiştir. Kadın katılımcılar DKAB derslerine katıldığı sınıflarda öğrencilerin gelişimsel özelliklerine dikkat ederek dini terim kullandığını daha yüksek oranda ifade etmiştir.

Soruya verilen cevaplar yaş grubu açısından ele alındığında 25-30 yaş grubu %88,89; 31-35 yaş grubu %94,74; 36-40 yaş grubu %100; 41-45 yaş grubu %100; 45 yaş üzeri yaş grubu %100 oranında katılıyorum veya kesinlikle katılıyorum görüşü bildirmiştir. Buna göre, 36-40, 41-45 ve 45 yaş ve üzeri katılımcılar Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerine katıldığı sınıflarda öğrencilerin gelişimsel özelliklerine dikkat ederek dini terim kullandığını daha yüksek oranda ifade etmiştir. Ayrıca yaş grubu arttıkça katılımcıların Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerine katıldığı sınıflarda öğrencilerin gelişimsel özelliklerine dikkat ederek dini terim kullanma oranı artmaktadır.

Soruya verilen cevaplar öğrenim düzeyi açısından ele alındığında lisans mezunları %95,83; yüksek lisans mezunları ise %100 oranında katılıyorum veya kesinlikle katılıyorum görüşü bildirmiştir. Buna göre, yüksek lisans mezunu katılımcılar

derslerine katıldığı sınıflarda öğrencilerin gelişimsel özelliklerine dikkat ederek dini terim kullandığını daha yüksek oranda ifade etmiştir.

Soruya verilen cevaplar mesleki kıdem açısından ele alındığında 1-5 yıldır çalışanlar %88,89; 6-10 yıldır çalışanlar %95,65; 11-15 yıldır çalışanlar %100; 16-20 yıldır çalışanlar %100; 21-25 yıldır çalışanlar %100; 26 yıl ve üzeri süredir çalışanlar %100 oranında katılıyorum veya kesinlikle katılıyorum görüşü bildirmiştir. Buna göre, 11-15 yıldır, 16-20 yıldır ve 26 yıl ve üzeri süre çalışan katılımcılar derslerine katıldığı sınıflarda öğrencilerin gelişimsel özelliklerine dikkat ederek dini terim kullandığını daha yüksek oranda ifade etmiştir. Ayrıca çalışma süresi arttıkça katılımcıların derslerine katıldığı sınıflarda öğrencilerin gelişimsel özelliklerine dikkat ederek dini terim kullanma oranı artmaktadır.

Soruya verilen cevaplar mezun olunan program açısından ele alındığında İlahiyat Fakültesi mezunları %96,43; DKAB Öğretmenliği bölüm mezunları ise %100 oranında katılıyorum veya kesinlikle katılıyorum görüşü bildirmiştir. Buna göre, DKAB Öğretmenliği bölümü mezunu katılımcılar, katıldığı sınıflarda öğrencilerin gelişimsel özelliklerine dikkat ederek dini terim kullandığını daha yüksek oranda ifade etmiştir.

Soruya verilen cevaplar görev yapılan okul türü açısından ele alındığında ise ortaokulda görevli olanlar %100; İmam Hatip ortaokulunda görevli olanlar %96,67; özel ortaokul/kolejde görev yapan öğretmenler ise %93,75 oranında katılıyorum veya kesinlikle katılıyorum görüşü bildirmiştir. Buna göre, ortaokulda görevli DKAB derslerine katıldığı sınıflarda öğrencilerin gelişimsel özelliklerine dikkat ederek dini terim kullandığını daha yüksek oranda ifade etmiştir.

Tablo 4.13: “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinde Dini Terimler Sadeleştirilerek ve Açıklayıcı Bir Şekilde Verilmelidir.” Sorusuna Verilen Cevapların Demografik Özelliklere Göre Frekans Dağılımı

Değişken	Grup	Katılmıyorum	Kısmen Katılıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
----------	------	--------------	--------------------	-------------	------------------------

Cinsiyet	Erkek	1	1	9	16
	Kadın	0	2	18	21
Yaş Grubu	25-30	0	0	4	5
	31-35	1	1	8	9
	36-40	0	1	4	4
	41-45	0	0	4	8
	45 yaş üzeri	0	1	7	11
	Öğrenim Düzeyi	Lisans	1	1	21
Mesleki Kıdem	Yüksek lisans	0	2	6	12
	1-5	0	1	3	5
	6-10	1	0	11	11
	11-15	0	1	7	5
	16-20	0	1	1	6
	21-25	0	0	4	3
Mezun Olunan Program	26 ve üzeri	0	0	1	7
	İlahiyat Fakültesi	1	2	20	33
Görev Yapılan Okul Türü	Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği Bölümü	0	1	7	4
	Ortaokul	0	0	6	16
Okul Türü	İmam Hatip ortaokulu	1	2	17	10
	Özel ortaokul/kolej	0	1	4	11
Toplam		1	3	27	37

Tablo 4.11'e göre katılmıyorum görüşü bildirenlerin oranı %1; kısmen katılıyorum görüşü bildirenlerin oranı %4; katılıyorum görüşü bildirenlerin oranı %40; kesinlikle katılıyorum görüşü bildirenlerin oranı ise %54 şeklindedir. Buna göre katılımcılar DKAB derslerinde, terimlerin sadeleştirilerek, açıklayıcı bir şekilde verilmesi gerektiğini düşünmektedir.

Soruya verilen cevaplar cinsiyet açısından ele alındığında erkek katılımcılar %92,59; kadın katılımcılar ise %95,12 oranında katılıyorum veya kesinlikle katılıyorum görüşü bildirmiştir. Buna göre, erkek katılımcılar DKAB dersinde, terimlerin sadeleştirilerek, açıklayıcı bir şekilde verilmesi gerektiğini daha yüksek oranda ifade etmiştir.

Soruya verilen cevaplar yaş grubu açısından ele alındığında 25-30 yaş grubu %100; 31-35 yaş grubu %89,47; 36-40 yaş grubu %88,89; 41-45 yaş grubu %100; 45 yaş üzeri yaş grubu %94,74 oranında katılıyorum veya kesinlikle katılıyorum görüşü

bildirmiştir. Buna göre, 25-30 ve 41-45 yaş grubundaki katılımcılar DKAB dersinde, terimlerin sadeleştirilerek ve açıklayıcı bir şekilde verilmesi gerektiğini daha yüksek oranda ifade etmiştir.

Soruya verilen cevaplar öğrenim düzeyi açısından ele alındığında lisans mezunları %95,83; yüksek lisans mezunları ise %90 oranında katılıyorum veya kesinlikle katılıyorum görüşü bildirmiştir. Buna göre, lisans mezunu katılımcılar DKAB dersinde, dini terimlerin sadeleştirilerek, açıklayıcı bir şekilde verilmesi gerektiğini daha yüksek oranda ifade etmiştir.

Soruya verilen cevaplar mesleki kıdem açısından ele alındığında 1-5 yıldır çalışanlar %88,89; 6-10 yıldır çalışanlar %95,65; 11-15 yıldır çalışanlar %92,31; 16-20 yıldır çalışanlar %87,5; 21-25 yıldır çalışanlar %100; 26 yıl ve üzeri süredir çalışanlar %100 oranında katılıyorum veya kesinlikle katılıyorum görüşü bildirmiştir. Buna göre, 21-25 yıldır ve 26 yıl ve üzeri süredir çalışanlar katılımcılar Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinde, dini terimlerin sadeleştirilerek ve açıklayıcı bir şekilde verilmesi gerektiğini daha yüksek oranda ifade etmiştir.

Soruya verilen cevaplar mezun olunan program açısından ele alındığında İlahiyat Fakültesi mezunları %94,64; DKAB öğretmenliği bölümü mezunları ise %91,67 oranında katılıyorum veya kesinlikle katılıyorum görüşü bildirmiştir. Buna göre, İlahiyat Fakültesi mezunu katılımcılar dersinde, dini terimlerin sadeleştirilerek ve açıklayıcı bir şekilde verilmesi gerektiğini daha yüksek oranda ifade etmiştir.

Soruya verilen cevaplar görev yapılan okul türü açısından ele alındığında ise ortaokulda görevli olanlar %100; İmam Hatip ortaokulunda görevli olanlar %90; özel ortaokul/kolejde görev yapan öğretmenler ise %93,75 oranında katılıyorum veya kesinlikle katılıyorum görüşü bildirmiştir. Buna göre, ortaokulda görev yapan katılımcılar dersinde, dini terimlerin sadeleştirip açıklayıcı bir şekilde verilmesi gerektiğini daha yüksek oranda ifade etmiştir.

Tablo 4.14: “Doğru Bir Dille Yapılacak Din Eğitimi, Öğrenciler ve Hedef Kitle Tarafından Kolayca Anlaşılacak ve Amacına Daha Kolay Ulaştıracaktır.” Sorusuna Verilen Cevapların Demografik Özelliklere Göre Frekans Dağılımı

Değişken	Grup	Katılmıyorum	Kısmen Katılıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
Cinsiyet	Erkek	0	1	2	24

	Kadın	0	1	12	28
Yaş Grubu	25-30	0	0	1	8
	31-35	0	1	5	13
	36-40	0	0	2	7
	41-45	0	0	3	9
	45 yaş üzeri	0	1	3	15
Öğrenim Düzeyi	Lisans	0	1	12	35
	Yüksek lisans	0	1	2	17
Mesleki Kıdem	1 5	0	1	2	6
	6 10	0	0	6	17
	11 15	0	0	2	11
	16 20	0	1	1	6
	21 25	0	0	2	5
	26sene ve üzeri	0	0	1	7
Mezun Olunan Program	İlahiyat Fakültesi	0	2	11	43
	Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği Bölümü	0	0	3	9
Görev Yapılan Okul Türü	Ortaokul	0	0	1	21
	İmam Hatip ortaokulu	0	1	12	17
	Özel ortaokul/kolej	0	1	1	14
Toplam		0	2	14	52

Tablo 4.12'ye göre katılmıyorum görüşü bildirenlerin oranı %0; kısmen katılıyorum görüşü bildirenlerin oranı %3; katılıyorum görüşü bildirenlerin oranı %21; kesinlikle katılıyorum görüşü bildirenlerin oranı ise %76 şeklindedir. Buna göre katılımcılar doğru bir dille yapılacak din eğitimin, öğrenciler ve hedef kitle tarafından kolayca anlaşılacağını ve amacına daha kolay ulaştıracağını ifade etmiştir.

Soruya verilen cevaplar cinsiyet açısından ele alındığında erkek katılımcılar %96,3; kadın katılımcılar ise %97,56 oranında katılıyorum veya kesinlikle katılıyorum görüşü bildirmiştir. Buna göre, kadın katılımcılar doğru bir dille yapılacak din eğitimin, öğrenciler ve hedef kitle tarafından kolayca anlaşılacağını ve amacına daha kolay ulaştıracağını daha yüksek oranda ifade etmiştir.

Soruya verilen cevaplar yaş grubu açısından ele alındığında 25-30 yaş grubu %100; 31-35 yaş grubu %94,74; 36-40 yaş grubu %100; 41-45 yaş grubu %100; 45 yaş üzeri

yaş grubu % 94,74 oranında katılıyorum veya kesinlikle katılıyorum görüşü bildirmiştir. Buna göre, 25-30, 36-40 ve 41-45 yaş grubundaki katılımcılar doğru bir dille yapılacak din eğitimin, öğrenciler ve hedef kitle tarafından kolayca anlaşılacağını ve amacına daha kolay ulaştıracağını daha yüksek oranda ifade etmiştir.

Soruya verilen cevaplar öğrenim düzeyi açısından ele alındığında lisans mezunları %97,92; yüksek lisans mezunları ise %95 oranında katılıyorum veya kesinlikle katılıyorum görüşü bildirmiştir. Buna göre, lisans mezunu katılımcılar doğru bir dille yapılacak din eğitimin, öğrenciler ve hedef kitle tarafından kolayca anlaşılacağını ve amacına daha kolay ulaştıracağını daha yüksek oranda ifade etmiştir.

Soruya verilen cevaplar mesleki kıdem açısından ele alındığında 1-5 yıldır çalışanlar %88,89; 6-10 yıldır çalışanlar %100; 11-15 yıldır çalışanlar %100; 16-20 yıldır çalışanlar %87,5; 21-25 yıldır çalışanlar %100; 26 yıl ve üzeri süredir çalışanlar %100 oranında katılıyorum veya kesinlikle katılıyorum görüşü bildirmiştir. Buna göre katılımcılar doğru bir dille yapılacak din eğitimin, öğrenciler ve hedef kitle tarafından kolayca anlaşılacağını ve amacına daha kolay ulaştıracağını daha yüksek oranda ifade etmiştir.

Soruya verilen cevaplar mezun olunan program açısından ele alındığında İlahiyat Fakültesi mezunları %96,43; DKAB Öğretmenliği bölüm mezunları ise %100 oranında katılıyorum veya kesinlikle katılıyorum görüşü bildirmiştir. Buna göre, DKAB Öğretmenliği bölüm mezunu katılımcılar doğru bir dille yapılacak din eğitimin, öğrenciler ve hedef kitle tarafından kolayca anlaşılacağını ve amacına daha kolay ulaştıracağını daha yüksek oranda ifade etmiştir.

Soruya verilen cevaplar görev yapılan okul türü açısından ele alındığında ise ortaokulda görevli olan %100; İmam Hatip ortaokulunda görevli olan %96,67; özel ortaokul/kolejde görev yapan öğretmenler ise %93,75 oranında katılıyorum veya kesinlikle katılıyorum görüşü bildirmiştir. Buna göre, ortaokulda görev yapan katılımcılar doğru bir dille yapılacak din eğitimin, öğrenciler ve hedef kitle tarafından kolayca anlaşılacağını ve amacına daha kolay ulaştıracağını daha yüksek oranda ifade etmiştir.

Tablo 4.15: “Dini Metin, Hadis ve Ayetlerin Öğrenciler Tarafından Daha Anlaşılır Olabilmesi Adına Terminolojiye Dair Bir Ünitenin Gerekli Olduğunu Düşünüyorum.” Sorusuna Verilen Cevapların Demografik Özelliklere Göre Frekans Dağılımı

Değişken	Grup	Katılmıyorum	Kısmen Katılıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
Cinsiyet	Erkek	3	5	13	6
	Kadın	4	9	14	14
Yaş Grubu	25-30	1	3	3	2
	31-35	1	3	7	8
	36-40	1	0	4	4
	41-45	3	3	4	2
	45 yaş üzeri	1	5	9	4
Öğrenim Düzeyi	Lisans	4	9	19	16
	Yüksek lisans	3	5	8	4
Mesleki Kıdem	1-5	1	3	2	3
	6-10	2	5	9	7
	11-15	1	0	6	6
	16-20	1	2	3	2
	21-25	1	2	2	2
	26sene ve üzeri	1	2	5	0
Mezun Olunan Program	İlahiyat Fakültesi	6	13	20	17
	Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği Bölümü	1	1	7	3
Görev Yapılan Okul Türü	Ortaokul	1	6	8	7
	İmam Hatip ortaokulu	4	4	9	13
	Özel ortaokul/kolej	2	4	10	0
Toplam		7	14	27	20

Tablo 4.13'e göre katılmıyorum görüşü bildirenlerin oranı %10; kısmen katılıyorum görüşü bildirenlerin oranı %21; katılıyorum görüşü bildirenlerin oranı %40; kesinlikle katılıyorum görüşü bildirenlerin oranı ise %29 şeklindedir. Buna göre katılımcılar dini metin, hadis ve ayetlerin öğrenciler tarafından daha anlaşılır olabilmesi adına terminolojiye dair bir ünitenin gerekli olduğunu düşünmektedir. Bunun yanında bu görüşe kısmen katılanların oranı ise %29 şeklindedir.

Soruya verilen cevaplar cinsiyet açısından ele alındığında erkek katılımcılar %70,37; kadın katılımcılar ise %68,29 oranında katılıyorum veya kesinlikle katılıyorum görüşü bildirmiştir. Buna göre, erkek katılımcılar dini metin, hadis ve ayetlerin öğrenciler

tarafından daha anlaşılır olabilmesi adına terminolojiye dair bir ünitenin gerekli olduğunu daha yüksek oranda ifade etmiştir.

Soruya verilen cevaplar yaş grubu açısından ele alındığında 25-30 yaş grubu %55,56; 31-35 yaş grubu %78,95; 36-40 yaş grubu %88,89; 41-45 yaş grubu %50; 45 yaş üzeri yaş grubu %68,42 oranında katılıyorum veya kesinlikle katılıyorum görüşü bildirmiştir. Buna göre, 36-40 yaş grubundaki katılımcılar dini metin, hadis ve ayetlerin öğrenciler tarafından daha anlaşılır olabilmesi adına terminolojiye dair bir ünitenin gerekli olduğunu daha yüksek oranda ifade etmiştir.

Soruya verilen cevaplar öğrenim düzeyi açısından ele alındığında lisans mezunları %72,92; yüksek lisans mezunları ise %60 oranında katılıyorum veya kesinlikle katılıyorum görüşü bildirmiştir. Buna göre, lisans mezunu katılımcılar dini metin, hadis ve ayetlerin öğrenciler tarafından daha anlaşılır olabilmesi adına terminolojiye dair bir ünitenin gerekli olduğunu daha yüksek oranda ifade etmiştir.

Soruya verilen cevaplar mesleki kıdem açısından ele alındığında 1-5 yıldır çalışanlar %55,56; 6-10 yıldır çalışanlar %69,57; 11-15 yıldır çalışanlar %92,31; 16-20 yıldır çalışanlar %62,5; 21-25 yıldır çalışanlar %57,14; 26 yıl ve üzeri süredir çalışanlar %62,5 oranında katılıyorum veya kesinlikle katılıyorum görüşü bildirmiştir. Buna göre, 11-15 yıldır çalışan katılımcılar dini metin, hadis ve ayetlerin öğrenciler tarafından daha anlaşılır olabilmesi adına terminolojiye dair bir ünitenin gerekli olduğunu daha yüksek oranda ifade etmiştir.

Soruya verilen cevaplar mezun olunan program açısından ele alındığında İlahiyat Fakültesi mezunları %66,07; DKAB Öğretmenliği bölüm mezunları ise %83,33 oranında katılıyorum veya kesinlikle katılıyorum görüşü bildirmiştir. Buna göre, DKAB bölüm mezunu katılımcılar dini metin, hadis ve ayetlerin öğrenciler tarafından daha anlaşılır olabilmesi adına terminolojiye dair bir ünitenin gerekli olduğunu daha yüksek oranda ifade etmiştir.

Soruya verilen cevaplar görev yapılan okul türü açısından ele alındığında ise ortaokulda görev yapan öğretmenler %68,18; İmam Hatip ortaokulunda görev yapan %73,33; özel ortaokul/kolejde görev yapan öğretmenlerin ise %62,5 oranında katılıyorum veya kesinlikle katılıyorum görüşü bildirmiştir. Buna göre, İmam Hatip ortaokulunda görev yapan katılımcılar dini metin, hadis ve ayetlerin öğrenciler

tarafından daha anlaşılır olabilmesi adına terminolojiye dair bir ünitenin gerekli olduğunu daha yüksek oranda ifade etmiştir.

Tablo 4.16: “Soyut Düşünme Olgunluğuna Erişmemiş Öğrenciler İçin Dini Terim Kullanılmasını Gereksiz Bilgi Yükleme Olarak Görürüm.” Sorusuna Verilen Cevapların Demografik Özelliklere Göre Frekans Dağılımı

Değişken	Grup	Katılmıyorum	Kısmen Katılıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
Cinsiyet	Erkek	8	14	3	2
	Kadın	19	14	5	3
Yaş Grubu	25-30	6	3	0	0
	31-35	7	9	1	2
	36-40	3	4	2	0
	41-45	5	5	1	1
	45 yaş üzeri	6	7	4	2
Öğrenim Düzeyi	Lisans	19	20	5	4
	Yüksek lisans	8	8	3	1
Mesleki Kıdem	1 5	4	4	0	1
	6 10	10	10	2	1
	11 15	5	4	4	0
	16 20	3	4	0	1
	21 25	2	2	1	2
	26 ve üzeri	3	4	1	0
Mezun Olunan Program	İlahiyat Fakültesi	21	25	6	4
	Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği Bölümü	6	3	2	1
Görev Yapılan Okul Türü	Ortaokul	4	11	4	3
	İmam Hatip ortaokulu	15	13	2	0
	Özel ortaokul/kolej	8	4	2	2
Toplam		27	28	8	5

Tablo 4.14'e göre katılmıyorum görüşü bildirenlerin oranı % 40; kısmen katılıyorum görüşü bildirenlerin oranı %41; katılıyorum görüşü bildirenlerin oranı %12; kesinlikle katılıyorum görüşü bildirenlerin oranı ise % 7 şeklindedir. Buna göre katılımcılar soyut düşünme olgunluğuna erişmemiş öğrenciler için dini terim kullanılmasını gereksiz bilgi yüklemesi olarak görmemektedir.

Soruya verilen cevaplar cinsiyet açısından ele alındığında erkek katılımcılar %81,48; kadın katılımcılar ise %80,49 oranında katılmıyorum veya kısmen katılıyorum görüşü bildirmiştir. Buna göre, erkek katılımcılar soyut düşünme olgunluğuna erişmemiş öğrenciler için dini terim kullanılmasının gereksiz bilgi yüklemesi olmadığını daha yüksek oranda ifade etmiştir.

Soruya verilen cevaplar yaş grubu açısından ele alındığında 25-30 yaş grubu %100; 31-35 yaş grubu %84,21; 36-40 yaş grubu %77,78; 41-45 yaş grubu %83,33; 45 yaş üzeri yaş grubu %68,42 oranında katılmıyorum veya kısmen katılıyorum görüşü bildirmiştir. Buna göre, 25-30 yaş grubundaki katılımcılar soyut düşünme olgunluğuna erişmemiş öğrenciler için dini terim kullanılmasının gereksiz bilgi yüklemesi olmadığını daha yüksek oranda ifade etmiştir.

Soruya verilen cevaplar öğrenim düzeyi açısından ele alındığında lisans mezunları %81,25; yüksek lisans mezunları ise %80 oranında katılmıyorum veya kısmen katılıyorum görüşü bildirmiştir. Buna göre, lisans mezunu katılımcılar soyut düşünme olgunluğuna erişmemiş öğrenciler için dini terim kullanılmasının gereksiz bilgi yüklemesi olmadığını daha yüksek oranda ifade etmiştir.

Soruya verilen cevaplar mesleki kıdem açısından ele alındığında 1-5 yıldır çalışanlar %88,89; 6-10 yıldır çalışanlar %86,96; 11-15 yıldır çalışanlar %69,23; 16-20 yıldır çalışanlar %87,5; 21-25 yıldır çalışanlar %57,14; 26 yıl ve üzeri süredir çalışanlar %87,5 oranında katılmıyorum veya kısmen katılıyorum görüşü bildirmiştir. Buna göre, 1-5 yıldır çalışan katılımcılar soyut düşünme olgunluğuna erişmemiş öğrenciler için dini terim kullanılmasının gereksiz bilgi yüklemesi olmadığını daha yüksek oranda ifade etmiştir.

Soruya verilen cevaplar mezun olunan program açısından ele alındığında İlahiyat Fakültesi mezunları %82,14; DKAB Öğretmenliği bölümden mezun olanlar ise %75 oranında katılmıyorum veya kısmen katılıyorum görüşü bildirmiştir. Buna göre, İlahiyat Fakültesi mezunu katılımcılar soyut düşünme olgunluğuna erişmemiş öğrenciler için dini terim kullanılmasının gereksiz bilgi yüklemesi olmadığını daha yüksek oranda ifade etmiştir.

Soruya verilen cevaplar görev yapılan okul türü açısından ele alındığında ise ortaokulda görev yapan öğretmenler %68,18; İmam Hatip ortaokulunda görev yapan öğretmenler %93,33; özel ortaokul/kolejde görev yapan öğretmenler ise %75 oranında

katılmıyorum veya kısmen katılıyorum görüşü bildirmiştir. Buna göre, İmam Hatip ortaokulunda görev yapan katılımcılar soyut düşünme olgunluğuna erişmemiş öğrenciler için dini terim kullanılmasının gereksiz bilgi yüklemesi olmadığını daha yüksek oranda ifade etmiştir.

Tablo 4.17: “DKAB Dersindeki İletileri En Uygun Dil İle Aktarıırken Ayrı Bir Konu Olarak Değil Günlük Hayatın Bir Parçası Olarak Göstermeyi Hedeflerim.” Sorusuna Verilen Cevapların Demografik Özelliklere Göre Frekans Dağılımı

Değişken	Grup	Katılmıyorum	Kısmen Katılıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
Cinsiyet	Erkek	1	0	12	14
	Kadın	0	5	15	21
Yaş Grubu	25-30	0	2	4	3
	31-35	0	2	7	10
	36-40	0	0	3	6
	41-45	1	1	5	5
	45 yaş üzeri	0	0	8	11
Öğrenim Düzeyi	Lisans	1	5	20	22
	Yüksek lisans	0	0	7	13
Mesleki Kıdem	1 5	0	3	3	3
	6 10	0	2	9	12
	11 15	1	0	7	5
	16 20	0	0	2	6
	21 25	0	0	5	2
	26 ve üzeri	0	0	1	7
Mezun Olunan Program	İlahiyat Fakültesi	1	5	22	28
	Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği Bölümü	0	0	5	7
Görev Yapılan Okul Türü	Ortaokul	1	0	8	13
	İmam Hatip ortaokulu	0	3	15	12
	Özel ortaokul/kolej	0	2	4	10
Toplam		1	5	27	35

Tablo 4.15 'e göre katılmıyorum görüşü bildirenlerin oranı %1; kısmen katılıyorum görüşü bildirenlerin oranı %7; katılıyorum görüşü bildirenlerin oranı %40; kesinlikle katılıyorum görüşü bildirenlerin oranı ise %51 şeklindedir. Buna göre katılımcılar

DKAB dersindeki iletileri en uygun dil ile aktarırken, ayrı bir konu olarak değil günlük hayatın bir parçası olarak göstermeyi hedeflemektedir.

Soruya verilen cevaplar cinsiyet açısından ele alındığında erkek katılımcılar %96,3; kadın katılımcılar ise %87,8 oranında katılıyorum veya kesinlikle katılıyorum görüşü bildirmiştir. Buna göre, erkek katılımcılar DKAB dersindeki iletileri en uygun dil ile aktarırken, ayrı bir konu olarak değil günlük hayatın bir parçası olarak gösterdiğini daha yüksek oranda ifade etmiştir.

Soruya verilen cevaplar yaş grubu açısından ele alındığında 25-30 yaş grubu %77,78; 31-35 yaş grubu %89,47; 36-40 yaş grubu %100; 41-45 yaş grubu %83,33; 45 yaş üzeri yaş grubu %100 oranında katılıyorum veya kesinlikle katılıyorum görüşü bildirmiştir. Buna göre, 36-40 ile 45 yaş ve üzeri yaş grubundaki katılımcılar DKAB dersindeki iletileri en uygun dil ile aktarırken, ayrı bir konu olarak değil günlük hayatın bir parçası olarak gösterdiğini daha yüksek oranda ifade etmiştir.

Soruya verilen cevaplar öğrenim düzeyi açısından ele alındığında lisans mezunları %87,5; yüksek lisans mezunları ise %100 oranında katılıyorum veya kesinlikle katılıyorum görüşü bildirmiştir. Buna göre, yüksek lisans mezunu katılımcılar DKAB dersindeki iletileri en uygun dil ile aktarırken, ayrı bir konu olarak değil günlük hayatın bir parçası olarak gösterdiğini daha yüksek oranda ifade etmiştir.

Soruya verilen cevaplar mesleki kıdem açısından ele alındığında 1-5 yıldır çalışanlar %66,67; 6-10 yıldır çalışanlar %91,3; 11-15 yıldır çalışanlar %92,31; 16-20 yıldır çalışanlar %100; 21-25 yıldır çalışanlar %100; 26 yıl ve üzeri süredir çalışanlar %100 oranında katılıyorum veya kesinlikle katılıyorum görüşü bildirmiştir. Buna göre, 16-20, 21-25 ve 26 yıl üzeri süredir çalışan katılımcılar DKAB dersindeki iletileri en uygun dil ile aktarırken, ayrı bir konu olarak değil günlük hayatın bir parçası olarak gösterdiğini daha yüksek oranda ifade etmiştir. Ayrıca yaş yükseldikçe katılımcıların cevabının kesinlikle katılıyorum seçeneğine yaklaştığı görülmektedir.

Soruya verilen cevaplar mezun olunan program açısından ele alındığında İlahiyat Fakültesi mezunları %89,29; DKAB Öğretmenliği bölüm mezunları ise %100 oranında katılıyorum veya kesinlikle katılıyorum görüşü bildirmiştir. Buna göre, DKAB Öğretmenliği bölümü mezunu katılımcılar dersindeki iletileri en uygun dil ile aktarırken, ayrı bir konu olarak değil günlük hayatın bir parçası olarak gösterdiğini daha yüksek oranda ifade etmiştir.

Soruya verilen cevaplar görev yapılan okul türü açısından ele alındığında ise ortaokulda görev yapan öğretmenler %95,45; İmam Hatip ortaokulunda görev yapan öğretmenler %90; özel ortaokul/kolejde görev yapan öğretmenler ise %87,5 oranında katılıyorum veya kesinlikle katılıyorum görüşü bildirmiştir. Buna göre, ortaokulda görev yapan öğretmenler DKAB dersindeki iletileri en uygun dil ile aktarırken, ayrı bir konu olarak değil günlük hayatın bir parçası olarak gösterdiğini daha yüksek oranda ifade etmiştir.

Tablo 4.18: “DKAB Dersinde Dini Terimler Sadeleştirilerek Verilmelidir.” Sorusuna Verilen Cevapların Demografik Özelliklere Göre Frekans Dağılımı

Değişken	Grup	Katılmıyorum	Kısmen Katılıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
Cinsiyet	Erkek	0	4	15	8
	Kadın	0	4	19	18
Yaş Grubu	25-30	0	2	4	3
	31-35	0	3	8	8
	36-40	0	0	4	5
	41-45	0	0	7	5
	45 yaş üzeri	0	3	11	5
	Öğrenim Düzeyi	Lisans	0	7	22
Mesleki Kıdem	Yüksek lisans	0	1	12	7
	1 5	0	3	5	1
	6 10	0	2	9	12
	11 15	0	1	9	3
	16 20	0	0	2	6
	21 25	0	1	5	1
	26seneve üzeri	0	1	4	3
Mezun Olunan Program	İlahiyat Fakültesi	0	8	28	20
	Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği Bölümü	0	0	6	6
Görev Yapılan Okul Türü	Ortaokul	0	3	12	7
	İmam Hatip ortaokulu	0	3	17	10
	Özel ortaokul/kolej	0	2	5	9
Toplam		0	8	34	26

Tablo 4.16'ya göre katılmıyorum görüşü bildirenlerin oranı %0; kısmen katılıyorum görüşü bildirenlerin oranı %12; katılıyorum görüşü bildirenlerin oranı %50 ; kesinlikle katılıyorum görüşü bildirenlerin oranı ise % 38 şeklindedir. Buna göre, katılımcılar DKAB dersinde dini terimlerin sadeleştirilerek verilmesi gerektiğini düşünmektedir.

Soruya verilen cevaplar cinsiyet açısından ele alındığında erkek katılımcılar %85,19; kadın katılımcılar ise %90,24 oranında katılıyorum veya kesinlikle katılıyorum görüşü bildirmiştir. Buna göre, kadın katılımcılar DKAB dersinde dini terimlerin sadeleştirilerek verilmesi gerektiğini daha yüksek oranda ifade etmiştir.

Soruya verilen cevaplar yaş grubu açısından ele alındığında 25-30 yaş grubu %77,78; 31-35 yaş grubu %84,21; 36-40 yaş grubu %100; 41-45 yaş grubu %100; 45 yaş üzeri yaş grubu %84,21 oranında katılıyorum veya kesinlikle katılıyorum görüşü bildirmiştir. Buna göre, 36-40 ve 41-45 yaş grubundaki katılımcılar DKAB dersinde dini terimler sadeleştirilerek verilmesi gerektiğini daha yüksek oranda ifade etmiştir.

Soruya verilen cevaplar öğrenim düzeyi açısından ele alındığında lisans mezunları %85,42; yüksek lisans mezunları ise %95 oranında katılıyorum veya kesinlikle katılıyorum görüşü bildirmiştir. Buna göre, yüksek lisans mezunu katılımcılar DKAB dersinde dini terimler sadeleştirilerek verilmesi gerektiğini daha yüksek oranda ifade etmiştir.

Soruya verilen cevaplar mesleki kıdem açısından ele alındığında 1-5 yıldır çalışanlar %66,67; 6-10 yıldır çalışanlar %91,3; 11-15 yıldır çalışanlar %92,31; 16-20 yıldır çalışanlar %100; 21-25 yıldır çalışanlar %85,71; 26 yıl ve üzeri süredir çalışanlar %87,5 oranında katılıyorum veya kesinlikle katılıyorum görüşü bildirmiştir. Buna göre, 16-20 yıldır çalışan katılımcılar DKAB dersinde dini terimler sadeleştirilerek verilmesi gerektiğini daha yüksek oranda ifade etmiştir.

Soruya verilen cevaplar mezun olunan program açısından ele alındığında İlahiyat Fakültesi mezunları %85,71; DKAB bölümü mezunları ise %100 oranında katılıyorum veya kesinlikle katılıyorum görüşü bildirmiştir. Buna göre, DKAB bölümü mezunu katılımcılar dersinde dini terimler sadeleştirilerek verilmesi gerektiğini daha yüksek oranda ifade etmiştir.

Soruya verilen cevaplar görev yapılan okul türü açısından ele alındığında ise ortaokulda görev yapan öğretmenler %86,36; İmam Hatip ortaokulunda görev yapan öğretmenler %90; özel ortaokul/kolejde görev yapan öğretmenler ise % 87,5 oranında

katılıyorum veya kesinlikle katılıyorum görüşü bildirmiştir. Buna göre, İmam Hatip ortaokulunda görev yapan katılımcılar ise DKAB dersinde dini terimler sadeleştirilerek verilmesi gerektiğini daha yüksek oranda ifade etmiştir.

Tablo 4.19: “DKAB Dersinde Öğrenilen Kavramları Din Dili Altında Öğrencilerin Kendi Kelimeleriyle İfade Edebilmelerini Beklerim.” Sorusuna Verilen Cevapların Demografik Özelliklere Göre Frekans Dağılımı

Değişken	Grup	Katılmıyorum	Kısmen Katılıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
Cinsiyet	Erkek	2	0	16	9
	Kadın	2	3	23	13
Yaş Grubu	25-30	0	1	6	2
	31-35	0	1	12	6
	36-40	0	0	6	3
	41-45	1	0	5	6
	45 yaş üzeri	3	1	10	5
Öğrenim Düzeyi	Lisans	3	3	29	13
	Yüksek lisans	1	0	10	9
Mesleki Kıdem	1 5	0	1	6	2
	6 10	1	1	14	7
	11 15	2	0	7	4
	16 20	0	0	5	3
	21 25	1	1	4	1
	26sene ve üzeri	0	0	3	5
Mezun Olunan Program	İlahiyat Fakültesi	4	3	31	18
	Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği Bölümü	0	0	8	4
Görev Yapılan Okul Türü	Ortaokul	0	2	13	7
	İmam Hatip ortaokulu	3	0	19	8
	Özel ortaokul/kolej	1	1	7	7
Toplam		4	3	39	22

Tablo 4.17’ye göre katılmıyorum görüşü bildirenlerin oranı %6; kısmen katılıyorum görüşü bildirenlerin oranı %4; katılıyorum görüşü bildirenlerin oranı %57; kesinlikle katılıyorum görüşü bildirenlerin oranı ise %32 şeklindedir. Buna göre katılımcılar

DKAB dersinde öğrenilen kavramların, din dili altında öğrencilerin kendi kelimeleriyle ifade edebilmesini beklediğini ifade etmiştir.

Soruya verilen cevaplar cinsiyet açısından ele alındığında erkek katılımcılar %92,59; kadın katılımcılar ise %87,8 oranında katılıyorum veya kesinlikle katılıyorum görüşü bildirmiştir. Buna göre, erkek katılımcılar DKAB dersinde öğrenilen kavramların, din dili altında öğrencilerin kendi kelimeleriyle ifade edebilmesini beklediğini daha yüksek oranda ifade etmiştir.

Soruya verilen cevaplar yaş grubu açısından ele alındığında 25-30 yaş grubu %88,89; 31-35 yaş grubu %94,74; 36-40 yaş grubu %100; 41-45 yaş grubu %91,67; 45 yaş üzeri yaş grubu %78,95 oranında katılıyorum veya kesinlikle katılıyorum görüşü bildirmiştir. Buna göre, 36-40 yaş grubu katılımcılar DKAB dersinde öğrenilen kavramların, din dili altında öğrencilerin kendi kelimeleriyle ifade edebilmesini beklediğini daha yüksek oranda ifade etmiştir.

Soruya verilen cevaplar öğrenim düzeyi açısından ele alındığında lisans mezunları %87,5; yüksek lisans mezunları ise %95 oranında katılıyorum veya kesinlikle katılıyorum görüşü bildirmiştir. Buna göre, yüksek lisans mezunu katılımcılar DKAB dersinde öğrenilen kavramların, din dili altında öğrencilerin kendi kelimeleriyle ifade edebilmesini beklediğini daha yüksek oranda ifade etmiştir.

Soruya verilen cevaplar mesleki kıdem açısından ele alındığında 1-5 yıldır çalışanlar %88,89; 6-10 yıldır çalışanlar %91,3; 11-15 yıldır çalışanlar %84,62; 16-20 yıldır çalışanlar %100; 21-25 yıldır çalışanlar %71,43; 26 yıl ve üzeri süredir çalışanlar %100 oranında katılıyorum veya kesinlikle katılıyorum görüşü bildirmiştir. Buna göre, 16-20 yıldır ve 26 yıl ve üzeri süredir çalışan katılımcılar DKAB dersinde öğrenilen kavramların, din dili altında öğrencilerin kendi kelimeleriyle ifade edebilmesini beklediğini daha yüksek oranda ifade etmiştir.

Soruya verilen cevaplar mezun olunan program açısından ele alındığında İlahiyat Fakültesi mezunları % 87,5; DKAB Öğretmenliği bölümü mezunları ise % 100 oranında katılıyorum veya kesinlikle katılıyorum görüşü bildirmiştir. Buna göre, DKAB Öğretmenliği bölümü mezunu katılımcılar derslerinde öğrenilen kavramların, din dili altında öğrencilerin kendi kelimeleriyle ifade edebilmesini beklediğini daha yüksek oranda ifade etmiştir.

Soruya verilen cevaplar görev yapılan okul türü açısından ele alındığında ise ortaokulda görev yapan öğretmenler %90,91; İmam Hatip ortaokulunda görev yapan öğretmenler %90; özel ortaokul/kolejde görev yapan öğretmenler %87,5 oranında katılıyorum veya kesinlikle katılıyorum görüşü bildirmiştir. Buna göre, ortaokulda görev yapan katılımcılar ise DKAB dersinde öğrenilen kavramların, din dili altında öğrencilerin kendi kelimeleriyle ifade edebilmesini beklediğini daha yüksek oranda ifade etmiştir.

Tablo 4.20: “Din Dilinde Teorikten Ziyade Hz. Peygamber’in (S.A.V.) Uyguladığı Gibi Bir Din Dilini Rehber Edinirim.” Sorusuna Verilen Cevapların Demografik Özelliklere Göre Frekans Dağılımı

Değişken	Grup	Katılmıyorum	Kısmen Katılıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
Cinsiyet	Erkek	0	4	10	13
	Kadın	0	0	21	20
Yaş Grubu	25-30	0	1	5	3
	31-35	0	0	9	10
	36-40	0	0	3	6
	41-45	0	0	6	6
	45 yaş üzeri	0	3	8	8
Öğrenim Düzeyi	Lisans	0	2	23	23
	Yüksek lisans	0	2	8	10
Mesleki Kıdem	1 5	0	1	4	4
	6 10	0	0	12	11
	11 15	0	1	4	8
	16 20	0	2	2	4
	21 25	0	0	6	1
	26sene ve üzeri	0	0	3	5
Mezun Olunan Program	İlahiyat Fakültesi	0	4	27	25
	Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği Bölümü	0	0	4	8
Görev Yapılan Okul Türü	Ortaokul	0	2	8	12
	İmam Hatip ortaokulu	0	2	17	11
	Özel ortaokul/kolej	0	0	6	10
Toplam		0	4	31	33

Tablo 4.18'e göre katılmıyorum görüşü bildirenlerin oranı %0; kısmen katılıyorum görüşü bildirenlerin oranı %6; katılıyorum görüşü bildirenlerin oranı %46; kesinlikle katılıyorum görüşü bildirenlerin oranı ise %49 şeklindedir. Buna göre katılımcılar din dilinde Hz. Peygamber'in (s.a.v.) uygulaması şeklinde din dilini rehber edindiğini ifade etmiştir.

Soruya verilen cevaplar cinsiyet açısından ele alındığında erkek katılımcılar %85,19; kadın katılımcılar ise %100 oranında katılıyorum veya kesinlikle katılıyorum görüşü bildirmiştir. Buna göre, kadın katılımcılar din dilinde teoriden daha çok Hz. Muhammed'in uyguladığı din dilini rehber edindiğini daha yüksek oranda ifade etmiştir.

Soruya verilen cevaplar yaş grubu açısından ele alındığında 25-30 yaş grubu %88,89; 31-35 yaş grubu %100; 36-40 yaş grubu %100; 41-45 yaş grubu %100; 45 yaş üzeri yaş grubu %84,21 oranında katılıyorum veya kesinlikle katılıyorum görüşü bildirmiştir. Buna göre, 31-35, 36-40 ve 41-45 yaş grubundaki katılımcılar din dilinde teoriden daha fazla Hz. Muhammed'in (s.a.v.) uygulaması şeklini rehber edindiğini daha yüksek oranda ifade etmiştir.

Soruya verilen cevaplar öğrenim düzeyi açısından ele alındığında lisans mezunları %95,83; yüksek lisans mezunları ise %90 oranında katılıyorum veya kesinlikle katılıyorum görüşü bildirmiştir. Buna göre, lisans mezunu katılımcılar din dilinde teoriden daha fazla Hz. Muhammed'in (s.a.v.) uyguladığı din dilini rehber edindiğini daha yüksek oranda ifade etmiştir.

Soruya verilen cevaplar mesleki kıdem açısından ele alındığında 1-5 yıldır çalışanlar %88,89; 6-10 yıldır çalışanlar %100; 11-15 yıldır çalışanlar %92,31; 16-20 yıldır çalışanlar %75; 21-25 yıldır çalışanlar %100; 26 yıl ve üzeri süredir çalışanlar %100 oranında katılıyorum veya kesinlikle katılıyorum görüşü bildirmiştir. Buna göre, 6-10 yıldır, 21-25 yıldır ve 26 yıl ve üzeri süredir çalışan katılımcılar din dilinde teoriden daha fazla Hz. Muhammed'in (s.a.v.) uyguladığı dili rehber edindiğini daha yüksek oranda ifade etmiştir.

Soruya verilen cevaplar mezun olunan program açısından ele alındığında İlahiyat Fakültesi mezunları %92,86; DKAB bölümü mezunları ise %100 oranında katılıyorum veya kesinlikle katılıyorum görüşü bildirmiştir. Buna göre, bu bölümden mezun olan öğretmenler daha yüksek oranda ifade etmiştir.

Soruya verilen cevaplar görev yapılan okul türü açısından ele alındığında ise ortaokulda görev yapan öğretmenler %90,91; İmam Hatip ortaokulunda görev yapan öğretmenler %93,33; özel ortaokul/kolejde görev yapan öğretmenler ise %100 oranında katılıyorum veya kesinlikle katılıyorum görüşü bildirmiştir. Buna göre, ortaokulda görev yapan öğretmenler din dilinde teorinin yerine Hz. Muhammed'in (s.a.v.) uyguladığı din dilini rehber edindiğini daha yüksek oranda ifade etmiştir.

Tablo 4.21: “DKAB Dersin Öğrencilerin Sorularına Karşı Hassasiyetle Yaklaşır ve Kavramları Aktarırken Kutsal Konularda Korkutma-Ceza Gibi Uygulamalara Yer Vermem.” Sorusuna Verilen Cevapların Demografik Özelliklere Göre Frekans Dağılımı

Değişken	Grup	Katılmıyorum	Kısmen Katılıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
Cinsiyet	Erkek	1	6	6	14
	Kadın	0	3	9	29
Yaş Grubu	25-30	0	1	3	5
	31-35	0	3	5	11
	36-40	0	1	0	8
	41-45	0	2	3	7
	45 yaş üzeri	1	2	4	12
Öğrenim Düzeyi	Lisans	1	7	12	28
	Yüksek lisans	0	2	3	15
Mesleki Kıdem	1 5	0	0	3	6
	6 10	0	4	7	12
	11 15	1	3	1	8
	16 20	0	1	0	7
	21 25	0	0	1	6
	26 yıl ve üzeri	0	1	3	4
Mezun Olunan Program	İlahiyat Fakültesi	1	8	12	35
	Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği Bölümü	0	1	3	8
Görev Yapılan Okul Türü	Ortaokul	0	3	5	14
	İmam Hatip ortaokulu	1	5	8	16
	Özel ortaokul/kolej	0	1	2	13
Toplam		1	9	15	43

Tablo 4.19'a göre katılmıyorum görüşü bildirenlerin oranı %1; kısmen katılıyorum görüşü bildirenlerin oranı %13; katılıyorum görüşü bildirenlerin oranı %22; kesinlikle katılıyorum görüşü bildirenlerin oranı ise %63 şeklindedir. Buna göre katılımcılar DKAB dersinde öğrencilerin sorularına karşı hassasiyetle yaklaştığını ve kavramları aktarırken kutsal konularda korkutma-ceza gibi uygulamalara yer vermediğini ifade etmiştir.

Soruya verilen cevaplar cinsiyet açısından ele alındığında erkek katılımcılar %74,07; kadın katılımcılar ise %92,68 oranında katılıyorum veya kesinlikle katılıyorum görüşü bildirmiştir. Buna göre, kadın katılımcılar DKAB dersinde öğrencilerin sorularına karşı hassasiyetle yaklaştığını ve kavramları aktarırken kutsal konularda korkutma-ceza gibi uygulamalara yer vermediğini daha yüksek oranda ifade etmiştir.

Soruya verilen cevaplar yaş grubu açısından ele alındığında 25-30 yaş grubu %88,89; 31-35 yaş grubu %84,21; 36-40 yaş grubu %88,89; 41-45 yaş grubu %83,33; 45 yaş üzeri yaş grubu %84,21 oranında katılıyorum veya kesinlikle katılıyorum görüşü bildirmiştir. Buna göre, 25-30 ve 36-40 yaş grubundaki katılımcılar DKAB dersinde öğrencilerin sorularına karşı hassasiyetle yaklaştığını ve kavramları aktarırken kutsal konularda korkutma-ceza gibi uygulamalara yer vermediğini daha yüksek oranda ifade etmiştir.

Soruya verilen cevaplar öğrenim düzeyi açısından ele alındığında lisans mezunları %83,33; yüksek lisans mezunları ise %90 oranında katılıyorum veya kesinlikle katılıyorum görüşü bildirmiştir. Buna göre, yüksek lisans mezunu katılımcılar DKAB dersinde öğrencilerin sorularına karşı hassasiyetle yaklaştığını ve kavramları aktarırken kutsal konularda korkutma-ceza gibi uygulamalara yer vermediğini daha yüksek oranda ifade etmiştir.

Soruya verilen cevaplar mesleki kıdem açısından ele alındığında 1-5 yıldır çalışanlar %100; 6-10 yıldır çalışanlar %82,61; 11-15 yıldır çalışanlar %69,23; 16-20 yıldır çalışanlar %87,5; 21-25 yıldır çalışanlar %100; 26 yıl ve üzeri süredir çalışanlar %87,5 oranında katılıyorum veya kesinlikle katılıyorum görüşü bildirmiştir. Buna göre, 1-5 yıldır ve 21-25 yıldır çalışan katılımcılar DKAB dersinde öğrencilerin sorularına karşı hassasiyetle yaklaştığını ve kavramları aktarırken kutsal konularda korkutma-ceza gibi uygulamalara yer vermediğini daha yüksek oranda ifade etmiştir.

Soruya verilen cevaplar mezun olunan program açısından ele alındığında İlahiyat Fakültesi mezunları %83,93; DKAB Öğretmenliği bölümü mezunları %91,67 oranında katılıyorum veya kesinlikle katılıyorum görüşü bildirmiştir. Buna göre, DKAB Öğretmenliği bölümü mezunu katılımcılar DKAB dersinde öğrencilerin sorularına karşı hassasiyetle yaklaştığını ve kavramları aktarırken kutsal konularda korkutma-ceza gibi uygulamalara yer vermediğini daha yüksek oranda ifade etmiştir.

Soruya verilen cevaplar görev yapılan okul türü açısından ele alındığında ise ortaokulda görev yapan öğretmenler %86,36; İmam Hatip ortaokulunda görev yapan öğretmenler %80; özel ortaokul/kolejde görev yapan öğretmenler ise %93,75 oranında katılıyorum veya kesinlikle katılıyorum şeklinde görüş bildirmiştir. Buna göre, özel ortaokul/kolejde görev yapan katılımcılar DKAB dersinde öğrencilerin sorularına karşı hassasiyetle yaklaştığını ve kavramları aktarırken kutsal konularda korkutma-ceza gibi uygulamalara yer vermediğini daha yüksek oranda ifade etmiştir.

Tablo 4.22: “Din Dilini Kullanırken Sabır ve Sağduyulu Bir Tavrı Sergilerim.” Sorusuna Verilen Cevapların Demografik Özelliklere Göre Frekans Dağılımı

Değişken	Grup	Katılmıyorum	Kısmen Katılıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
Cinsiyet	Erkek	0	0	7	20
	Kadın	0	1	7	33
Yaş Grubu	25-30	0	0	3	6
	31-35	0	0	4	15
	36-40	0	0	0	9
	41-45	0	1	2	9
	45 yaş üzeri	0	0	5	14
Öğrenim Düzeyi	Lisans	0	1	11	36
	Yüksek lisans	0	0	3	17
Mesleki Kıdem	1 5	0	0	3	6
	6 10	0	1	5	17
	11 15	0	0	1	12
	16 20	0	0	2	6
	21 25	0	0	1	6
	26sene ve üzeri	0	0	2	6
	İlahiyat Fakültesi	0	1	13	42
Mezun Olunan Program	Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği Bölümü	0	0	1	11
	Ortaokul	0	0	3	19

Görev Yapılan Okul Türü	İmam Hatip ortaokulu	0	1	10	19
	Özel ortaokul/kolej	0	0	1	15
Toplam		0	1	14	53

Tablo 4.20'ye göre katılmıyorum görüşü bildirenlerin oranı %0; kısmen katılıyorum görüşü bildirenlerin oranı %1; katılıyorum görüşü bildirenlerin oranı %21; kesinlikle katılıyorum görüşü bildirenlerin oranı ise %78 şeklindedir. Buna göre katılımcılar, din dilini kullanırken sabır ve sağduyulu bir tavır sergilediğini belirtmiştir.

Soruya verilen cevaplar cinsiyet açısından ele alındığında erkek katılımcılar %100; kadın katılımcılar ise %97,56 oranında katılıyorum veya kesinlikle katılıyorum görüşü bildirmiştir. Buna göre, erkek katılımcılar din dilini kullanırken sabır ve sağduyulu bir tavır sergilediğini daha yüksek oranda ifade etmiştir.

Soruya verilen cevaplar yaş grubu açısından ele alındığında 25-30 yaş grubu %100; 31-35 yaş grubu %100; 36-40 yaş grubu %100; 41-45 yaş grubu %91,67; 45 yaş üzeri yaş grubu % 100 oranında katılıyorum veya kesinlikle katılıyorum görüşü bildirmiştir. Buna göre, 41-45 yaş grubundaki katılımcılar din dilini kullanırken sabır ve sağduyulu bir tavır sergilediğini daha düşük oranda ifade etmiştir.

Soruya verilen cevaplar öğrenim düzeyi açısından ele alındığında lisans mezunları %97,92; yüksek lisans mezunları ise %100 oranında katılıyorum veya kesinlikle katılıyorum görüşü bildirmiştir. Buna göre, yüksek lisans mezunu katılımcılar din dilini kullanırken sabır ve sağduyulu bir tavır sergilediğini daha yüksek oranda ifade etmiştir.

Soruya verilen cevaplar mesleki kıdem açısından ele alındığında 1-5 yıldır çalışanlar %100; 6-10 yıldır çalışanlar %95,65; 11-15 yıldır çalışanlar %100; 16-20 yıldır çalışanlar %100; 21-25 yıldır çalışanlar %100; 26 yıl ve üzeri süredir çalışanlar %100 oranında katılıyorum veya kesinlikle katılıyorum görüşü bildirmiştir. Buna göre, 6-10 yıldır çalışan katılımcılar din dilini kullanırken sabır ve sağduyulu bir tavır sergilediğini daha düşük oranda ifade etmiştir.

Soruya verilen cevaplar mezun olunan program açısından ele alındığında İlahiyat Fakültesi mezunları %98,21; DKAB Öğretmenliği bölümü mezunları % 100 oranında katılıyorum veya kesinlikle katılıyorum görüşü bildirmiştir. Buna göre, DKAB

Öğretmenliği bölümü mezunu katılımcılar din dilini kullanırken sabır ve sağduyulu bir tavır sergilediğini daha yüksek oranda ifade etmiştir.

Soruya verilen cevaplar görev yapılan okul türü açısından ele alındığında ise ortaokulda görev yapan öğretmenler %100; İmam Hatip ortaokulunda görev yapan öğretmenler %96,67; özel ortaokul/kolejde görev yapan öğretmenler ise %100 oranında katılıyorum veya kesinlikle katılıyorum görüşü bildirmiştir. Buna göre, İmam Hatip ortaokulunda görev yapan katılımcılar din dilini kullanırken sabır ve sağduyulu bir tavır sergilediğini daha düşük oranda ifade etmiştir.

4.2. İkinci Alt Probleme Yönelik Bulgular

Tablo 4.23: Katılımcıların Din Diline İlişkin Eklemek İstedikleri Görüşlerle İlgili Dağılımlar

Alt Temalar	Katılımcılar*	Alt Temaları Belirleyen Katılımcı Sayısı (N)	%
Temel kavramlar bir üniteyle sınırlandırmamalı	K1, K23, K36,	3	4.4
Sade bir dil kullanmaya özen gösterilmeli	K2, K40, K42, K54	4	5.9
Gelişim dönemine uygun yöntem ve teknikler uygulanmalı	K3, K6, K7, K9, K11, K24, K31, K25, K28, K39, K58, K62, K65	13	19.1
Din ile dil ilişkisi kurulmalı	K5	1	1.5
Kavramlar günlük yaşamla ilişkilendirilerek anlamlarıyla anlatılmalı	K8, K10, K15, K33, K37, K60, K63, K64	8	11.8
Kavramların orijinal haliyle verilmeli, anlamı da açıklanmalı	K13, K55, K59	3	4.4
Öğretmen ilgili/disiplinli ve iyi bir örnek olmalı	K14, K41, K45, K53, K56, K57, K66	7	10.3

* K: Katılımcı

Dini terimlerin hepsinin bir arada verildiği bir ünite olmalı	K21, K46	2	2.9
---	----------	---	-----

Tablo 4.24: Katılımcıların Din Diline İlişkin Eklemek İstedikleri Görüşlerle İlgili Dağılımlar (Devamı)

Alt Temalar	Katılımcılar [†]	Alt Temaları Belirleyen Katılımcı Sayısı (N)	%
Dini terimler kullanılarak felsefi düşünme yönü güçlendirilmeli	K61	1	1.5
Okul dışı öğrenme önemsenmeli	K67	1	1.5
Cevap vermeyen katılımcılar	K4, K12, K16, K17, K18, K19, K20, K22, K25, K26, K27, K28, K29, K30, K32, K34, K43, K44, K47, K48, K49, K50, K51, K52, K68	25	36.8
Toplam		68	100

Din dili ile ilgili katılımcıların eklemek istedikleri görüşler değerlendirildiğinde 10 alt tema oluşturulmuştur. Bu alt temalardan “Temel kavramlar bir üniteyle sınırlandırmamalı” alt teması 3 katılımcı tarafından %4,4 oranında; “Sade bir dil kullanmaya özen gösterilmeli” alt teması 4 katılımcı tarafından %5,9 oranında; “Gelişim dönemine uygun yöntem ve teknikler uygulanmalı” alt teması 13 katılımcı tarafından %19,1 oranında; “Din ile dil ilişkisi kurulmalı” alt teması 1 katılımcı tarafından %1,5 oranında; “Kavramlar günlük yaşamla ilişkilendirilerek anlamlarıyla anlatılmalı” alt teması 8 katılımcı tarafından %11,8 oranında; “Kavramların orijinal haliyle verilmeli, anlamı da açıklanmalı” alt teması 3 katılımcı tarafından %4,4

[†] K: Katılımcı

oranında; “Öğretmen ilgili/disiplinli ve iyi bir örnek olmalı” alt teması 7 katılımcı tarafından %10,3 oranında; “Dini terimlerin hepsinin bir arada verildiği bir ünite olmalı” 2 katılımcı tarafından %2,9 oranında; “Dini terimler kullanılarak felsefi düşünme yönü güçlendirilmeli” alt teması 1 katılımcı tarafından %1,5 oranında; “Okul dışı öğrenme önemsenmeli” alt teması 1 katılımcı tarafından % 1,5 oranında tekrar edilmiştir. Din dili ile ilgili katılımcılardan 25’inin görüş belirtmediği tespit edilmiş olup genel toplam içerisindeki oranları %36,8 olarak hesaplanmıştır. Alt temalar arasında en fazla tekrar eden alt tema “Gelişim dönemine uygun yöntem ve teknikler uygulanmalı” alt temasıdır. Katılımcıların %19,1’i Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerinde din dili öğretiminde gelişim dönemine uygun yöntem ve tekniklerin uygulanması gerektiğini düşünmektedir.

Katılımcı görüşlerinden bazıları şu şekildedir:

K5: *Bir dilin “din dili”nden ayrı verilemeyeceği kanaatindeyim. Öğrencilerimizin yaş ve seviyelerine uygun olarak her kademedede tamamlayıcı bir metodla dini dinin kendi terminolojisiyle anlatabileceğimiz kanaatindeyiz. Öğrencilerimizle iletişim kurarken sevgi ve merhamet dilin ile dersleri işlemeye gayret gösteriyoruz. Dini kavramların Türkçeleştirilmesini değil ama Türkçesi yle anlatırken sade ve samimi bir dil kullanılmasının faydalı olabileceğini düşünüyoruz. Güncellenen müfredata göre hazırlanan yeni kitaplarımızda ünite başlarında verilen kavramların dersleri işlerken kolaylaştırıcı bir etken olduğunu düşünüyoruz.*

K.36: *Din (Kur’ an) dilinin, pratik dile yerleşmesi ve daha anlaşılır olması adına 4. Sınıftan itibaren seviyeye uygun şekilde meal ve tefsir okumalarının DKAB dersinde ünitelere serpiştirilmesi gerektiğini düşünüyorum.*

K.37: *Öğrencilerimizin dini kavramlarını öğrenmelerine, günlük hayatta bunları bilinçli olarak kullanmalarına önem vermeliyiz. Öğrencilerimize dini sevdirmeye çalışmalı, sevgi diline önem vermeliyiz.*

K38: *Terimler (istilahlar) bir kılıcın ağzı gibidir. Aşırı yoğun muhatabın seviyesinin üstünde olduğunda muhataplarımıza ulaşamayız. İstilahlar kaybolduğunda içeriği kaybederiz. Dengeli olmak gerekir.*

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

İnsanlar arasında iletişimin sağlandığı en önemli araç olan dil; dinin, kültürün ve ahlakın öğretilmesinde önemli bir unsurdur. Toplumda belli bir düzenin sağlanması, ahlakın korunması ve gelecek nesillerin belli bir ahlak eğitimiyle şekillenmesi için şüphesiz ki dil önemli bir işlev üstlenmektedir. Diğer bir ifadeyle din, kültür ve ahlak öğretileriyle bireylerin yetişmesi ve topluma iyi bir birey olarak kazandırılması yönüyle dilin ehemmiyeti büyüktür. Nitekim dine dair öğretileri paylaşma, kültürün devamını sağlama ve ahlaki yönü geliştirme çabasının yürütüldüğü süreçte dili etkin kullanmak gerekmektedir. Dilin etkililiği, hitap edilen kesimin özelliklerinin bilinmesiyle yakından ilgilidir. Dini öğretilerin anlatıldığı grubun yaş grubu, bulunduğu çağın özellikleri, toplumun niteliği bilindiği zaman öğreticinin amacına ulaşma olasılığının artacağı düşünülmektedir. Dolayısıyla dinin kendine has dilini, hitap edilen grubun anlayacağı şekilde aktarmak, din ile ilgili öğretilmesi hedeflenen iletilerin anlaşılabilirliğini de artırmaktadır. Tüm bu kapsamda güncel yöntem ve tekniklerden yararlanarak sağlıklı iletişim için gerekli tüm öğeleri işe koşarak hareket etmek önem arz etmektedir.

İslamiyet'in tüm öğretilerinin kazanıma dönüşmesinde iletişim ve din dilinin kullanılma şekli öğrencilerin dine yaklaşmasını, dinin kurallarını öğrenmeye istekli olmasını etkilediği gibi tam tersi bir durum da ortaya çıkarabilir. Din dersi öğretmeninin yaklaşımından kaynaklı olarak öğrenciler, din ile ilgili soru sormaya korkabilir, dini korkulması gereken kurallar bütünü olarak algıyabilir ve dinden uzaklaşabilir. Dolayısıyla DKAB öğretmenlerinin din dili hakkındaki görüşlerinin ele alınması önemli bir ihtiyaç olarak görülmüştür. Çalışmada, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerinde öğrencilerle iletişim, dinin kendine has dilini kullanılırken öğretmenlerin demografik özelliklerinin farklılık oluşturup oluşturmadığı konusuna odaklanmıştır.

Araştırmanın birinci alt problemi doğrultusunda oluşturulan bulgular incelendiğinde, din dili ile ilgili görüşlerin demografik özelliklere göre belirgin bir farkla değişmediği sonucuna ulaşılmaktadır. Bulgular incelendiğinde katılımcıların din dili ile ilgili önermeler konusunda çoğunlukla kesinlikle katılıyorum seçeneğini seçtikleri görülmektedir. Bu tercih katılımcıların din dili hakkında farkındalıklarının yüksek düzeyde olduğunu düşündürmektedir. Mevcut araştırma sonucuna göre katılımcıların din dili hakkında katıldıkları bilgiler, alanda yapılan birçok araştırmanın sonucunda da desteklenmektedir.

Aybiçe Tosun (2019) araştırmasında DKAB öğretmenlerinin öğrencilerle iletişim biçimlerine yönelik farkındalık düzeyinin yüksek olduğu rapor edilmiştir. Alanda yapılan araştırmalardan Resul Yüksel (2020) tarafından yapılan araştırmada din dilinin etkili bir şekilde kullanılmasıyla topluluklar ve kültürler üzerinde belirleyici rol üstlendiğinden bahsedilmiş ve din dilinin özgün dilbilgisel özelliğiyle iletilerin aktarılmasını kolaylaştırdığı ifade edilmiştir. Duygu ve algıların duygusal deneyim açısından önemli olduğuna dikkat çeken Toprakoğlu (2019), din dilinin duygular ve algı üzerinde etkili olduğunu bildirmektedir. Buradan hareketle dini terimler kullanılırken din dilinin etkili biçimde kullanılmasının önemi anlaşılmaktadır.

Alanda yapılan araştırmalardan Bozkurt (2019) araştırmasında Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerinin öğrenci davranışları üzerinde etkili olduğu, derste öğrendiklerinin günlük yaşamda pratiğe dönüştüğü yönünde sonuçlar bildirilmiştir. Bu sonuçlar din, dil ve eğitim arasındaki ilişkiye ışık tutmaktadır. Başka bir araştırmada DKAB öğretmenlerinin gençlerle ortak bir dil kullanılmasının öğrencilerde olumlu değişiklikler sağladığı yönünde sonuç rapor edilmiştir (Parlak, 2019). Aybey (2018) eğitimin temel amacı olan istendik davranış geliştirme hedefinin din dilinin etkili kullanılmasıyla mümkün olacağına altını çizmektedir. Aybey (2018) dinin öğretilmesinde, istendik davranış kazandırılmasında dinin dil ile ilişkisine dikkat çekmektedir.

Alanda yapılan araştırmalardan Önder (2013) araştırmasına göre sevgi, çocukları Allah'a yaklaştıran bir duygu olduğu için sağlıklı bir din anlayışının geliştirilmesi gerekmektedir. Bu anlamda çocukların gelişimsel özelliklerinin dikkate alınmasının birincil hale getirilmesi vurgulanmıştır.

Alanda yapılan araştırmalarda ortaya konulan sonuçlar dikkate alındığında; DKAB öğretmenlerinin öğrencilerle iletişim biçiminin önemli olduğu (Tosun, 2019); etkili bir din dili kullanılmasının kültürler ve topluluklar üzerinde belirleyici olumlu bir rol oynadığı (Yüksel, 2020); Din dilinin duygu ve algı üzerinde etkili olduğu (Toprakoğlu, 2019); din dilinin öğrenci davranışları üzerinde olumlu bir etki oluşturarak istendik davranış örüntüleri oluşturduğu (Aybey, 2018; Bozkurt, 2019; Parlak, 2019); çocuklarda ve gençlerde korkutucu olmayan sevgiyle yaklaşabilecekleri bir din anlayışının oluşmasında din dilinin etkili olduğu (Önder, 2013) tespitleri ortaya çıkmaktadır. Mevcut araştırmada din dili hakkında ortaya konulan önermelerde de benzer ifadeler kullanılmış olup katılımcıların bu önermelere katılımcılarının yüksek düzeyde olduğu belirlenmiştir. Demografik özelliklerin katılım düzeyinde önemli sayılabilecek bir farklılık oluşturmadığı da araştırma sonucu olarak belirlenmiştir.

Araştırmanın ikinci alt problemi doğrultusunda oluşturulan bulgular incelendiğinde, din dilinde gelişim dönemine uygun yöntem ve teknikler uygulanmasının önemli olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Araştırmanın nicel bölümüyle ilgili bulguların nitel bulgularla desteklendiği anlaşılmaktadır. Katılımcıların demografik özellikleri farklı olsa da din dilinin çocukların dini öğrenmesinde, dinle ilgili konulara duyarlı olması, dine sevgiyle yaklaşmasında din dilinin önemli olduğu konusunda ortak bir sonuç ortaya çıkmıştır. Bu sonuca göre katılımcıların din dili hakkında farkındalıklarının yüksek düzeyde olduğu belirtilebilir. Katılımcıların öğrencilerin gelişim düzeylerine uygun yöntem ve tekniklerle din dili kullanılması gerektiğini ifade etmelerinin altında da din diline ilişkin farkındalıkları bulunmaktadır.

Araştırmamızın sonuçlarına gelince bu hususta şu öneriler sunulabilir:

- Öğretmenlerin din eğitimindeki rolünün dikkate alınarak hizmet içi kurslarla mesleki ve kişisel özelliklerin geliştirmesi açısından desteklenmesi gerektiği önerilmektedir. Bu kurslar çocuklarla iletişimin yolunu açacak olan iletişim kursları olabilir. Drama, masal anlatımı kursları ile öğretmenin dersteki rolü etkili hale getirilebilir.
- Din eğitiminde kullanılacak dil ilgili öğrencilerin gelişimsel özelliklerinin dikkate alınarak okul rehber öğretmenlerinin hazırladığı bilgilendirici seminerler sunulabilir. Öğretmenlerin gelişimsel özelliklerle ilgili farkındalık kazanması bu şekilde sağlanabilir.

- Çocukların gelişimsel özellikleriyle ilgili doğru yaklaşımın benimsenmesi için onların ilgi duyduğu alanlara yönelik öğrenmelere yönelmek önem taşımaktadır. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenlerinin robotik kodlama, yapay zeka, dijital ve nano teknoloji gibi alanlarla ilgili bilgi sahibi olmaları önerilmektedir. Öğrencilerin ilgisini çeken sosyal medya ve bilgisayar oyunları hakkında bilgi sahibi olunmalıdır.
- Din eğitiminin etkili ve verimli bir şekilde gerçekleştirilmesi için öğretmenlerin iletişim becerilerinin geliştirilmesine yönelik eğitim kursları düzenlenmelidir.
- Din eğitiminde her konunun hedefler doğrultusunda etkili bir şekilde kazandırılması için farklı yöntem ve tekniklerin öğretmenlere yeterlilik olarak kazandırılması önerilmektedir. Bu anlamda öğretmenlere din dili ile ilgili anaoloji ve kavram karikatürlerinin nasıl hazırlanacağı ile ilgili eğitim kursları düzenlenebilir.
- Öğrencilere dini terimlerin orijinal halinin öğretilmesiyle birlikte bu terimlere yönelik açıklamalara da yer verilmesi önerilmektedir. Bu amaçla öğretici kartlar hazırlanarak ön tarafına terim arka tarafına açıklaması yazılan kartelalar hazırlanabilir. Bu kartelalarla ders bitimine yakın zamanda küçük ödüllerin verildiği yarışmalar düzenlenebilir. Dersler öğrencilerin dikkatini çekecek biçimde interaktif olarak işlenmeli ve ilahi, salavat gibi dini musiki formlarıyla zenginleştirilmesi sağlanabilir.
- Öğrencilere dini terimlerin kazandırılmasıyla ilgili yöntemlerden günlük dille ilişkilendirme yönteminin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerinde öğretmenler tarafından kullanılması tavsiye edilmektedir. Terimler öğrencilere günlük hayatta karşılaşılabileceği pratiklerle anlatılırsa öğrencilerin duygusal deneyimleme olanağı sağlanmış olur.
- Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenlerine mentörlük yapacak kanaat önderlerini sivil toplum liderlerini ziyarete gitmek onların sunumlarından yararlanmak ve onları okullara davet edip söyleşiler ve konferanslar düzenlemek öğretmenlere ve öğrencilere katkı sunacaktır.
- Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenlerinde din dilini belirlemeye yönelik başka araştırmaların yapılması alana yönelik iç görü oluşturmaya yönüyle tavsiye edilmektedir.

KAYNAKÇA

- Açıkgöz Ün, K. (1996). *Etkili Öğrenme Ve Öğretme*. İzmir: Tekışık Yayıncılık.
- Adıgüzel, A. (2005). Avrupa Birliğine Uyum Sürecinde Öğretmen Niteliklerinde Yeni Bir Boyut: Bilgi Okuryazarlığı. *Milli Eğitim Dergisi*, 167(1): 355-363.
- Akyol, M. (2021). *Okul öncesi eğitime devam eden 5-6 yaş çocukların iletişim becerileri ile ebeveyn tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Akyürek, S. (2010). Kur'an Kurslarında inanç Esaslarının Öğretimi. İçinde Ş. Karaköse (Ed.), *Etkili Din Öğretimi*, İstanbul: TİDEF Yayınları.
- Albayrak, A. (2014). Çocuk Edebiyatında Din Dili Hakkında Teorik Genellemeler. VI. *Dinî Yayınlar Kongresi; İslam, Sanat ve Estetik* (ss. 293-300), 29-30 Kasım-01 Aralık 2013, İstanbul.
- Algur, H. (2009). *İlköğretim ikinci kademe Din Kültürü ve Ahlak Bilgisiderslerinde öğretmen-öğrenci iletişimi (bayrampaşa örneği)* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Altıntaş, E. (2000) İletişim. İçinde L. Küçükahmet (Ed.), *Sınıf Yönetiminde Yeni Yaklaşımlar* (ss.123-150), Ankara: Nobel Yayınları.
- Arıcan, K.(2005). *ilköğretim okullarında sınıf içi iletişimde rol oynayan öğretmen davranışları*. (Doktora Tezi). Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri ABD. Bolu.
- Ateş, S, Özdemir, E.Ç. ve Taneri, A. (2019). İstenmeyen Öğretmen Davranışlarına İlişkin Öğretmen Adaylarının Görüşleri. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(1): 37-56.
- Ay, M.E. (2002). *Çocuklarımıza Allah'ı Nasıl Anlatalım?*. 15. Baskı, İstanbul: Timaş Yayınları.
- Aybey, S. (2018). Ailenin Dini Değerleri Aktarımında Ailenin Rolü ve Bu Süreçte Dikkat Edilmesi Gereken İlkeler. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 7(2): 533-549.

- Aybey, S. (2018). Din Eğitiminde Verimliliği Sağlayan Önemli Bir Etken:Din Dili. *İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 23(1): 165-182.
- Aydın, A. (1998). *Sınıf Yönetimi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Aydın, M. (2004). *Bilgi Sosyolojisi*. İstanbul: Açılım Kitap.
- Aydın, M. (2007). *Çağdaş Eğitim Denetimi*. Ankara: Hatipoğlu Yayınevi.
- Aydın, M. (2012). *Din Felsefesi*. İzmir: İlahiyat Fakültesi Yayınları.
- Aydoğan, A. (2012). İletişim Araştırmalarında İnternet Gazeteciliği: Bağlamsal Çalışmaların Eksikliği. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 35(6): 25-26.
- Ayhan, H. (1997). *Din Eğitimi Ve Öğretimi*. İstanbul: İFAV Yayınları.
- Bacanlı, H. (2002). *Gelişim Ve Öğrenme*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Bakan; U., ve Bakan, U. (2017). Facebook'ta Aile İlişkileri ve Sosyal Medya Adanmışlığına Yönelik Bir İçerik Analizi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(20): 54-68.
- Bangir, G. (1997). *Sınıf İçi İletişime İlişkin Öğretmen Öğrenci Davranışları Görüşleri Önerileri* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Basmacı, A. (2019). *Nasr hâmid ebû zeyd'de din dili* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Başar, H. (1999). *Sınıf Yönetimi*. Ankara: PegemA Yayınları.
- Başar, H. (2001). *Sınıf Yönetimi* (5.Basım). Ankara: PegemA Yayınları.
- Başar, H. (2011). *Sınıf Yönetimi*. Ankara: Anı Yayınları.
- Başaran, İ.E. (1994). *Eğitime Giriş*. Ankara: Kadioğlu Matbaası.
- Batar, Y. (2020). İletişim Modelleri Işığında Dini İletişimin Doğası. *Mesned İlahiyat Araştırmaları Dergisi*, 11(2): 417-439.
- Bayraktar, H. V. (2015). Eğitim Ortamında Öğretmen Öğrenci İletişimi. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(18): 262-285.
- Bayraktutan, Ş. (2008). *İlköğretim Okullarında Sınıf İçi İletişimin Öğrenci Okul Başarısına Etkisi (İstanbul İli Kartal İlçesi Örneği)* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.

- Bolat, S. (1996). Eğitim Örgütlerinde İletişim: H. Ü. Eğitim Fakültesi Uygulaması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12: 75-80.
- Bozkurt, A. (2019). *Öğrenci Gözüyle DKAB*. Kahramanmaraş: SAMER.
- Bridge, B. (2003). *Okulda İletişim*. İstanbul: Beyaz Yayınları.
- Cafoğlu, Z. (1992). Sınıf Yönetimi. *Eğitim Dergisi*, 1(2): 153.
- Can, N. (2004). *Sınıf Yönetimi*. M.Şişman ve S. Turan (Ed.). Ankara: Turan Öğreti.
- Cebeci, S. (2004). Din Dilinin Mahiyeti ve Kavramsal Uzlaşısı Sorunu. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 2(5) , 7-20.
- Cebeci, S. (2005). *Din Eğitimi Bilimi ve Türkiye'de Din Eğitimi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Certel, H. (2008). Din-İletişim İlişkisi ve Dinî İletişim Engelleri. *SDÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2/21: 127-158.
- Cevizci, A. (2013). *Dil, Felsefe Sözlüğü*. İstanbul: Paradigma Yayınları.
- Chruszczewski, P. (2006). Prayers as an Integrative Factor In Jewish Religious Discourse Communities. In T. Omoniyi & J. A. Fishman (Eds.). *Explorations in the Sociology Of Language and Religion* (ss. 278-289), Amsterdam: John Benjamins.
- Cüceloğlu, D. (2002). *'Keşke'siz Bir Yaşam İçin İletişim Donanımları*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Cüceloğlu, D. (2007). *Yeniden İnsan İnsana*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Çakmak, V. ve Aktan, E. (2016). Öğretmen Öğrenci İletişiminin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(56).
- Çelikkaya, H. (2014). *Eğitim Bilimine Giriş*. İstanbul: Nobel Yayınları.
- Çetinkaya, E. (2013). *Meslek lisesi öğretmenlerinin iletişimsel yeterlik düzeyleri- (vak'a incelemesi, yıldırım ticaret meslek lisesi)* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bursa.
- Çınar, A. (2007). *Varoluşçu Teoloji*. İstanbul: İz Yayıncılık.

- Çubukçu, A., ve Bayzan, Ş. (2013). Türkiye’de Dijital Vatandaşlık Algısı ve Bu Algıyı İnternetin Bilinçli, Güvenli ve Etkin Kullanımı ile Artırma Yöntemleri. *Middle Eastern & African Journal of Educational Research*, 5: 148-174.
- Debasish, S.S. & Das, B. (2009). *Business Communication*. New Delhi: PHI Learning.
- Dilekman, M. (2008). Etkili Eğitim İçin Etkili Öğretmenlik. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(2): 213-221.
- Doğan, R. ve Tosun, C. (2003). *İlköğretim 4. Ve 5. Sınıflar İçin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretimi*. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Dökmen, Ü. (1999). *Sanatta Ve Günlük Hayatta İletişim Çatışmaları Ve Empati*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Durmaz, S. (2007). *Öğretmenlerin sınıf içi iletişim becerilerine ilişkin öğretmen ve öğrenci görüşleri* (Yayımlanmamış Bilim Uzmanlığı Tezi). İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- Durusoy, A.(2005). Aristoteles’ten Gazzâlî’ye Klasik Mantık’ta Anlam Kuramı. *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1(28), 40.
- Erdem, A. R. ve Okul, Ö. (2015). Sınıf Öğretmenlerinin İletişim Biçimleri. *Çağdaş Yönetim Bilimleri Dergisi* 1(1): 1-8.
- Erdoğan, İ. (2011). *İletişimi Anlamak*. (4. Baskı): Ankara: Pozitif Matbaacılık.
- Ergin, A. (1995). *Öğretim Teknolojisi İletişim*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Ergin, A. ve Birol, C. (2000). *Eğitimde İletişim*. Ankara: Anı Yayınları.
- Ergin, M. (2008). *Türk Dil Bilgisi*. İstanbul: Bayrak Basım/Yayım/Tanıtım.
- Eroğlu, E. (2008). Eğitim Ortamlarında Etkili İletişim Ve Boyutları. İçinde U. Demiray (Ed.), *Eğitim Kurumlarında Örgütsel İletişim. Etkili İletişim*, Ankara: Pegem Akademi.
- Fırat, M., Kabakçı Yurdakul, I., ve Ersoy, A. (2014). Bir Eğitim Teknolojisi Araştırmasına Dayalı Olarak Karma Yöntem Araştırması Deneyimi. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 2(1): 65-86.
- Fidan, N. ve Erden, M. (1994). *Eğitime Giriş*. Ankara: Meteksan Matbaacılık.

- Geçgin, E. (2019). *Ergenlik Dönemi Din Eğitiminde Sosyal Çevrenin Etkisi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). 7 Aralık Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kilis.
- Gökhan, Y. (2016). *John Hick'te din dili* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- Gözütok, Ş. (2012). *Sûfi Pedagojisi*. İstanbul: Nesil Yayınları.
- Gözütok, Ş. (2016). *Hız Peygamber'in Hadislerinde Eğitim Metodları*. İstanbul: Nesil Yayınları.
- Güçlü, N. (2010). Sınıf İçi İletişim ve Etkileşim. İçinde L. Küçükahmet (Ed.). *Sınıf Yönetimi* (ss. 17-55). Ankara: Pegem Akademi.
- Gümrükçüoğlu, S. (2013). Din Eğitiminde Dil ve İletişim Etkinliği Olarak Dinleme. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 5: 4-34.
- Gün, A. (2020). İlahiyat Alanında Pedagojik Formasyon Eğitimi Alan Öğretmen Adaylarının Gözüyle Din Dersi Öğretmenleri. *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 11(24): 129-158.
- Gündüz, Y. (2001). *Öğretmenlerin sınıf yönetimindeki yeterlilikleri* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Güneş, F. (2007). *Türkçe Öğretimi Ve Zihinsel Yapılandırma*. Ankara: Nobel Yayınevi.
- Güneş, F. (2013). *Türkçe Öğretimi Yaklaşım Ve Modeller*. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- İnal, Z. (2019). *Farabi ve Paul Tillich'in din dilinin hususiyetine yaklaşımları* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kabağaç, S., ve Alov, E. (1995). *Latince Türkçe Sözlük*. İstanbul: Sosyal Yayınları.
- Kandemir, S. (2022). *Lise öğrencilerinde ateizm ve deizm eğilimi üzerine bir araştırma (Konya örneği)*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Kara, M. (2011). *Ayrı Düşmüş Kelimeler*. İstanbul: Kesit Yayınları.

- Karaköse, Ş. (2010). Çocukluk Dönemi Din Öğretimi. İçinde Ş. Karaköse (Ed.), *Etkili Din Öğretimi*, İstanbul: TiDEF Yayınları.
- Karip, E. (2002). *Sınıf Yönetimi*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Kaya, A. (2014). İletişime Giriş: Temel Kavramlar ve Süreçler. İçinde A. Kaya (Ed.), *Kişilerarası İlişkiler ve Etkili İletişim* (ss. 1-29). Ankara: Pegem Akademi.
- Kaya, M. (1998). *Din Eğitiminde İletişim Ve Dini Tutum*. Samsun: Etüt Yayınları.
- Kaya, Z. (2008). *Sınıf Yönetimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Kepenekci, Y.K. (2000). *İnsan Hakları Eğitimi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Keyifli, Ş. (2011). *Yaz Kur'an Kursları Öğretici El Kitabı*. İzmir: Tibyan Yayıncılık.
- Keyifli, Ş. (2013). Eğitim ve Din Eğitimi. *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 13(2): 106-107.
- Kısaç, İ. (2009). Öğretmen-Öğrenci İletişimi. İçinde E. Karip (Ed.), *Sınıf Yönetimi* (ss. 111-129), Ankara: Pegem Akademi.
- Koç, A. (2012). Din Eğitiminde Sevgi ve Kabul Dili. *Diyanet Aylık Dergi*, 261: 74-75.
- Koç, T. (2014). Din Dili Üzerine Söyleşi, (Fulya İbanoğlu, Tuğba Aydeniz, Kâmil Büyüker), *Din ve Hayat*, Haziran, 22: 60.
- Koç, A. (2016). *Din Eğitiminde Etkili İletişim*. İstanbul: Rağbet .
- Koç, T. (2018). *Din Dili*. İstanbul: İz Yayınları.
- Konan, N. (2002). Türkiye Eğitim Sisteminin Yapısı. İçinde E. Toprakçı (Ed.), *Eğitim Üzerine*, Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Korkut, F. (2005). Yetişkinlere Yönelik İletişim Becerileri Eğitimi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28: 143-149.
- Köylü, M. (2011). *Psiko-Sosyal Açından Dinî İletişim*. Ankara: Ankara Okulları Yayınları.
- Köylü, M. (2014). *Yetişkinlik Dönemi Din Eğitimi*. İstanbul: Dem Yayınları.
- Kurudayıoğlu, M. (2003, Bahar). *Konuşma Eğitimi ve Konuşma Becerisini Geliştirmeye Yönelik Etkinlikler*. *TÜBAR*, XIII. <http://www.tubar.com.tr/TUBAR%20DOSYA/pdf/2003BAHAR/22mehmet%20kuruday.2%2087.309.pdf>. 14.12.2012 tarihinde erişim sağlanmıştır.

- Kurudayıoğlu, M. ve Kana, F. (2013). Türkçe Öğretmeni Adaylarının Dinleme Becerisi ve Dinleme Eğitimi Özyeterlik Algıları. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(2): 245-258.
- Kuvancı, C. (2010). *Din dili kapalı bir dil midir?* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Küçük, M., Eriş, U., Oğuz, T., Dal, A., Aydın, C. H. ve Orhon E. N. (2012). *İletişim Bilgisi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Küçükahmet, L. (2005). *Sınıf Yönetiminde Yeni Yaklaşımlar*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Mehmedoğlu, Y. (2005). *Okul Öncesi Çocuklarda Dini Duygunun Gelişimi Ve Eğitimi*. TDV Yayınları, Ankara.
- Memişoğlu, S.P. (2007) Sınıfta İletişim Süreci. İçinde M. Şişman ve S. Turan (Ed.), *Sınıf Yönetimi* (ss. 85-95): 5.Basım, Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Mooney, A. (2006). Maligned and Misunderstood. In T. Omoniyi and J. A. Fishman (Eds.). *Explorations in the Sociology of Language And Religion* (ss. 291-308), Amsterdam: John Benjamins.
- Mutlu , E. (2008). *İletişim Sözlüğü*. Ankara: Ayraç Yayınları.
- Mutlu, E. (2017). *İletişim Sözlüğü*. Ankara: Ütopya Yayınları.
- Ocak, G. ve Erşen, Z. B. (2015). Öğretmen Adaylarının İletişim Becerileri Algılarının İncelenmesi. *Mehmet Akif Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1-19.
- Okumuşlar, M. ve Genç, F. (2012). Din Eğitimi'nin Bilimselleşmesi/Neliği. İçinde R.Doğan ve R.Ege (Ed.), *Din Eğitimi*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Olgun, B. (2005). *Sınıf öğretmenlerinin sınıf içinde etkili iletişim ortamı yaratma ve iletişimde fırsat eşitliği sağlama becerilerinin değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Oruç, C. (2016). Piaget'nin Bilişsel Gelişim Kuramının Erken Çocukluk Din Eğitimine Yansımaları: Ronald Goldman'ın Bulguları Çerçevesinde Din Eğitiminin İmkânı. *International Early Childhood Education Congress (Uluslararası Erken Çocukluk Eğitimi Kongresi (18-20 Mart 2016), İstanbul*.

- Osmanoğlu, C. (2014). Din Eğitiminin Gelişimsel Temeli Olarak İnanç. *Bilimname* 27(2): 177- 206.
- Osmanlı, E. (2014). *Sağlık kurumlarında iletişimin hasta memnuniyeti üzerine etkisi (arnavutluk merkezi askeri hastanede bir uygulama)* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Öcal, M. (2007). *Din Eğitim Ve Öğretiminde Metodlar*. Ankara: TDV Yayınları.
- Önder, Mustafa (2013). Sevgi, Din Dili ve Hikâyelerin Çocukların Din Eğitimindeki Yeri ve Önemi. *International Journal Of Social Science*, 6(3): 1285-1298.
- Özkapınar, Y. (2016). *İslâm Medeniyeti Ve Türk Kültürü*. Ötüken Neşriyat, İstanbul.
- Özdemir, (2001). Kimlik ve Söylem. *Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(2): 107-122.
- Özdemir, M.Ç. (Ed.) (2004). *Sınıf Yönetimi*. 1.Basım. Ankara: Asil Yayın Dağıtım.
- Özdemir, Ö.F. (2013). *William alston'un din dili görüşü* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kahramanmaraş.
- Özel, A.Y. (2010). *Çocuğunuzun Okul Başarısı İçin Yapmanız Gerekenler*. İstanbul: Emanet Yayınları.
- Özer, B., Gelen, İ. ve Duran, V. (2016). Deneyimsiz Öğretmen Davranışları. *Electronic Journal Of Social Sciences*, 15(58): 822-836.
- Özyurt, S. (1999). *Öğretmenlik Mesleğine Giriş*. Adapazarı: Değişim Yayınları.
- Parlak, S.N. (2019). *Ortaöğretim öğrencilerinin dini tutumlarına din eğitiminin etkisi (istanbul-tuzla örneği)* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Peterson, M., Hasker, W., Reichenbach, B. ve Basinger, D. (2013). *Akil ve İnanç: Din Felsefesine Giriş* (R. Acar, Çev.), İstanbul: Küre Yayınları.
- Polat, S. ve Küçük, Z. (2012). Sınıf Öğretmenlerinin İlköğretim Okul Yöneticilerinin Yönetim Süreçlerine İlişkin Yönetici Davranışlarını Demokratik Olarak Algılama Düzeylerinin Değerlendirilmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 20 (2): 437-450.

- Robbins, P. S., Decenzo, A. D., & Coulter, M. (2013). *Yönetimin Esasları*. (A. Ögüt, Çev.). Ankara: Nobel Yayın. Dağıtım.
- Rousseau, JJ. (2014). *Emile*. Ü. Akagünüz (Der.), İstanbul: Selis Kitaplar.
- Sabuncuoğlu, Z. ve Gümüş, M. (2008). *Örgütlerde İletişim*. İstanbul: Arıkan Yayıncılık.
- Selimbocaoğlu, A. (2004). İletişim ve Sınıf İçi İletişimin Önemi. *XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı Bildiri Özetleri*. Malatya: İnönü Üniversitesi.
- Sever, S. (1998). Dil ve İletişim (Etkili Yazılı ve Sözlü Anlatım). *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 1. <http://dergiler.ankara.edu.tr/search.php> 02.08.2021 tarihinde erişim sağlanmıştır.
- Sönmez, V. (2003). Eğitimin Tarihsel Temelleri. İçinde V. Sönmez (Ed.). *Öğretmenlik Mesleğine Giriş*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Subaşı, N. (2014). *Dil ve Din: Kimliğin Kadim Bileşenleri*. <http://www.necdetsubasi.com/index.php/makale/115-dvdin>, 04.09.2021 tarihinde erişim sağlanmıştır.
- Şahin, A. (2011). Öğretmen Algılarına Göre Etkili Öğretmen Davranışları. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(1): 239-259.
- TDK (2022). www.sozluk.gov.tr.
- Türk Diyanet Vakfı (TDV) (1994). İslam Ansiklopedisi, 9. Cilt, 312-320. İstanbul.
- Tokat, L. (2005). Dil, Düşünce ve Kültür İlişkisi Açısından Din Dili. *İslâmiyât*, VIII(4): 31-56.
- Tokat, L. (2009). Dinin Sembolik Dili, Mîlel ve Nihal. *İnanç, Kültür ve Mitoloji Araştırmaları Dergisi*, VI(1), 78.
- Toprakoğlu, H. (2019). *Din eğitiminde din dili* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.
- Torun Deliduman, H. (2019). *Paul Tillich'in sembolik din dili yaklaşımı* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Tosun, A. (2019). Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerinin Öğrencilerle İletişim Biçimleri. Y. Araz, S. Yavuz ve B. Çakan (Ed.). *I. Uluslararası Din ve İnsan Sempozyumu Din, Dil ve İletişim* (ss. 704 -713), 10-12 Ekim 2019, Eskişehir,
- Tutar H., Yılmaz, M.K. ve Eroğlu, Ö. (2017). *Genel Ve Teknik İletişim*. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Tutar, H. (2003). *Genel Ve Teknik İletişim*. Ankara: Nobel Yayın.
- Tutar, H. ve Yılmaz K. M. (2013). *İletişim*. 10. Basım. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Tutar, H. ve Yılmaz, K. M. (2008). *Genel İletişim Kavramlar Ve Modeller*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Tümer, G. (1994). "Din". *İslam Ansiklopedisi*, IX, 345-349.
- UNICEF (2017). *Dünya Çocuklarının Durumu. Dijital Dünyada Çocuklar*. Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu.
- Uygur, N. (2018). *Kültür Kuramı*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Uzuntaş, A. (2013). Etkili İletişim: Anlatabilmek ve Anlayabilmek. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 21(19): 11-30.
- Üste, R.B. (2007). İnsan Hakları Eğitimi ve İlköğretimdeki Önemi. *Ege Akademik Bakış*, 7(1): 295–310.
- Varış, F. (1998). *Eğitim Bilimine Giriş*. İstanbul: Alkım Yayınları.
- West, R. (1994). Teacher-Student Communication: A Descriptive Typology Of Students' Interpersonal Experiences With Teachers. *Communication Reports*, 7(2): 109-118.
- Wood, T. J. (2011). *Communication İn Our Lives*. Boston: Wadsworth.
- Yaldız, H.K. (2010) *ilköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisidersi öğretmenlerinin kendi algılarına ve meslektaşlarına göre iletişim becerileri üzerine nitel bir araştırma* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Yaman, F., Kabakçı Yurdakul, I., ve Dönmez, O. (2020). Dijital Vatandaşlıktan Dijital Ebeveynliğe Dönüşüm. A. Görgün Baran, O. Hazer, M. S. Öztürk (Ed.). *Gençlik ve Dijital Çağ 2020*. (ss.165-180). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Gençlik Araştırmaları ve Uygulama Merkezi.

- Yavuz, K. (1987). *Çocukta Dini Duygu Ve Düşüncenin Gelişmesi*. Ankara: DİB Yayınları.
- Yaylagül, L. (2010). *Kitle İletişim Kuramları : Egemen Ve Eleştirel Yaklaşımlar*. Ankara: Dipnot Yayınları.
- Yazgan, Ş. (2020). *Almanya'daki okullarda islam din dersinden öğretmen ve velilerin beklentileri: baden-württemberg örneği* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Samsun.
- Yıldırım, A. (2012). *Din dilinin anlamı; doğrulamacı ve işlevselci yaklaşımlar* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yıldırım, A. (2015). *Din Dilinin Ahlaki Yorumu*. Ankara: Elis Yayınları.
- Yılman, M. (1989). *Eğitim Bilimine Giriş*. İzmir: Nobel Yayınları.
- Yiğiter, K., Engin, A. O. ve Yağız, O. (2007). Öğrenme Sürecinde Bireyler Arası İletişim ve Etkileşim. *Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, (15): 123-157.
- Yüksel, A. H. (2007). *İletişim Kavram Tanımı*. Ankara: Pegem A Yayınları.
- Yüksel, A. H. (2016). İletişimin Tanımı ve Temel Bileşenleri. İçinde U.Demiray (Ed.), *Etkili İletişim*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Yüksel, R. (2020). *D. Z. Phillips'in Wittgensteinci Din Dili Analizi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Medeniyet Üniversitesi Lisansüstü Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Zuckermann, G. (2006). Etymological Othering and the Power of 'Lexical Engineering' in Judaism, Islam and Christianity. In T. Omoniyi & J. A. Fishman (Eds.). *Explorations in the Sociology of Language and Religion* (ss. 237-258), Amsterdam: John Benjamins.

EKLER

Ek 1. Kişisel Bilgi Formu

YAŞ

25-30 ( ) 31-35 ( ) 36-40 ( ) 41-45 ( ) 45 ve üzeri ( )

CİNSİYET

Erkek ( ) Kadın ( )

ÖĞRENİM DÜZEYİ

Lisans ( ) Yüksek Lisans ( ) Doktora ( )

MESLEKİ KIDEM

1-5 ( ) 6-10 ( ) 11-15 ( ) 16-20 ( ) 21-25 ( ) 26 ve üzeri ( )

MEZUN OLUNAN PROGRAM

İlahiyat Fakültesi ( )

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği Bölümü ( )

Yüksek İslam Enstitüsü ( )

İslami İlimler Fakültesi ( )

GÖREV YAPTIĞINIZ OKUL TÜRÜ

Ortaokul ( )

İmam-Hatip Ortaokulu ( )

Özel Ortaokul/Kolej ( )

Ek 2. Yapılandırılmış Anket Formu

1. Her din, içinde var olduğu kültürün dil dünyasında gerçeklik kazanır.

- A) Katılmıyorum   B) Kısmen Katılıyorum   C) Katılıyorum   D) Kesinlikle Katılıyorum

2. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinde öğrencilerle etkin iletişim kurulmaya özen gösterilmelidir.

- A) Katılmıyorum   B) Kısmen Katılıyorum   C) Katılıyorum   D) Kesinlikle Katılıyorum

3. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinde aktarılması gereken iletilerin etkili bir şekilde hissettirilmesinde dini terimler kullanmak önemlidir.

- A) Katılmıyorum   B) Kısmen Katılıyorum   C) Katılıyorum   D) Kesinlikle Katılıyorum

4. Öğrencilerin iletileri rahatlıkla anlaması için dini terminolojinin kazandırılmasına yönelik ek etkinlik düzenlenmesi gerektiğini düşünüyorum. (hikaye çalışması vb.)

- A) Katılmıyorum   B) Kısmen Katılıyorum   C) Katılıyorum   D) Kesinlikle Katılıyorum

5. İlahi gerçekleri aktaran din dilinin de ilahi (Kur'ânî Terimler) kaynaklı olması gerekir.

- A) Katılmıyorum   B) Kısmen Katılıyorum   C) Katılıyorum   D) Kesinlikle Katılıyorum

6. İslam dininin kendine özgü bir din dilinin olduğunu düşünüyorum.

- A) Katılmıyorum   B) Kısmen Katılıyorum   C) Katılıyorum   D) Kesinlikle Katılıyorum

7. Din eğitiminde kullanılan kavramların yeterince anlaşılabilmesi din eğitiminin verimliliğini azaltmaktadır.

- A) Katılmıyorum   B) Kısmen Katılıyorum   C) Katılıyorum   D) Kesinlikle Katılıyorum

8. Din dili, öğrencinin dini duygu ve düşüncesinin oluşmasına katkı sağlamaktadır.

- A) Katılmıyorum   B) Kısmen Katılıyorum   C) Katılıyorum   D) Kesinlikle Katılıyorum

9. Ders işlerken sıkça dini terim kullanmaya özen gösteririm.

- A) Katılmıyorum   B) Kısmen Katılıyorum   C) Katılıyorum   D) Kesinlikle Katılıyorum

10. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerine katıldığım sınıflarda öğrencilerin gelişimsel özelliklerine dikkat ederek dini terim kullanırım.

- A) Katılmıyorum   B) Kısmen Katılıyorum   C) Katılıyorum   D) Kesinlikle Katılıyorum

11. Din kültürü ve ahlak bilgisi dersinde dini terimler sadeleştirilerek ve açıklayıcı bir şekilde verilmelidir.

- A) Katılmıyorum   B) Kısmen Katılıyorum   C) Katılıyorum   D) Kesinlikle Katılıyorum

12. Doğru bir dille yapılacak din eğitimi, öğrenciler ve hedef kitle tarafından kolayca anlaşılacak ve amacına daha kolay ulaştıracaktır.

- A) Katılmıyorum   B) Kısmen Katılıyorum   C) Katılıyorum   D) Kesinlikle Katılıyorum

13. Dini metin, hadis ve ayetlerin öğrenciler tarafından daha anlaşılır olabilmesi adına terminolojiye dair bir ünitenin gerekli olduğunu düşünüyorum.

- A) Katılmıyorum   B) Kısmen Katılıyorum   C) Katılıyorum   D) Kesinlikle Katılıyorum

14. Soyut düşünme olgunluğuna erişmemiş öğrencilerin, sembolik ve metaforik ifadelerin kullanılmasını gereksiz bilgi yüklemesi olarak görürüm.

- A) Katılmıyorum   B) Kısmen Katılıyorum   C) Katılıyorum   D) Kesinlikle Katılıyorum

15. DKAB dersindeki iletileri en uygun dil ile aktarırken ayrı bir konu olarak değil günlük hayatın bir parçası olarak göstermeyi hedeflerim.

- A) Katılmıyorum   B) Kısmen Katılıyorum   C) Katılıyorum   D) Kesinlikle Katılıyorum

16. DKAB dersindeki ünitelerde konulara ait din dilini zenginleştirmek amacıyla kavram şemaları/haritaları oluşturmaya dikkat ederim.

- A) Katılmıyorum   B) Kısmen Katılıyorum   C) Katılıyorum   D) Kesinlikle Katılıyorum

17. DKAB dersinde öğrenilen kavramları din dili altında öğrencilerin kendi kelimeleriyle ifade edebilmelerini beklerim.

- A) Katılmıyorum   B) Kısmen Katılıyorum   C) Katılıyorum   D) Kesinlikle Katılıyorum

18. Din dilinde teorikten ziyade Hz. Peygamber'in (s.a.v.) uyguladığı gibi pratik bir din dilini rehber edininim.

- A) Katılmıyorum   B) Kısmen Katılıyorum   C) Katılıyorum   D) Kesinlikle Katılıyorum

19. DKAB dersin öğrencilerin sorularına karşı hassasiyetle yaklaşır ve kavramları aktarırken kutsal konularda korkutma-ceza gibi uygulamalara yer vermem.

- A) Katılmıyorum   B) Kısmen Katılıyorum   C) Katılıyorum   D) Kesinlikle Katılıyorum

20. Din dilini kullanırken sabır ve sağduyulu bir tavır sergilerim.

- A) Katılmıyorum   B) Kısmen Katılıyorum   C) Katılıyorum   D) Kesinlikle Katılıyorum

21. Eklemek isteyeceğiniz düşünceleriniz nelerdir?

Ek 3. Araştırma İzni

T.C.
İSTANBUL VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-59090411-20-51279823
Konu : Anket ve Araştırma İzni (Hatice Gül Demir)

07/06/2022

VALİLİK MAKAMINA

- İlgi : a) Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü'nün 21.01.2020 tarihli ve 2020/2 sayılı genelgesi.
b) İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi'nin 25.05.2022 tarihli ve 70653 sayılı yazısı.
c) Müdürlüğümüz Araştırma ve Anket Komisyonunun 02.06.2022 tarihli tutanağı.

Araştırma Konusu : Ortaokullarda Görev Yapan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerinin
Din Dili: "İstanbul Ataşehir Örneği."
Araştırma Türü : Anket
Araştırma Yeri : Ataşehir
Araştırma Yapılacak Kişiler : Özel, Resmi Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokul Öğrencileri
Araştırmanın Süresi : 2021 - 2022 Eğitim ve Öğretim Yılı

Yukarıda bilgileri verilen araştırmanın; 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanununa aykırı olarak kişisel veri istenmemesi, öğrenci velilerinden açık rıza onayı alınması, yüz yüze eğitime geçmiş olan kurumlarımızda, Covid-19 tedbirlerinin araştırmacı ve ilgili kurum idarelerince alınması, bilimsel amaç dışında kullanılmaması, bir örneği Müdürlüğümüzde muhafaza edilen mühürlü ve imzalı veri toplama araçlarının kurumlarımıza araştırmacı tarafından ulaştırılarak uygulanması, katılımcıların gönüllülük esasına göre seçilmesi, araştırma sonuç raporunun kamuoyuyla paylaşılmaması ve araştırma bittikten sonra 2 (iki) hafta içerisinde Müdürlüğümüze gönderilmesi, okul idarelerinin denetim, gözetim ve sorumluluğunda, eğitim ve öğretimi aksatmayacak şekilde, ilgi (a) genelge esasları dâhilinde uygulanması kaydıyla Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamınızca da uygun görüldüğü takdirde olurlarınıza arz ederim.

Levent YAZICI
İl Millî Eğitim Müdürü

OLUR
07/06/2022
Dr. Hasan Hüseyin CAN
Vali a.
Vali Yardımcısı

- Ek:
1- İlgi (b) Yazı ve Ekleri (4 Sayfa)
2- İlgi (c) Tutanak (1 Sayfa)

Ek 4. Araştırma Komisyonu Değerlendirme Formu

İstanbul İl Millî Eğitim Müdürlüğü ANKET ARAŞTIRMA KOMİSYONU DEĞERLENDİRME FORMU								
ARAŞTIRMA SAHİBİNİN								
Adı Soyadı:			Hatice Gül DEMİR					
Kurumu / Üniversite:			İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi					
Araştırma Yapılacak İller:			İstanbul					
Araştırma Yapılacak Eğitim Kurumu ve Kademesi:			Resmî Ortaokul, Özel Ortaokul, Resmî İmam Hatip Ortaokul,.....					
Araştırmanın Konusu:			Ortaokullarda Görev Yapan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerinin Din Dili: "İstanbul Atapazar Örneği."					
Üniversite / Kurum Onayı:			Var					
Veri Toplama Araçları:			Anket					
MEB 21/01/2020 tarih ve 1563890 sayılı 2020/2 Genelge Kapsamında Araştırma, Yarıma ve Sosyal Etkinlik İzlemlerinde Dikkat Edilecek Hususlar								
Maddeler	Uygun	Uygun Değil	Maddeler	Uygun	Uygun Değil	Maddeler	Uygun	Uygun Değil
2020/2 Genelgenin 1. Maddesi	☐	☐	2020/2 Genelgenin 2. Maddesi	☐	☐	2020/2 Genelgenin 3. Maddesi	☐	☐
2020/2 Genelgenin 4. Maddesi	☐	☐	2020/2 Genelgenin 5. Maddesi	☐	☐	2020/2 Genelgenin 6. Maddesi	☐	☐
2020/2 Genelgenin 7. Maddesi	☐	☐	2020/2 Genelgenin 8. Maddesi	☐	☐	2020/2 Genelgenin 9. Maddesi	☐	☐
2020/2 Genelgenin 10. Maddesi	☐	☐	2020/2 Genelgenin 11. Maddesi	☐	☐	2020/2 Genelgenin 12. Maddesi	☐	☐
2020/2 Genelgenin 13. Maddesi	☐	☐	2020/2 Genelgenin 14. Maddesi	☐	☐	2020/2 Genelgenin 15. Maddesi	☐	☐
2020/2 Genelgenin 16. Maddesi	☐	☐	2020/2 Genelgenin 17. Maddesi	☐	☐	2020/2 Genelgenin 18. Maddesi	☐	☐
2020/2 Genelgenin 19. Maddesi	☐	☐	2020/2 Genelgenin 20. Maddesi	☐	☐	2020/2 Genelgenin 21. Maddesi	☐	☐
2020/2 Genelgenin 22. Maddesi	☐	☐	2020/2 Genelgenin 23. Maddesi	☐	☐	2020/2 Genelgenin 24. Maddesi	☐	☐
2020/2 Genelgenin 25. Maddesi	☐	☐	2020/2 Genelgenin 26. Maddesi	☐	☐	2020/2 Genelgenin 27. Maddesi	☐	☐
2020/2 Genelgenin 28. Maddesi	☐	☐	2020/2 Genelgenin 29. Maddesi	☐	☐	2020/2 Genelgenin 30. Maddesi	☐	☐
2020/2 Genelgenin 31. Maddesi	☐	☐	2020/2 Genelgenin 32. Maddesi	☐	☐	2020/2 Genelgenin 33. Maddesi	☐	☐
2020/2 Genelgenin 34. Maddesi	☐	☐						
KOMİSYON GÖRÜŞÜ								
Veri toplama aracının eğitim-öğretimi aklatmıyacak şekilde gönüllük esasına dayalı olarak uygulanması ve araştırma sonuç raporunun müdürlüğümüzden izin alınmadan kamuoyuyla paylaşılması kapsamıyla yürütülmesinde bir sıkıntı bulunmamaktadır ☐ bulunmaktadır ☒								
Komisyon Kararı: <i>Uygun</i>						Dybirliğiyle Alınmıştır.		
KOMİSYON								
Açıklama:						Ünvan-Adı Soyadı-İmza		
						(5.06.2022) Üye: <i>Dr. Erman KAZEL</i>		
						(5.06.2022) Üye: <i>Hale Beyaz</i>		
						(5.06.2022) Üye: <i>Bayram D. Yılmaz</i>		

ÖZGEÇMİŞ

Hatice Gül Demir

A. EĞİTİM

Yüksek Lisans: İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Din Hizmetlerinde İletişim ve Tebliğ Bölümü, 2021, İstanbul.

Lisans: Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, 2002, İstanbul.

B. BİLDİRİLER

Demir, H. G. (2022, Mayıs). Ortaokullarda Görev Yapan Din Kültürü Öğretmenlerinin Din Dili: “İstanbul - Ataşehir Örneği”. *In Oral Predentation and Appreciation of Research Contribution to Anadolu 9th International Conference on Social Sciences*, Diyarbakır.

Demir, H. G. (2022, Haziran). Ortaokullarda Görev Yapan Din Kültürü Öğretmenlerinin Din Dili: “İstanbul - Ataşehir Örneği”. *International Conference on Global Practice of Multidisciplinary Scientific Studies Dedicatet to the 100th Anniversary of “Georgian Technical University – GTU” Oral Predentation and Appreciation of Research Contribution to Anadolu 9th International Conference on Social Sciences*, Tiflis.

C. PANEL

Demir, H. G. (2022, Haziran). Gençlere ve Çocuklarla Klasik Sanatlar Aracılığıyla İletişim. *Klasik Sanatlarımız*, Kırklareli.